MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií

Obor Mezinárodní vztahy

Entity Bosny a Hercegoviny - návrat k Daytonu, alebo na ceste k jednotnému štátu?

Magisterská práca

Martin Habčák

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Ivo Pospíšil, Ph.D.
UČO: 219810
Obor: Mezinárodní vztahy
Imatrikulační ročník: 2006

Brno, 2013

Prehlasujem, že som diplomovú prácu *Entity Bosny a Hercegoviny – návrat k Daytonu, alebo na ceste k jednotnému štátu?* vypracoval samostatne a na základe uvedených zdrojov.

V Brne, 23. decembra 2013

Martin Habčák

Ďakujem vedúcemu práce JUDr. Mgr. Ivovi Pospíšilovi, Ph.D. za všetku ochotu, trpezlivosť, pochopenie a ústretovosť, ktorú preukázal pri vedení tejto diplomovej práce.

Ďakujem tiež Jane, Anese a Nerminovi, ktorí v záujme mojej veci došli všade tam, kam ja som nemohol, a Honzovi, ktorý zachránil to, čo sa už zdalo byť strateným.

Nakoniec ďakujem všetkým dobrým ľuďom na sekretariátoch, ambasádach a bosenských cestách, bez ktorých by táto práca nemohla nikdy vzniknúť.

OBSAH PRÁCE

1. ÚVOD **5**
1.1 Cieľ práce a výskumné otázky **6**
1.2 Skratky použité v práci **6**
1.2.1 Parlamentné politické strany v Bosne a Hercegovine (B/H/M/S) **7**
2. METÓDY VÝSKUMU A ZBERU DÁT **8**
2.1 Skúmané dáta a metódy ich zberu **8**
2.2 Limity výskumu a ich minimalizácia **9**
3. TEORETICKÁ ČASŤ **11**
3.1 Unitárny štát **11**
3.1.1 Bosna a Hercegovina ako unitárny štát **12**
3.2 Daytonská mierová dohoda **14**
3.2.1 Ústava BiH **16**
3.2.2 Hodnotenie Daytonskej mierovej dohody **20**
3.3 Súčasné štátne usporiadanie Bosny a Hercegoviny **22**
3.3.1 Teoretické ukotvenie súčasného štátneho usporiadania **24**
3.4 Úloha medzinárodného spoločenstva **26**
3.5 Národy Bosny a Hercegoviny **28**
3.5.1 Nacionálny mesianizmus **29**
3.5.2 Typy nacionalizmu v Bosne a Hercegovine **30**
3.5.3 Prípad Sejdić-Finci **32**
3.5.3.1 Etnopolitika **33**
4. ANALYTICKÁ ČASŤ **35**
4.1 Súčasná situácia **35**
4.1.1 Interpretácia Daytonskej mierovej zmluvy **35**
4.1.2 Súčasný stav štátneho usporiadaniea Bosny a Hercegoviny **38**
4.1.2.1 Faktory spôsobujúce súčasný stav **41**
4.1.2.2 Sčítanie obyvateľstva **45**
4.1.3 Úloha Úradu vysokého predstaviteľa v Bosne a Hercegovine **48**
4.2 Technické otázky **51**
4.2.1 Kompetencie na entitárnej a štátnej úrovni **51**
4.2.2 Zrušenie entít **53**
4.2.3 Ideálne riešenie prípadu Sejdić-Finci **56**
4.3 Ideálny model **58**
4.3.1 Definícia ideálneho modelu štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny **59**
4.3.1.1 Prostriedky vedúce k dosiahnutiu ideálneho modelu **61**
4.3.1.2 Prekážky brániace dosiahnutiu ideálneho modelu **63**
4.4 Reálny model **66**
4.4.1 Definícia reálneho modelu štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny **66**
4.4.1.1 Faktory spôsobujúce rozdiel medzi ideálnym a reálnym modelom **69**
4.4.2 Možné riešenie prípadu Sejdić-Finci **71**
5. ZÁVER **74**
6. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY **77**
7. PRÍLOHA **79**

1. Úvod

„Milorad Dodik svojimi činmi pre Bosnu a Hercegovinu zatvoril brány Európy."

(Adnan Terzić, premiér Vlády BiH, 2007)

„Ja som Bosnu a Hercegovinu s Republikou srbskou doviedol pred brány Európy."

(Milorad Dodik, premiér Vlády RS, 2007)

Úvodné citáty tejto práce pravdepodobne najlepšie vystihujú stav, v akom sa dnes Bosna a Hercegovina ako štát nachádza.[1] Rozdelený medzi dve entity a tri národy, závisí dnes pretrvanie tohto štátu na faktickom protektoráte medzinárodného spoločenstva viac než na čomkoľvek inom. Politické elity sa pri troche zveličenia (hoci menšej, než by sa mohlo zdať) nedokážu dohodnúť ani na farbe pier pre oficiálne prezidentské návštevy, čo vyúsťuje do stavu, v ktorom celá krajina stojí v bode akejsi nemennej stagnácie, zaoberajúca sa výhradne sama sebou po národnostných líniách vnútorného delenia. V tejto situácii zohrávajú významnú úlohu najmä politickí aktéri rerezentujúci dve silné entity Republika srbská a Federácia Bosny a Hercegoviny, ktoré boli konštituované na základe Daytonskej mierovej dohody, a tá sa zase stala základným kameňom štátoprávneho usporiadania Bosny a Hercegoviny s medzinárodným spoločenstvom ako jej garantom a de facto protektorom celého štátu. Nerzuk Ćurak, sarajevský akademik a publicista, takýto typ štátu pasuje v slovníku súčasných technológií za „krajinu počítač," ktorá si do svojej pamäte zapísala *„objemný počet právnych reinterpretácií Daytonu (pričom na samotnú "Dohodu zo základne" sa nesmie ani len krivo pozrieť), ktoré nie sú ochotné vytlačiť ani len všetky tlačiarne vo vlastníctve daytonského bosenskohercegovinského štátu. Prebytok dokumentov, nedostatok štátu – nuž, to je súčasná Bosna."* (Ćurak, 2004, 101) Prebujnelý štátny aparát a komplikovaná štátna správa sa pritom dnes zdajú byť dominantnými symbolmi postdaytonskej Bosny a Hercegoviny. Na druhej strane sa však už podarilo preniesť, najmä zásluhou medzinárodného spoločenstva, nemálo kompetencií z entitárnej na štátnu úroveň, a existuje preto nádej, že by sa z Bosny a Hercegoviny v dohľadnom čase, najmä pod tlakom prístupového procesu do EÚ, mohla nakoniec stať jednotná a fungujúca krajina.

1 Druhou výstižným vyjadrením je príbeh Národného múzea, ktorý prezentuje chorvátskobosenský publicista Ivan Lovrenović (2010, 264-265). To je svojimi zbierkami a svojou históriou najreprezentatívnejším vyjadrením historickej identity Bosny a Hercegoviny. Svojím spôsobom bolo svedkom historických fáz, ktorými táto krajina prechádzala v dvadsiatom storočí. Môže sa pritom takmer hovoriť o pravidle: kedykoľvek mala Bosna a Hercegovina takú politickú konštitúciu a správu, ktorá svoje motívy a záujmy nachádzala v stabilite a koherentnom rozvoji krajiny, bolo Národné múzeum renomovanou inštitúciou, s možnosťami na rozvoj muzeologickej, vedecko-výskumnej a nakladateľskej práce. A naopak, múzeum stagnovalo a upadalo v časoch, v ktorých Bosna a Hercegovina, explicitne povedané, nebola sama sebou. Nanešťastie, obdobie daytonskej Bosny a Hercegoviny je jedným z takých časov, a Národné múzeum je dnes zatvorenou a nefunkčnou inštitúciou.

1.1 Cieľ práce a výskumné otázky

Cieľom diplomovej práce je na základe vlastného pôvodného výskumu zistiť, akým smerom sa bude uberať budúcnosť entít, a či existujú predpoklady k tomu, aby sa z Bosny a Hercegoviny stal jednotný (a teda unitárny) štát. Samotný výskum je zameraný na zmapovanie postojov, želaní a očakávaní hlavných aktérov pomocou priameho zberu dát v teréne a ich následnej kvalitatívnej analýzy. Získané dáta budú priraďované ku zvoleným indikátorom definujúcim podmienky pre vznik unitárneho štátu, ktorými bude testovaná pracovná hypotéza. Výsledkom výskumu potom bude vytvorenie jasného a rozsiahleho obrazu nielen o želanej a ideálnej, ale najmä o pravdepodobnej úlohe entít v budúcom štátoprávnom usporiadaní Bosny a Hercegoviny.

Pracovnou hypotézou vytvorenou na základe predbežného výskumu je pritom téza, že ***v Bosne a Hercegovine predpoklady pre vytvorenie unitárneho štátu existujú***. Dopomôcť k jej verifikácii by mali výskumné otázky, z ktorých priamo vychádzajú aj otázky použité vo výskumných rozhovoroch. Zvolené pritom boli nasledujúce:

1. ***Ako politickí aktéri hodnotia súčasný stav štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?***
2. ***Ako si politickí aktéri predstavujú ideálny model štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?***
3. ***Ako si politickí aktéri predstavujú reálny model štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?***

1.2 Skratky použité v práci

BiH – Bosna a Hercegovina (*Bosna i Hercegovina*)

DMD – Daytonská mierová dohoda (*Dayton Agreement – Dejtonski mirovni sporazum*)

ESĽP – Európsky súd pre ľudské práva

EÚ – Európska únia

FBiH – Federácia Bosny a Hercegoviny (*Federacija Bosne i Hercegovine*)

OHR – Úrad vysokého predstaviteľa (*Office of the High Representative*)

RS – Republika srbská (*Republika Srpska*)

1.3.1 Parlamentné politické strany v Bosne a Hercegovine (B/H/M/S)[2]

(H) **HDZ 1990** – Chorvátska demokratická únia 1990 (*Hrvatska demokratska zajednica* 1990)[3]

(H) **HDZ BiH** – Chorvátska demokratická únia BiH (*Hrvatska demokratska zajednica BiH*)[4]

(S) **DNS** – Demokratická národná aliancia (*Demokratski narodni savez*)[5]

(B) **DNZ** – Demokratická národná únia (*Demokratska narodna zajednica*)[6]

(M) **NSRzB** – Národná strana Prácou ku zlepšeniu (*Narodna stranka Radom za boljitak*)[7]

(S) **PDP** – Strana demokratického progresu (*Partija demokratskog progresa*)[8]

(B) **SBB BiH** – Únia za lepšiu budúcnosť BiH (*Savez za bolju budućnost BiH*)[9]

(B) **SDA** – Strana demokratickej akcie (*Stranka demokratskej akcije*)[10]

(M) **SDP BiH** – Sociálnodemokratická strana BiH (*Socialdemokratska partija BiH*)[11]

(S) **SDS** – Srbská demokratická strana (*Srpska demokratska stranka*)[12]

(S) **SNSD** – Aliancia nezávislých sociálnych demokratov (*Savez nezavisnih socialdemokrata*)[13]

(M) **SzBiH** – Strana za Bosnu a Hercegovinu (*Stranka za Bosnu i Hercegovinu*)[14]

---

2 B – bosniacka strana; H – chorvátska strana; S – srbská strana; M – multietnická strana. Hoci vedomý si vysokého stupňa neakademickosti takéhoto kroku, autor v prípade, že čitateľ neovláda B/H/S jazyk, odporúča pre základný prehľad o politických stranách v BiH namiesto nižšie uvedených odkazov konzultovať kvalitne spracovanú príslušnú sekciu na Wikipedii (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_parties_in_Bosnia_and_Herzegovina).

3 Pozri HDZ 1990, accessed 21.12.2013, http://www.hdz1990.org/category/hdz1990/profil/.

4 Pozri HDZ BiH, accessed 21.12.2013, http://www.hdzbih.org/e-dokumenti/hdz-bih.html.

5 Pozri DNS, accessed 21.12.2013, http://www.dnsrs.org/programLat.aspx?programCode=1&Историјат.

6 Pozri DNZ, accessed 21.12.2013, http://dnzbih.ba/.

7 Pozri NSRzB, accessed 21.12.2013, http://www.zaboljitak.ba/index.php/category/program_i_ciljevi/?selected=3.

8 Pozri PDP, accessed 21.12.2013, http://www.pdpinfo.net/sadrzaj.php?id=141.

9 Pozri SBB BiH, accessed 21.12.2013, http://www.sbbbh.ba/dokumenti.

10 Pozri SDA, accessed 21.12.2013, http://sda.ba/home/dokumenta-sda/.

11 Pozri SDP BiH, accessed 21.12.2013, http://www.sdp.ba/stranica/dokumenti.

12 Pozri SDS, accessed 21.12.2013, http://www.pdpinfo.net/sadrzaj.php?id=141.

13 Pozri SNSD, accessed 21.12.2013, http://www.snsd.org/index.php?option=com_content&view=article&id=124&Itemid=246&lang=en.

14 Pozri SzBiH, accessed 21.12.2013, http://www.slideshare.net/EmirKremic/final-kratka-prezentacija-programska-orijentacija-s-bi-h2-9310272.

2. Metódy zberu a analýzy dát

Základom diplomovej práce je kvalitatívna analýza hodnotenia aktuálneho a budúceho stavu politického systému v BiH relevantnými reprezentantmi medzinárodného spoločenstva a bosenskohercegovinských parlamentných politických strán, a následné priradzovanie takto získaných dát ku zvoleným indikátorom definujúcim podmienky pre vytvorenie unitárneho štátu. V práci tak budú analyzované dáta pochádzajúce z celoštátnej úrovne analýzy. Dáta pritom budú získavané v rámci terénneho výskumu založenom na rozhovoroch s priamymi aktérmi skúmaných procesov, a následne zasadené do kontextu pomocou informácií získaných zo sekundárnych zdrojov.

2.1 Skúmané dáta a metódy ich zberu

Skúmané dáta boli získané prostredníctvom vlastného výskumu, realizovaného priamo v BiH s cieľom zaistiť čo najvyššiu vypovedaciu hodnotu o reálnej aktuálnej situácii a možnostiach budúceho vývoja politického systému BiH. Účelom realizácie vlastného pôvodného výskumu, využívajúceho prevažne lokálne zdroje, bolo dosiahnutie čo najvyššej možnej miery objektivity, reliability a validity dát, ktoré dopomôžu ku zodpovedaniu výskumných otázok a stanovenej hypotézy.

Zber dát bol realizovaný podľa predom definovaného výskumného rámca identickým postupom na zámerne vybranej vzorke, ktorá mala v ideálnom prípade pozostávať z najrelevantnejších reprezentantov medzinárodného spoločenstva a všetkých bosenskohercegovinských parlamentných politických strán. Reprezentanti boli pritom vybraní tak, aby čo najvernejšie reprezentovali kľúčové zložky medzinárodného spoločenstva vplývajúce na politický proces v BiH na jednej strane, a hlavné prúdy v bosenskohercegovinskej politike na strane druhej. Zvolená metóda zberu dát prostredníctvom terénneho výskumu umožňuje priamy kontakt s realitou, a zvolená vzorka svojím rozsahom a diverzitou vytvára priestor pre zovšeobecnenie získaných záverov na celoštátnu rovinu analýzy.

Dáta kvalitatívneho charakteru boli pre tento výskum získavané jednak prostredníctvom štruktúrovaných rozhovorov s priamymi účastníkmi hodnotených procesov, ale aj rešeršou a analýzou relevantných sekundárnych zdrojov. Základom zberu dát potom bola realizácia dvanástich

štruktúrovaných rozhovorov s aktérmi skúmaných procesov, u ktorých možno predpokladať informovanosť o aktuálnej politickej a spoločenskej situácii v Bosne a Hercegovine. Tieto rozhovory boli zostavené z otvorených otázok rozdelených do štyroch širších blokov, ktoré priamo vychádzali z dát získaných rešeršou a analýzou relevantnej literatúry, ako aj z definovaných výskumných otázok. Ich štruktúra bola rovnaká pre všetkých respondentov (hoci v rôznych jazykových mutáciách). Vzor rozhovoru, ako aj prepisy všetkých rozhovorov, je možné nájsť v Prílohe.

Za účelom dosiahnutia maximálnej reliability a validity konečných výsledkov boli autorom definované nasledujúce, pre úspešnosť výskumu nevyhnutné, podmienky: realizácia minimálne polovice z pôvodne zamýšľaného počtu šiestich rozhovorov so zástupcami medzinárodného spoločenstva, realizácia minimálne polovice z pôvodne zamýšľaného počtu dvanástich rozhovorov ako s parlamentnými politickými stranami z RS (menovite SNSD, SDS, PDP a DNS), tak aj s parlamentnými politickými stranami z FBiH (pričom v prípade FBiH navyše musela byť vo vzorku zastúpená minimálne jedna strana, ktorá by bola definovaná ako chorvátska – HDZ BiH a HDZ 1990, bosniacka – SDA, SBB BiH a DNZ, ako aj multinacionálna – SDP BiH, SzBiH a SRzB), a zároveň aj získanie dostatočného objemu informácii z ďalších, sekundárnych zdrojov. Aktálne parlamentné strany boli pritom zvolené preto, že vzhľadom na úplnú absenciu prieskumov verejnej mienky na poli preferencií politických strán v BiH sú posledné voľby najlepším vyjadrením aktuálneho politického rozloženia v BiH. Rozhovory boli získané počas trojmesačného pobytu autora v Sarajeve medzi septembrom a novembrom 2013, ako aj dvoch výskumných ciest do Banja Luky a Mostaru počas rovnakého obdobia.

Vzhľadom na to, že cieľom výskumu bolo čo najväčšie priblíženie získaného hodnotenia reálnej situácii, okrem rozhovorov boli pri zbere dát využité aj sekundárne zdroje obsahujúce relevantné informácie, zasadzujúce dáta získané z rozhovorov do širšieho kontextu. Získané výsledné hodnotenie tak nie je iba obrazom subjektívneho hodnotenia situácie jednotlivými aktérmi, ale vďaka využitiu celého spektra zdrojov má ambíciu byť obrazom objektívneho hodnotenia odrážajúceho reálnu situáciu. V tomto ohľade boli využívané informácie najmä z publikácií lokálnych autorov, akými sú napríklad najvýznamnejší expert na bosenskohercegovinské ústavné právo a bývalý sudca Ústavného súdu BiH Omer Ibrahimagić, bývalý člen Predsedníctva BiH Mirko Pejanović, bývalý premiér BiH a vyjednávač Daytonskej mierovej zmluvy Haris Silajdžić, ako aj mnohí ďalší. Mnoho z publikácií a autorov pritom nie je dostupných v inom než lokálnom jazyku, a preto sa možno jedná o ich vôbec prvé uvedenie do stredoeurópskeho prostredia.

2.2 Limity výskumu a ich minimalizácia

Hlavnými limitmi výskumu bol relatívne malý počet respondentov a neistota v otázke subjektivity ich hodnotenia a motivácie odpovedať pravdivo. Pre minimalizáciu rizika skreslení získaných dát bolo pristúpené k už rozobranému definovaniu podmienok. Zároveň bolo autorom výskumu požadované, aby všetci z respondentov boli autorizovaní svoj názor prezentovať aj ako názor inštitúcie, ktorú zastupujú. Pre zaistenie čo najväčšej miery reliability získaných odpovedí bolo tiež pristúpené k čiastočnej anonymizácií dát pochádzajúcich z rozhovorov. Vzhľadom ku kontroverznosti niektorých otázok, ako aj k tomu, že mnohí z respondentov vyjadrili obavy z priameho spojenia informácií obsiahnutých v ich odpovediach nielen s ich osobou, ale aj s inštitúciou nimi reprezentovanou, rozhodol sa autor pri spracovaní výsledkov výskumu garantovať všetkým respondentom ich úplnú anonymizáciu, ako aj čiastočnú anonymizáciu ich odpovedí. O tomto kroku bol potom každý z respondentov pred samotným rozhovorom informovaný.

S istými limitmi bolo nutné počítať aj pri rešerši sekundárnej literatúry. Spravidla boli analyzované informácie získané z lokálnych publikácií, a to hlavne sarajevskej proveniencie. Objektivita takto získaných informácií je však otázna, keďže bosenskohercegovinská spoločnosť, vrátane akademického prostredia, dlhodobo trpí kritickým nedostatkom objektivity prameniacim z pretrvávajúcich etnických delení a značnou politizáciou takéhoto stavu. Pri využívaní takto získaných informácií bol preto kladený dôraz nielen na kritické posúdenie obsahu samotnej informácie, ale aj autora, ktorý ju publikoval. Nástrojom pre minimalizáciu rizika prevzatia výhradne jednostranných a skreslených informácií bolo dodatočné získanie dát banjaluckej, mostarskej a medzinárodnej proveniencie, a ich následná konfrontácia so sarajevskými autormi. Autor výskumu však priznáva, že vzhľadom na jeho reálne možnosti v teréne, nemusí byť v niektorých prípadoch takéto vyvažovanie dostatočné.

3. Teoretická časť

V tejto časti budú predstavené všetky základné údaje získané zo seknudárnej literatúry, ktoré poskytnú teoetický rámec pre dáta prezentované v analytickej časti.

3.1 Unitárny štát

Podľa Adamovskej a Křížkovského (2004, 219) sa *unitárny štát*[15] vyznačuje jednou sústavou najvyšších orgánov štátnej moci a správy a jednou ústavou. Jeho orgány v územno-administratívnych jednotkách nedisponujú nezávislou pôvodnou mocou. Podľa spôsobu podriadenosti štátnych orgánov v územno-správnych oblastiach a podľa stupňa ich samostatnosti delíme podľa nich unitárne štáty na *centralizované* a *decentralizované.*

Centralizovaný štát predstavuje jednotnú, hierachicky usporiadanú skladbu štátnych orgánov, v ktorej je každý vyšší orgán oprávnený ingerovať do celej pôsobnosti podriadených orgánov. Nadriadený orgán riadi podriadené orgány priamo, prostredníctvom príkazov, správnych rozhodnutí a záväzných interných pokynov. Má právo zasahovať do činnosti podriadených orgánov a dávať im pokyny ako rozhodovať. Rozhodnutie nižších orgánov môže zmeniť alebo zrušiť, ak usúdi, že sú v rozpore so zákonom. V *decentralizovanom štáte* je určitá časť štátnej moci na základe ústavy, respektíve zákona vyňatá z pôsobnosti ústredných orgánov a prenesená výhradne na orgány územných oblastí. Decentralizované orgány ju vykonávajú relatívne samostatne a z vlastnej iniciatívy.

Podľa Žepića (2002, 85) je unitárny štát charakteristický tým, že má iba jednu organizáciu moci. Vyhovuje jednonárodnostným občianskym štátom alebo najväčšiemu národu v etnicky zložených spoločenstvách, kde sa vláda formuje po vzore “jeden človek – jeden hlas”. Politické zriadenia v týchto štátoch sú spravidla jednoduchšie, stabilnejšie, funkčnejšie a účinnejšie, a politické rozhodnutia sa prijímajú ľahšie prostredníctvom demokratického pravidla väčšinového rozhodovania. Tento koncept v podstate neguje všetky entitárne a kantonálne delenia, a ponecháva

15 Do protikladu s unitárnym štátom Adamová s Křížkovským (2004, 220) stavajú *federáciu,* ktorá podľa nich predstavuje taký zväzok štátov (spolkový štát), kde vedľa orgánov štátnej moci celého zväzku štátov majú členovia federácie – jednotlivé členské štáty – vlastné orgány moci (zákonodarné, exekutívne a súdne). Členovia federácie vykonávajú na svojom území moc v plnom rozsahu, s výnimkou tých častí, ktoré dobrovoľne odovzdali do správy centrálnych orgánov federácie. Najčastejšie sa jedná o zahraničnú politiku, zahraničný obchod, obranu a financie. Ideálny typ federácie sa obvykle vyznačuje existenciou dvoch úrovní štátnych orgánov, decentralizáciou a symetriou.

mestá a okresy ako jednotky lokálnej správy a samosprávy.

Podľa Říchovej (2002, 188) je definičným kritériom *unitarizmu* existencia centrálnej vlády, ktorá je svojimi kompetenciami postavená najvyššie. Neexistujú teda žiadne, na rozhodnutí centrálnej vlády úplne nezávislé orgány. Čistý typ unitárneho štátu charakterizuje centrálna vláda a centrálna administratíva, ktoré vykonávajú moc nad celým územím daného štátu. Napriek tomu ale platí, že aj tieto štáty sú vnútorne členené na administratívne jednotky (regióny, provincie, správne obvody, obce a pod.) vybavené určitými právomocami. Tieto kompetencie sú však výrazne limitované a môžu byť vykonávané iba v súlade so záujmom centra a s ohľadom na jeho požiadavky; centrum si ponecháva právo činnosť týchto inštitúcií nielen kontrolovať, ale môže ich aj kedykoľvek zrušiť. Tieto jednotky teda ostávajú trvale úplne podriadenými jednotkami bez práva na samostatnú existenciu.

Říchová (2002, 189) ďalej spája d*ecentralizáciau* s vytváraním autonómne fungujúcich územno-správnych jednotiek, ktorých výkon právomocí v rámci prenesených kompetencií je úplne samostatný a podriadený iba právnemu dohľadu centra. Decentralizované jednotky sa teda pohybujú "voľne" v určitom rámci, ktorý nesmú prekročiť. Miera decentralizácie je v rôznych štátoch odlišná, tak isto ako dôvody, ktoré centrum vedú k takémuto kroku.

Hague a Harrop (2001, 208) zase pokladajú za vlastnosť *unitarizmu* fakt, že suverenita spočíva výhradne v rukách centrálnej moci. Nižšie správne jednotky, či už regionálne alebo lokálne, síce môžu vytvárať vlastnú politiku a aj ju implementovať, avšak činia tak so súhlasom centra. Teoreticky by národná vláda mohla nižšie úrovne úplne zrušiť, ak by si tak želala. Vo väčšine unitárnych štátov má legislatívne telo iba jednu komoru, pretože pre hornú komoru v ňom neexistuje dôvod. V porovnaní s komplexnosťou federalizmu, unitárna štruktúra môže vyzerať priamočiara a efektívna. Avšak druh suverenity je málokedy adekvátnym sprievodcom politickou realitou a unitárna vláda nie je nevyhnutne centralizovanou vo svojich krokoch.

3.1.1 Bosna a Hercegovina ako unitárny štát

Ibrahimagić (1999a, 341) ponúka alernatívu, pri ktorej by podľa neho BiH v žiadnom prípade nebola rukojemníkom etnických skupín. Vychádza z toho, že suverenitu v BiH má národ, pod ktorým sa rozumejú občania Bosny a Hercegoviny, bez ohľadu na ich etnickú a náboženskú

príslušnosť. Myslí si, že účasť na moci na základe etnickej príslušnosti istým spôsobom spochybňuje objektívnosť osoby, ktorá svoje práva odvodzuje od príslušnosti k národu alebo k etnickej skupine, v porovnaní s osobou, ktorá vychádza z univerzálneho práva každého človeka ako občana, aby rovnoprávne využíval práva, ktoré štát ponúka svojím ústavným aktom.

Etnické práva musia byť preto doménou ľudských práv, to znamená kolektívnych a individuálnych ľudských práv. A keďže predpokladá, že etnické skupiny dôjdu k záveru, že niektorý zákon poškodzuje ich záujmy ako etnickej skupiny, môžu podľa neho podať žalobu na Ústavný súd o ústavnosti takého zákona, ktorý posúdi, či sú jej etnické práva porušené, alebo nie. Ibrahimagić teda navrhuje, aby sa v jeho návrhu unitárneho štátu etnické práva, ktoré sa dnes riešia prostredníctvom Snemovne národov v Parlamente BiH, riešili prostredníctvom Ústavného súdu.

Parlament by mal byť podľa jeho návrhu zostavený z dvoch komôr, kde dolnou komorou bude Snemovňa občanov, a hornou komorou bude Senát. Existoval by jeden prezident, jeden premiér, jeden predseda Snemovne a jeden predseda Senátu. Predpokladá sa, že by do týchto funkcií boli nominovaní príslušníci rôznych etnických skupín a Ostatných. Keďže tiež navrhuje, aby bola BiH podelená na regióny a okresy, počet regiónov by sa ustanovil zákonom. Ústavou by sa ale zabezpečilo, aby sa pri tvorbe regiónov vychádzalo z geografických, dopravných a ekonomických kritérií, a nie z etnického základu. Špeciálnym bodom jeho návrhu je vytvorenie regiónu, ktorý nazval „zvyšok sveta." Zahŕňal by diasporu, ktorá by sa týmto spôsobom mohla zúčastňovať tvorby politiky v BiH. Vychádza pritom z občana ako politického subjektu a národa ako obyvateľstva BiH, to znamená politického národa.

Ibrahimagić (1999a, 18-19) zároveň objasňuje, prečo BiH, ktorej súčasťou sú FBiH a RS, nie je federáciou, ale už dnes je iba jednoduchým, vysoko decentralizovaným štátom. Po prvé je to podľa neho preto, lebo v samotnej Daytonskej ústave BiH nie je definovaná ako zväzová republika týchto dvoch entít. V Článku 1, Paragraf 1 stojí: „Republika BiH, ktorej vonkajšie meno je odteraz Bosna a Hercegovina, pokračuje vo svojej právnej existencii podľa medzinárodného práva ako štát s vnútornou štruktúrou modifikovanou touto Ústavou, a s existujúcimi medzinárodnými hranicami."

Po druhé, čo podľa Ibrahimagića vyplýva z toho prvého je, že entity nemajú svoju samostatnú komoru v Parlamentnom zhromaždení BiH, ktorú majú povinne všetky federatívne štáty. V Parlamentnom zhromaždení BiH existujú dve komory: Poslanecká snemovňa, v ktorej sa nachádzajú reprezentanti občanov, proporcionálne volení z oboch entít (14 z RS a 28 z FBiH) ich

občanmi bez ohľadu na národnú príslušnosť, a teda zvolení poslanci nezastupujú entity, ale občanov oboch entít. Druhou komorou je Snemovňa národov. Tá nie je snemovňou entít, ani národov entít, ale Snemovňou národov (Srbov, Chorvátov a Bosniakov) z celého územia BiH. Táto komora je dnes ale podľa Ibrahimagića spôsobom, akým sa do nej volí, v rozpore s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, pretože päť Srbov pochádza iba z RS, a päť Bosniakov s piatimi Chorvátmi pochádza iba z FBiH, namiesto z celého územia BiH.

Podľa Ibrahimagića takto v skutočnosti Srbi z FBiH a Bosniaci s Chorvátmi z RS nemajú svojho predstaviteľa v Snemovni národov. To nakoniec potvrdila aj Benátska komisia Rady Európy a požaduje, aby sa to napravilo. Podobný je aj prípad Predsedníctva BiH, kde srbskú populáciu môže reprezentovať iba Srb z RS, a bosniacku s chorvátskou iba Bosniak a Chorvát z FBiH, čo je taktiež v rozpore s uvedeným európskym dohovorom. Ibrahimagić na záver tvrdí, že tak ako ani jedna komora Parlamentného zhromaženia nie je komorou entít, aby tie mohli byť federatívnymi jednotkami a BiH federatívnym štátom, nie sú ani členovia Predsedníctva predstaviteľmi entít. Sú predstaviteľmi nielen svojho národa z celého územia BiH, ale aj občanov, ktorí ich volili nezávisle na ich národnej príslušnosti.

Zaujímavý názor prezentuje tiež Zgodić (2002, 189) ktorý si myslí, že otázka štátnosti sa nedá riešiť skrz terajší koncept vlády. To pokladá za nemožné. BiH by podľa neho ale mala byť unitárnym štátom, a nie unitaristickým. Ani verejnosť, ale ani politici však podľa Markovića nedokážu spraviť rozdiel medzi unitárnym a unitaristickým. Štátna otázka BiH sa podľa neho môže dlhodobo riešiť tak, že BiH bude unitárny štát, čo znamená, že na území Bosny a Hercegoviny môže existovať iba jeden štát, ale ten štát nebude unitaristický. Naopak, ten štát bude zloženým štátom regionálnych autonómií, ale regiónov, ktoré budú vytvorené transnacionálne, a nebude schvaľovať terajšie, zločinmi agresie a genocídy vytvorené rozloženie národa BiH. Marković si je vedomý, že je teraz riskantné používať termín unitárna Bosna, ale jeho stanoviskom je, že BiH nemôže obstáť ako ako normálny a demokratický štát, ak nevznikne jeden štát.

3.2 Daytonská mierová dohoda

Podľa Ibrahimagića (2004, 114) dala DMD šancu trom bosnianskym národom, aby využili politické namiesto vojenských spôsobov, a aby našli čokoľvek, čo ich spája a využili to ako základ k budovaniu ich budúceho života v ich domovine BiH. Zároveň im dáva šancu, aby zvyriešili

rozdiely, ktoré medzi nimi vyvstanú, nie cestou vojny, ale mechanizmami politického pluralizmu a parlamentnej demokracie, ktoré sú akceptované v civilizovanom svete ako metóda vytvárania spoločných rozhodnutí. V tomto zmysle DMD a garancie medzinárodnoprávnej kontinuity BiH, teritoriálnej integrity a suverenity ktoré obsahuje, vysielajú jasnú správu, že zánik bosenskohercegovinského štátu a teritoriálna expanzia Srbska či Chorvátska nebudú umožnené, a zachováva centrálnu vládu, ktorá reprezentuje BiH v jej vzťahoch s inými krajinami a medzinárodnými organizáciami.

Podľa Silajdžića (2000, 149) je zase DMD dôležitá z toho dôvodu, že priniesla mier do BiH, potvrdila jej teritoriálnu integritu a suverenitu a vytvorila niektoré elementárne predpoklady k ekonomickej obnove a rekonštrukcii, ako aj pre pokrok v demokratickom procese. Dôležitosť DMD a význam jej konzistentnej implementácie je podľa neho preto jasný každému, kto sa stará o BiH. Presne z tohto dôvodu považuje Daytonskú dohodu za základný kameň, na ktorom musí byť založený každý každý realistický projekt pre juhovýchodnú Európu ako celku.

Podľa Pejanovića (2007, 215) však Daytonská mierová zmluva nebola vytvorená ani skrze vôľu dominantných politických síl v BiH, ani skrze ich vôľu pre vytváranie kompromisu. Bola vytvorená skrze zásah medzinárodého spoločenstva a vedúcich svetových mocností, keď vedenie spoločného úsilia s cieľom dosiahnuť mierové riešenie prevzala vláda USA. V roku 1994 a 1995 Kontaktná skupina (tvorená predstaviteľmi USA, Veľkej Británie, Francúzska, Nemecka a Ruska) dosiahla konsenzus na zastavení vojny v BiH a vytvorení rámca pre bosenskohercegovinský štát. Tento konsenzus bol základom pre politický, diplomatický a vojenský tlak na režim v Pale (Karadžićove sily), aby akceptoval politické mierové riešenie. To bolo zavŕšené podpisom mierovej dohody v americkom meste Dayton v novembri 1995.[16]

Súčasťou DMD je aj Ústava BiH, ktorá je podľa Karla Bildta, bývalého OHR, v poslednej dobe jedným z najkomplikovanejších ústavných dokumentov požehnaných medzinárodným spoločenstvom. Reprezentuje podľa neho decentralizovaný model toho, ako organizovať štát, dávajúc dôležité vládne funkcie a moc do rúk entít z ktorých Bosna a Hercegovina pozostáva, menovite RS a FBiH, ale tiež rezervujúc spoločným inštitúciám tie kompetencie, ktoré sú nevyhnutné pre fungovanie štátu. (Ibrahimagić 1999a, 223)

16 Viac k priebehu rokovaní o DMD napr. Holbrooke, R. 1999. *To end a war.* New York: Modern Library.

3.2.1 Ústava BiH

V nasledujúcej pasáži budú predstavené niektoré z ustanovení Ústavy BiH, ktoré sú relevantné pre túto prácu, a ktoré v istom zmysle tvoria absolútny základ pre analýzu dát získaných ako v teréne, tak aj rešeršou sekundárnej literatúry.[17]

Preambula

Bosniaci, Chorváti a Srbi ako konštitutívne národy (spolu s Ostatnými) a občania Bosny a Hercegoviny, týmto rozhodujú, že Ústava Bosny a Hercegoviny znie takto:

Článok 1. Bosna a Hercegovina

1. Kontinuita. Republika Bosna a Hercegovina, ktorej oficiálny názov bude v budúcnosti "Bosna a Hercegovina", bude pokračovať vo svojej právnej existencii podľa medzinárodného práva ako štát vo svojich dnešných, medzinárodným právom priznatých hraniciach, a jej vnútorná štruktúra bude modifikovaná ako je predvídané týmto dokumentom. Ostane aj naďalej členským štátom Spojených národov, a ako Bosna a Hercegovina si bude môcť podržať alebo získať členstvo v organizáciách v rámci systému Spojených národov, ako aj v iných medzinárodných organizáciách.

3. Kompozícia. Bosna a Hercegovina bude pozostávať z dvoch entít, Federácie Bosny a Hercegoviny a Republiky srbskej (v ďalšom texte "Entity).[18]

6. Symboly. Bosna a Hercegovina bude mať symboly, ktoré prijme jej Parlament a schváli Predsedníctvo.[19]

7. Občianstvo. Bude existovať občianstvo Bosny a Hercegoviny, ktoré bude regulované jej Parlamentom, a občianstvo každej entity, ktoré bude regulované každou entitou, za predpokladu:

---

17 Všetky je možné dohľadať napríklad v USAID: *Dejtonski sporazum,* 62-74.

18 Silajdžić (2000, 155) uvádza ako príklad porušenia tohto ustanovenia (tiež v súvislosti s Článkom 3, Paragraf 1) Ústavu Republiky srbskej, v ktorej stojí, že "Republika srbská je *štátom* srbského národa a všetkých jej občanov" (Ústava RS, Čl. I.). Okrem tohto v nej našiel aj ďalších 15 článkov, ktoré sú v rozpore s Ústavou BiH.

19 Silajdžić (2000, 161) uvádza ďalšie porušenie Ústavy. Vlajka a štátny znak BiH podľa neho nie sú prítomné vo väčšej časti BiH, a dokonca ani len na niekotrých oficiálnych budovách. Namiesto vlajky a znaku BiH je možné vidieť entitárne symboly, národné symboly, a dokonca symboly iných štátov.

a) že sú všetci občania každej entity zároveň občanmi Bosny a Hercegoviny;
d) že občania Bosny a Hercegoviny môžu mať občianstvo druhého štátu, pod podmienkou, že existuje bilaterálna dohoda, schválená Parlamentom Bosny a Hercegoviny v súlade s Článkom 4, medzi Bosnou a Hercegovinou a dotýčným štátom, ktorý reguluje túto otázku. Osoby s dvojitým občianstvom môžu hlasovať v Bosne a Hercegovine a jej entitách iba ak je ich bydlisko v Bosne a Hercegovine.

Článok 3. Kompetencie inštitúcií Bosny a Hercegoviny a jej entít, a ich vzájomné vzťahy

1. Kompetencie inštitúcií Bosny a Hercegoviny. Nasledujúce oblasti spadajú pod kompetenciu inštitúcií Bosny a Hercegoviny:

a) zahraničná politika;
b) zahraničný obchod;
c) colná politika;
d) monetárna politika, v súlade s Článkom 7;
e) finančná politika inštitúcií Bosny a Hercegoviny a financovanie medzinárodných záväzkov Bosny a Hercegoviny;
f) imigračná politika a politika súvisiaca s utečencami a udelovaním azylu, a ich regulácia;
g) uplatňovanie medzinárodných trestných zákonov, trestných zákonov, ktoré platia medzientitárne, ako aj vzťahy s Interpolom;
h) zriaďovanie a prevádzkovanie spoločných a medzinárodných komunikačných objektov a spojení;
i) regulovanie medzientitárnej prepravy;
j) kontrola vzdušnej prepravy;

2. Kompetencie entít.

a) Entity budú mať právo, aby vytvárali špeciálne paralelné vzťahy so susednými krajinami, rešpektujúc suverenitu a teritoriálnu integritu Bosny a Hercegoviny;
b) Každá entita bude poskytovať všetku potrebnú pomoc vláde Bosny a Hercegoviny, aby jej pomohli s dodržiavaním medzinárodných záväzkov Bosny a Hercegoviny;
c) Entity umožnia bezpečné podmienky pre všetky osoby pod svojou kompetenciou;
d) Každá entita tiež môže uzatvárať dohody so štátmi a medzinárodnými organizáciami, po odsúhlasení zo strany Parlamentu Bosny a Hercegoviny.

3. Zákon a kompetencie entít a inštitúcií.

Všetky funkcie moci a všetky kompetencie, ktoré nie sú touto Ústavou vyslovene pridelené inštitúciám Bosny a Hercegoviny, pripadnú jej entitám.[20]

a) Entity, ako aj oblasti, na ktoré budú eventuálne podelené, budú bez výhrady dodržiavať túto Ústavu, ktorá má prioritu pred nekonzistentnými zákonnými úpravami Bosny a Hercegovin a pred ústavami a zákonmi entít, ako aj rozhodnutiami inštitúcií Bosny a Hercegoviny. Všeobecné princípy medzinárodného práva budú integrálnou súčasťou zákonov Bosny a Hercegoviny a entít.

5. Dodatočné kompetencie.

a) Bosna a Hercegovina prevezme zodpovednosť za ostatné otázky, na ktorých sa dohodnú entity, ktoré sú predvídané v prílohách 5, 6, 7 a 8 Všeobecnej dohody, alebo ktoré sú nevyhnutné pre udržanie suverenity a teritoriálnej integrity Bosny a Hercegoviny, v súlade s delením kompetencií medzi inštitúciami Bosny a Hercegoviny.[21]
b) V priebehu šiestich mesiacov od vstúpenia tejto Ústavy do platnosti, začnú entity rozhovory s cieľom, aby boli do kompetencie Bosny a Hercegoviny zahrnuté ďalšie otázky, ako sú využívanie energetických zdrojov a kooperatívne hospodárske projekty.

Článok 4. Parlament

Parlament bude pozostávať z dvoch komôr: Snemovne národov a Poslaneckej snemovne.

---

20 Ibrahimagić (1999b, 140) verí, že v protiklade s ústavnou zvyklosťou vo Švajčiarsku, ktorá tiež zahŕňa nahraditeľné kompetencie kantónov, zatiaľčo na úrovni Švajčiarskej federácie sa udržiavajú značné funkcie a autorita, OHR ako najvyšší intepretátor DMD široko a nekriticky uplatňuje toto ustanovenie v prospech entít, čím vážne tým podrýva suverenitu a medzinárodnoprávny status BiH. Každý, kto si želá zdôrazniť úzkosť kompetencií inštitúcií BiH, sa teda zvyčajne odvoláva na Článok 3, Paragraf 1 Ústavy, ktorá vymenúva kompetencie inštitúcií BiH. Na druhej strane ustanovenia, ktoré sú obsiahnuté v Paragrafe 5a, sú ignorované.

21 Podľa Ibrahimagića (1999a, 190) má táto úprava evolučný charakter. Vytvárajú sa ňou značné predpoklady pre integráciu Bosny a Hercegoviny, keďže predvída rozšírenie kompetencií štátu BiH o otázky, ktoré sú uvedené v prílohách 5-8. Tu sú určite zahrnuté najdôležitejšie otázky z Prílohy 6, ktorá sa týka ľudských práv a Prílohy 7, ktorá sa týka utečencov a vyhnancov. Taktiež, časť úpravy, ktorá sa týka preberania kompetencií štátom BiH v otázkach zachovania suverenity, teritoriálnej integrity, politickej nezávislosti a medzinárodnej subjektivity BiH, poukazuje na rozširovanie právomocí štátu na úkor entít, aby vznikol integrovaný a fungujúci štát. A nakoniec, štát BiH prevezme do svojej kompetencie aj otázky, na ktorých sa zhodnú entity. Faktor času podľa neho určite priblíži entitárne postoje v mnohých otázkach a tieto ústavné úpravy a možnosť ich realizácie budú v praxi pomaly vplývať na politickú klímu v BiH, ktorá bude spätne pracovať na kompletnejšej a komplexnejšej aplikácii Ústavy.

1. Snemovňa národov. Snemovňa národov bude pozostávať z 15 delegátov, z ktorých budú dve tretiny z Federácie (päť Chorvátov a päť Bosniakov) a jedna tretina z Republiky srbskej (päť Srbov).

a) Chorvátskych a bosniackych delegátov z Federácie budú voliť budú voliť chorvátski a bosniacki poslanci zo Snemovne národov Federácie. Delegátov z Republiky srbskej bude voliť Národný snem Republiky srbskej.
b) Kvórum bude tvoriť deväť členov Snemovne národov s tým, že budú prítomní najmenej traja bosniacki, traja chorvátski a traja srbskí delegáti.

2. Poslanecká snemovňa. Poslanecká snemovňa bude mať 42 členov, z ktorých budú dve tretiny volené z teritória Federácie a tretina z teritória Republiky srbskej.

a) Členovia Poslaneckej snemovne budú priamo volení zo svojej entity, v súlade s volebným zákonom, ktoré príjme Parlament.
b) Kvórum bude tvoriť väčšina všetkých členov Poslaneckej snemovne.

3. Procedúry.

d) Všetky rozhodnutia sa v oboch komorách budú prijímať väčšinou hlasov prítomných, ktorí hlasujú. Poslanci a delegáti by mali vynaložiť všetko úsilie k tomu, aby táto väčšina zahŕňala najmenej tretinu hlasov poslancov z každej entity.
e) Návrhy, ktoré predkladá Parlament, môžu byť prehlásené bosniackimi, chorvátskymi alebo srbskými delegátmi za škodiace vitálnym záujmom bosniackeho, chorvátskeho alebo srbského národa. Také návrhy musia byť schválené väčšinou bosniackych, chorvátskych alebo srbských delegátov, ktorí sú prítomní a hlasujú v Snemovni národov.

Článok 5. Predsedníctvo

Prdsedníctvo Bosny a Hercegoviny bude pozostávať z troch členov: jedného Bosniaka, jedného Chorváta, z ktorých budú obaja priamo zvolení z teritória Federácie, a jedného Srba, ktorý bude priamo zvolený z teritória Republiky srbskej.

2. Procedúry.

d) Člen predsedníctva môže prehlásiť rozhodnutia Predsedníctva škodlivé vitálnym záujmom entity, z ktorej územia je tento člen zvolený pod podmienkou, že tento člen tak učiní do troch dní od prijata rozhodnutia.

Článok 6. Ústavný súd

1. Zloženie Ústavný súd BiH bude mať deväť členov. Štyria členovia budú vyberaní Poslaneckou snemovňou Federácie BiH, a dvaja členovia Snemom Republiky srbskej. Zostávajúci traja členovia budú vyberaní Predsedajúcim Európskeho súdu pre ľudské práva.

a) Sudcovia budú skúsení právnici vysokých morálnych hodnôt. Každý uchádzač, ktorý spĺňa tieto podmenky, sa môže stať sudcom Ústavného súdu. Sudcovia, ktorých vyberie Predsedajúci Európskeho súdu pre ľudské práva, nebudú občanmi Bosny a Hercegoviny, ani niektorej zo susedných krajín.[22]

3.2.2 Hodnotenie Daytonskej mierovej dohody

V roku 2005, desať rokov po tom, čo nadobudla právomoc DMD, v detailnej analýze ústavného systému BiH Benátska komisia potvrdila, že tento „nie je racionálny, ani efektívny, ani udržateľný". Hlavné identifikované kritické body sú slabosť štruktúr na úrovni štátu, nedostatočne jasná definícia a ohraničenie „vitálneho záujmu," teda inštitúcie veta, ktorá zmätočne prekrýva teritoriálne štruktúry s etnicitou, ako aj zloženie štátneho predsedníctva a Snemovne národov (čo bol nakoniec aj predmet kauzy Sejdić-Finci). Toho istého roku Medzinárodná komisia pre Balkán došla k záveru, že BiH trpí dvoma hlavnými problémami: „stávajúca ústavná architektúra je nefunkčná" a vyžaduje nové ústavné debaty a premeny, a „prechod zo súčasného stavu protektorátu k udržateľnej samospráve, vedenej procesom pridružovania k Európskej únii". (Ibrahimagić 2000, 46)

22 Ďalším z porušení, ktoré Silajdžić (2000, 158) nachádza je fakt, že podľa Ústavy BiH môže *každý občan,* ktorý je skúseným právnikom vysokých morálnych hodnôt byť menovaný sudcom Ústavného súdu BiH, *bez ohľadu na národnú príslušnosť*. V praxi sa však Ústavný súd skladá z dvoch Srbov z RS, a z dvoch Bosniakov a dvoch Chrovátov z FBiH. Týmto spôsobom je menovanie sudcov Ústavného súdu BiH *vykonávané na diskriminačných základoch etnickej príslušnosti*, a takéto zloženie môže negatívne ovplyvniť vynesené rozsudky.

Podľa Pejanovića (2007, 42) sú v teoretických a iných diskusiách o tom, čo DMD priniesla pre BiH, dominantné dva názory. Prvý argumentuje, že DMD vyriešila problém vojny a vytvorila základ, na ktorom mohla BiH založiť svoju vnútornú integráciu, vybudovať demokratické inštitúcie, stabilizovať mier a zapojiť sa do euroatlantickej integrácie. Naproti tomu druhý názor argumentuje, že DMD etnicky rozdelila BiH tým, že ustanovila etnický princíp dominantným vo vnútornej štruktúre a fungovaní bosenskohercegovinského štátu. Preto sa BiH stala nefunkčným a drahým štátom, s trinástimi parlamentami a vládami, z čoho desať tvoria kantonálne, dve entitárne, a jednu štátna. Dve tretiny štátneho HDP idú na verejnú spotrebu, tzn. administratívu.

V diskusii medzi týmito dvoma polarizovanými názormi sa pritom často objavuje myšlienka vylepšenia DMD, ktorá by vytvorila základy pre fungujúcu organizáciu štátu, presne takú, akú dnes majú členské krajiny EÚ. Podľa Pejanovića je však táto myšlienka ešte stále ďaleko od konsenzu, či už v rámci medzinárodného spoločenstva, alebo v rámci domácich politických síl.

Podľa Ibrahimagića (2000, 335) sú zase v BiH z hľadiska právneho výkladu DMD a Ústavy BiH prítomné taktiež dva prístupy. Prvý vychádza z existencie entít a názoru, že BiH začína svoju existenciu iba po Daytone a prílušne k tomu, aby sa štát BiH začal budovať na zelenej lúke, akoby predtým žiaden štát neexistoval. Druhý prístup, hoci tiež vychádza z faktu, že existujú entity, priznáva ako fakt, že Republika BiH pokračuje vo svojej existencii ako BiH v súlade s medzinárodným právom a v medzinárodne uznaných hraniciach, ostáva členom OSN a iných organizácií, ako aj môže požiadať o príjem do ďalších medzinárodných organizácií, v súlade s Článkom 1 Ústavy BiH.

Prvý prístup je pritom podľa Ibrahimagića redukcionistický a eliminuje existujúce inštitúcie, požaduje aby sa všetko vytvorilo od začiatku a predošlé republikánske inštitúcie nech sa buď zrušia, alebo sa zmenia na federálne, a nové štátne inštitúcie treba vytvárať znovu, ako keby tie skoršie nikdy neexistovali. Druhý prístup zase vychádza z Prílohy 2, Bodu 4 Ústavy BiH, ktorý vraví: „Dokiaľ nebudú nahradené novou dohodou alebo zákonom, budú orgány moci, inštitúcie a ďalšie ustanovizne BiH fungovať v súlade s platnými predpismi," čiže sa môžu zmeniť buď dohodou, alebo zákonom. Pojem dohody pritom podľa neho určite implikuje medzientitárnu spoluprácu a zároveň sa vie, kto prijíma zákony – Parlamentné zhromaždenie BiH.

3.3 Štátne usporiadanie Bosny a Hercegoviny[23]

Právno-politický rámec v BiH je vcelku komplikovaný s ohľadom na to, aby udžiaval jedinečné a sui generis ústavné rozhodnutia. Ústava Bosny a Hercegoviny je prílohou Všeobecnej rámcovej zmluvy o mieri z roku 1995 (Daytonská dohoda). Ústava dáva obmedzené kompetencie štátnym inštitúciám, zatiaľčo väčšinu kompetencií dáva entitám – Federácií Bosny a Hercegoviny (FBiH) a Republike Srpskej (RS), ale aj kantónom v FBiH. Zároveň sa Distrikt Brčko teší špeciálnemu statusu ako jednotka lokálnej samosprávy pod suverenitou BiH. Daytonská dohoda ustanovila aj Úrad vysokého predstaviteľa (OHR), ktorý má značné právomoci a je de facto časťou ústavnej štruktúry.

Ústava BiH priznáva Bosniakov, Chorvátov a Srbov ako „ústavotvorné národy". Neskorším rozhodnutím Ústavného súdu BiH z roku 2000, sú tieto tri národy prehlásené za „koštitutívne" na celom území BiH, čo malo zabezpečiť rovnoprávnosť. Tí obyvatelia, ktorí sa nedeklarujú z pohľadu národnosti, sú označení ako Ostatní.

Oficiálne charakteristiky politického systému tvrdia, že typom politického systému v BiH je „počiatok federálnej demokratickej republiky", administratívne rozdelený na dve „entity" FBiH a RS, a ako stredná úroveň moci, stále pod medzinárodným dozorom, Distrikt Brčko. Okrem spomenutého, „entity" majú ešte vlastnú administratívno-právnu konštitúciu, pričom sa FBiH skladá z 10 kantónov poťažmo 74 okresov, a RS z 63 okresov bez medzistupňa. Právny systém je „občiansko-právny".

Dnešná Bosna a Hercegovina je svojím štátnym zriadením sui generis na svete jedinečnou. Jej zriadenie je republikánskeho typu, avšak BiH nefunguje, a ani sa nedefinuje ako republika, medzi iným kvôli zložitosti politického systému a jednotky, na ktoré sa delí (entity a kantóny), čo charakterizuje federalistické systémy. Prefix „republika" stratila Bosna a Hercegovina spred svojho mena podpisom DMD a jej ústavnej prílohy, takže dnešná BiH je jedna z mála krajín sveta, ktoré nemajú právne adjektívum ku svojmu menu, medzi iným aj kvôli de jure a de facto inkorporovaniu elementov republikánskeho a federálneho politického systému.

Na druhej strane, politický systém obsahuje niekoľko vlastností federatívneho usporiadania,

23 Táto stať vychádza z Arapović, A. 2012. *Izborni sistem Bosne i Hercegovine: kompilacija izbornog zakonodarstva* (Tuzla: Centri izbornog zakonodarstva.), 20-26.

predovšetkým kvôli vysokej úrovni autonómie administratívnych jednotiek, pričom niektorí teoretici práva tvrdia, že dnešná BiH sa „neskladá z dvoch entít", ale že vznikla „spojením dvoch entít", hoci je dnešná Bosna a Hercegovina právnym následníkom Republiky Bosna a Hercegovina, ako aj Socialistickej Republiky Bosna a Hercegovina, pričom je preukázateľná štátotvorná kontinuita. Toto je jedna z otvorených právno-politických otázok, ktoré od podpísania DMD generujú právno-politické následky a konflikty, zrejmú nefunkčnosť, ejasnú hierarchiu a deľbu kompetencií, atď.

Opísané problémy sú generované aj unikátnou vnútornou štruktúrou, pričom sa štát skladá z jednej republiky, jednej federácie a jedného dištriktného teritória. Teória politických systémov takú politicko-právnu štruktúru nepozná. Dodatočný element zložitosti tvorí skutočnosť, že ani FBiH, ani RS nemajú integrálne teritórium, a že FBiH vytvára 10 kantónov s vysokou úrovňou kompetencií, vlastným zákonodarstvom, konnou a súdnou mocou, príjmami a podobne. V inštitucionálnom zmysle má BiH vertikálno asymetrické, 4 z pohľadu FBiH a 3 z pohľadu RS, úrovne vlády, čo je tiež neobyčajný úkaz v teórii a praxi politických systémov.

Najvyššiu, štátnu inštitucionálnu úroveň, v zákonodarnom zmysle tvorí dvojkomorové Parlamentné zhromaždenie BiH, s dolnou Poslaneckou snemovňou a hornou Snemovňou národov. Výkonnú moc na tejto úrovni tvoria trojčlenné Predsedníctvo rovnakým statusom ich členov a Rada ministrov (ktorá nemá všetky ingrediencie vlády), pozostávajúca z 9 ministerstiev, to znamená 9 ministrov a predsedu Rady. Štátna úroveň má taktiež časť kompetencií vnútri súdnej moci, cez Súd BiH ako trestný súd, a Ústavny súd BiH, ktorý v skutočnosti nemá suverénnu kompetenciu na výklad Ústavy BiH, ale iba na súlad nižších právnych aktov s ňou.

Entity majú vlastnú tripartitu moci, pričom v RS existuje Národý snem s kvázi-dvojkomorovým systémom, pretože Snemovňa národov RS prakticky nie je hornou komorou Snemu, keďže nemá všetky právomoci, ktoré podobné komory zvyčajne majú tak, ako je to aj v prípade štátneho a federálneho parlamentu, a ich snemovní národov. Popri zákonodarnej majú entity aj výkonnú moc, ktorá je v RS výrazne centralizovaná, hoci časť kompetencií zdieľa so štátnou úrovňou (napr. fiškálna politika, spravodlivosť, komunikácie, atď.), zatiaľčo zo zostávajúcej časti významných republikových kompetencií ako vzdelávanie, zdravotníctvo, sociálna politika, ekonomika, regionálny rozvoj, životné prostredie a podobne, pripadá lokálnej samospráve, a teda okresom, len veľmi malá časť. V FBiH je časť kompetencií podelená s kantónmi (vzdelávanie, kultúra, regionálny rozvoj, sociálna politika a podobne), taktiež s nízkou úrovňou autonómie lokálnej

samosprávy, zodpovedajúcou mestám a okresom. Entity majú aj vlastný súdny systém, v rámci ktorého sú aj entitárne ústavné a trestné súdy.

Distrikt Brčko, ako „corpus separatum", spočiatku pod medzinárodným dozorom, a ústavnými zmenami z roku 2009 pod štátnou jurisdikciou BiH, vyňatý spod jurisdikcie entít, má tiež vlastnú zákonodarnú a výkonnú moc, ako aj prvostupňové trestné súdy.

A nakoniec, kľúčovou anomáliou politického systému BiH je existencia tzv. Úradu vysokého predstaviteľa alebo OHR (Office of the High Representative), ktorý je Daytonskou dohodou dočasne integrovaný do politického systému BiH, ustanovený ako mechanizmus politickej prítomnosti medzinárodného spoločenstva pri realizácii tejto dohody, ako aj vrchný vykladač ústavných ustanovení. Ustanoveniami Daytonskej dohody, ako aj neskoršími tzv. bonnskými právomocami, má OHR kompetencie v zákonodarnej, výkonnej aj súdnej moci, zatiaľčo domáce právne inštancie a jedinci nemajú právo apelácie rozhodnutí OHR.

Čo sa entít týka, všetky otázky, ktoré vyslovene nie sú dané do kompetencie inštitúcií BiH, budú dané do kompetencie entít, a teda sa pre entity predpokladá jurisdikcia nad všetkými otázkami, o ktorých sa nerozhoduje na štátnej úrovni. Pri svojej činnosti sú entity, ako aj všetky ich teritoriálno-administratívne jednotky, povinné úplne sa pridržiavať Ústavy, ktorá je právne nadradená všetkým nekonzistentným úpravám zákona v BiH, ako aj ústavám a zákonom entít. Ďalej sa predvída, že entity majú právo na uzatváranie špeciálnych paralelných vzťahov so susednými štátmi s tým, že sa musia odvíjať v súlade so suverenitou a teritoriálnou integritou Bosny a Hercegoviny. Každá entita má taktiež povinnosť poskytnúť všetku nevyhnutnú pomoc Vláde BiH, aby jej umožnil dodržiavanie všetkých medzinárodných záväzkov BiH.

3.3.1 Teoretické ukotvenie súčasného štátneho usporiadania[24]

Keď sa porovnajú rôzne formy federálne štruktúry, federalizmus má v každom prípade tri základné účely:

1) Federálny systém zároveň umožňuje istú úroveň rôznorodosti a autonómie v rámci štátu; tento účel sa obyčajne nazýva integratívna forma federalizmu.

24 Táto stať vychádza z Woelk, J. 2010. "Balansiranje ideje "ujedninjeni u različitosti"." In *Bosna i Hercegovina petnaest godina nakon Daytona: političko-pravni aspekti demokratske konsolidacije u postkonfliktnim periodu*, edited by Abazović, D. - Hammer, S, 50-55. Sarajevo: Fakultet političkih nauka u Sarajevu.

2) Federálny systém sa obyčajne ustanovuje, aby posilnil rozdelenie a ohraničenie kompetencií ich prisudzovaním rôznym úrovniam moci (a umožňovaním kontroly); táto funkcia je známa ako vertikálne rozdelovanie kompetencií.
3) Federálny systém umožňuje väčšiu účasť svojich obyvateľov cestou autonómneho výkonu moci na rôznych úrovniach, tým spôsobom posilňujúc demokraciu.

V porovnaní s inými federálnymi systémami, situácia v BiH sa odlišuje v mnohých aspektoch. Počiatočný rámec existujúceho federálneho systému, DMD, prišiel zvonku a zhora: sprostredkovaním medzinárodného spoločenstva, „aby sa ukončila vojna" a zavedením logiky zastavenia paľby do mnohých jej elementov, namiesto aby sa zakladala na duchu spolupráce, ktorý je jadrom fungovania federálneho systému.

Dohoda dala nepochybne príliš veľa autority konštitutívnym jednotkám, aj v zmysle práva na veto týchto jednotiek. Táto disproporcia v porovnaní s inými federálnymi systémami je reflektovaná v debati, či by sa mala BiH považovať za federálny štát, alebo konfederáciu. Postupom rokov štát unilaterálne, v súlade s ústavou, rozšíril svoju autoritu a inštitúcie, špeciálne v oblasti zahraničných vecí, a to hlavne pod nátlakom medzinárodného spoločenstva. Tento proces bol kontroverzný, a sčasti napádaný entitami, najmä Republikou Srpskou. Zatiaľčo v mnohých federálnych systémoch fungujú konštitutívne jednotky ako laboratóriá pre experimentálne zmeny a v prípade úspechu sú spúšťačmi všeobecnej reformy, v BiH sa otázka zmeny zdola využíva ku blokovaniu zmien na tej úrovni, aby sa udržalo status quo.

Hoci sa federalizmus často chváli ako systém umožňujúci priznávanie rozlišností vo vnútri širšieho celku, situácia v BiH naznačuje opak, to jest vernosť konštitutívnej jednotke, ale už nie širšiemu celku: autonómiu bez integrácie. Kvôli štrukturálnej slabosti spoločného štátu a entitárnej kontrole jej inštitúcií, nemohol federálny systém rozvinúť svoju integračnú funkciu, čo viedlo medzinárodné spoločenstvo k tomu, aby aktívne intervenovalo a garantovalo výkon DMD a kontinuitu BiH ako štátu.

Taktiež sa BiH, v porovnaní s ostatnými federálnymi systémami, ešte stále potýka s dvoma hlavnými problémami. Prvým je, že dokonca ani celých 17 rokov po skončení vojny nemá spoločné idey o dôvode alebo funkcii štátu. Toto je hlavne dôsledkom faktu, že kontinuitu BiH vnútilo, a ešte stále ju garantuje, medzinárodné spoločenstvo. Federálnemu systému, ktorý je toho výsledkom, ešte stále chýba dobrovoľný element, slobodne prijaté rozhodnutie, že sa ostane spolu, ako dohoda,

ktorá činí základ každej takej federácie. Odlišná situácia v BiH sa právom charakterizuje ako „federalizmus nútene-spolu", v ktorom medzinárodné spoločenstvo tvorí dobrovoľný element a preberá úlohu „štvrtého konštitutívnej jednotky".

Druhým hlavným problémom je „etnický federalizmus", ktorý sa – čo je dôsledok logiky zastavenia paľby – zakladá v prvom rade na obránenom stave všetkých strán, a na indentifikácii (častí) teritória s jednou dominantnou skupinou. Napriek multietnickému charakteru obyvateľstva, hlavným predpokladom, ktorý, tak to vyzerá, potvrdili dvojzmyselnosti v DMD a potvrdila prax etnicky rozdelených médií a politických strán je to, že teritoriálne záujmy sú výrazom vôle istej dominantnej skupiny na danom teritóriu (napr. Srbov v RS, Chorvátov v niektorých častiach FBiH, a Bosniakov zase v iných). Teda, v protiklade s väčšinou federálnych systémov, federalizmus v BiH nezväčšuje demokratickú účasť všetkých občanov, ale slúži etnickým záujmom.

3.4 Úloha medzinárodného spoločenstva

Zgodić (2012, 38-39) tvrdí, že „zločinecká vojnová politika umelého a násilného vytvárania „etnických priestorov" bola neprestajne motivovaná aj jej legititimizovaním v politike medzinárodného spoločenstva – medzinárodní sprostredkovatelia vo svojich plánoch podporovali politiku etnického delenia Bosny a Hercegoviny a takou podporou koautorizovali aj prax vojnových zločinov – teda aj tých, ktorí praktizovali progenocídnu politiku. Na tvarovaní alebo tolerovaní takejto politiky sa podľa neho určite podieľal aj kontroverzný vzťah ku, údajnej, hrozbe z politiky inštalovania islamského poriadku v Bosne a Hercegovine. Reprezentanti medzinárodného spoločenstva sa pritom koncentrovali na teritoriálne riešenia, a príbeh o návrhoch ústavy je podľa Zgodića v skutočnosti epifenomén, niečo marginálne a periférne, čím sa nikto nevyčerpával.

Podobne to vidí aj Ibrahimagić (2000, 275), ktorý tvrdí, že riešenia z pohľadu štátneho usporiadania BiH sú predlžovaním pokryteckej politiky medzinárodého spoločenstva voči BiH. Medzinárodné spoločenstvo podľa neho vysielalo proti Belehradu toľko svojej vojenskej sily, koľko bolo potrebnej, aby viedla k Daytonu. Keby bola vyslala väčšie sily, nielenže by nebola vznikla RS, ale ani takéto usporiadanie BiH, ktoré nepozná ani moderná teória štátu a práva. To podľa neho znamená, že medzinárodé spoločenstvo veľmi chcelo takéto usporiadanie BiH, ktoré nemôže fungovať, pretože fungovanie bude celý čas závislé od jeho vôle, a tá bude zase vyjadrením momentálnych záujmov Západu a Ruska v tomto priestore.

V následnom postdaytonskom období podľa Pejanovića (2010, 162) BiH ako spoločnosť, ale aj ako štát prechádza dvoma spoločenskými procesmi: jeden je postsocialistická tranzícia, druhý je povojnová obnova a budovanie mieru. Povojnová obnova a budovanie mieru sa pritom podľa neho deje za účasti a pod dominantným vplyvom medzinárodného spoločenstva. Obnova komunálnej a hospodárskej infraštruktúry, ako aj obnova verejných spoločenských služieb v prvých povojnových rokoch sa odohrávala na základe donorskej finančnej pomoci medzinárodného spoločenstva. Budovanie demokratických inštitúcií a obnova medzietnickej dôvery sa odohrávala tiež za pomoci medzinárodného spoločenstva. Rozhodnutie Ústavného súdu BiH z roku 2000 o rovnoprávnosti národov na celom území štátu bola prijatá vďaka účasti sudcov z medzinárodného spoločenstva. Zmeny v ústavách entít RS a FBiH v roku 2002 prehlásil svojím rozhodnutím Vysoký predstaviteľ medzinárodného spoločenstva a nakoniec, všetky reformy nutné pre integráciu BiH do EÚ v postdaytonskom období boli prijaté s podporou a angažovanosťou medzinárodného spoločenstva.

Haffner (2006, 67) napríklad uvádza, že OHR od roku 1996 do roku 2004 svojimi rozhodnutiami, ktoré vypĺňali neexistenciu konsenzu medzi etnickými stranami o tom, ako spravovať bosenskohercegovinskú spoločnosť, umožnil existenciu a fungovanie BiH. Medzi rozhodnutiami OHR sú aj rozhodnutia so silou zákona o štátnom znaku, štátnej vlajke, o konštitutívnosti národov, o jednotnom vojsku, o Agentúre pre štátnu službu, o výmene členov Predsedníctva BiH (Mirko Šarović za srbský národ a Ante Jelavić za chorvátsky národ), či o Vysokej rade žalobcov a výbere sudcov a žalobcov.[25]

Na druhej strane však Ćurak (2004, 154) za kľúčový problém so služobníkmi medzinárodného spoločenstva v BiH pokladá fakt, že, krajne pedantne, vytvárajú premenu BiH cez papiere, nevšímajúc si, že vytvorením iba virtuálneho štátu v podstate nemenia nacionalizmom a neochotou otrávený všeobecný obsah BiH. Preto v operatívnej rovine stratégia medzinárodného spoločenstva skĺzava k notoričnosti a nedôvere. To je tendencia, ktorá ho vedie k záveru, že cudzokrajný faktor ostane v BiH roky, keďže stávka je príliš vysoká, než aby sa priznala porážka pred bosenskými silami temna, presnejšie tými silami, ktoré dúfajú, že sa medzinárodné spoločenstvo unaví ich spiatočníctvom.

Podľa Pejanovića (2010, 167) sa zase medzinárodné spoločenstvo vyčerpáva pri vytváraní

25 Bližšie o praktických krokoch OHR pozri napríklad Petritsch, W. 2002. *Bosna i Hercegovina od Daytona do Europe*. Sarajevo: Svjetlost.

konsenzu pre štátotvorné rozhodnutia, ktoré sú podmienkou vnútornej integrácie, ako aj integrácie BiH do EÚ. Týmto spôsobom medzinárodné spoločenstvo podľa neho nechtiac, a možno nevedomky, pomáha udržiavaniu etnického politického pluralizmu a etnickej demokracie v BiH. Pomáha teda zacementovaniu etnických delení vytvorených silou v priebehu vojny. Namiesto toho, aby sa s obštrukciami vládnucích etnických strán voči demokratickému rozvoju a integrácii BiH vysporiadali iným spôsobom, predstavitelia medzinárodného spoločenstva za svoj najväčší úspech prehlasujú zlomenie odporu a obštrukcií: raz pri otázke vojska, druhýkrát pri otázke polície, tretíkrát pri verejnej televízii. Kvôli takémuto pôsobeniu medzinárodného spoločenstva však podľa Pejanovića vnútorné integračné procesy stagnujú, politické napätie rastie, etnické rozpory eskalujú a nezamestnanosť a chudoba obyvateľstva permanentne narastá.

3.5 Národy Bosny a Hercegoviny

Z hľadiska preferencií jednotlivých národnostných skupín v BiH ohľadom jej možného štátneho usporiadania, prináša zaujímavé výsledky výskum Slavu Kukića,[26] ktorý prebehol v marci 2010 na vzorke 600 respondentov na tému ústavných reforiem. Výsledky ukázali, že najdominantnejšou voľbou respondentov je *zrušiť kantonálne delenie FBiH, keďže štát činí drahým a neracionálnym* (až 80 % respondentov), nasledovanou voľbami *zrušiť kantonálne delenie FBiH v prvej fáze, a v druhej rozmýšľať aj o opodstatnenosti entitárnej štruktúry* (68 % respondentov),[27] *nezasahovať do entitárnej štruktúry a počet kantónov zmenšiť na 5-6* (66 % respondentov), *zrušiť entitárne usporiadanie a reorganizovať BiH na princípe multinacionálnych regiónov* (55 % respondentov), až po záverečnú voľbu *vytvoriť tretiu entitu* (iba 28 % respondentov).

Mimo očakávania je distribúcia podpory ústavnej reforme založenej na zrušení kantónov. Neočakávaný nie je ani tak fakt, že ju najintenzívnejšie podporujú občania bosniackej národnosti ako aj tí, ktorí sa deklarujú ako Ostatní. Prekvapenie sa však viaže na podporu medzi občanmi srbskej a chorvátske národnosti. Mimo každého očakávania je najmä to, že najmenej intenzívna podpora pre zrušenie kantonálnej štruktúry FBiH existuje medzi občanmi srbskej národnosti, a tiež že aj v rámci tejto skupiny je podpora pre toto riešenie omnoho menšia na území RS, než na území FBiH.[28] Mimo očakávania je aj fakt, že odpor ku zrušeniu kantonálneho usporiadania FBiH nie je

26 Viď Kukić, S. 2010. "Bosna i Hercegovina I ustavne reforme – građanski dogovor." In *Bosna i Hercegovina petnaest godina nakon Daytona: političko-pravni aspekti demokratske konsolidacije u postkonfliktnim periodu*, edited by Abazović, D. - Hammer, S, 194-200. Sarajevo: Fakultet političkih nauka u Sarajevu.

27 Túto možnosť podporuje 74 % občanov FBiH, ale iba 57 % tých z územia RS. Čo sa národnostného delenia týka, podporuje ju 77 % Bosniakov, 64 % Ostatných, 63 % Chorvátov a iba 57 % Srbov.

28 Na území FBiH podporuje zrušenie kantónov až 74 % občanov srbskej národnosti, kdežto na území RS je to iba 57

záležitosťou Chorvátov v BiH. Práve naopak. Podľa výskumu až 70 % z nich podporuje práve túto možnosť.[29]

Z hľadiska témy diplomovej práce sú zaujímave ešte aj výsledky pri možnosti, podľa ktorej by sa zrušilo entitárne usporiadanie a BiH by sa reorganizovala na princípe multinacionálnych regiónov. Takúto možnosť by na úrovni BiH podporila niečo málo viac než polovica respondentov. No aj v tomto prípade boli zaznamenané nejaké, pravda očakávané, odchýlky. Podpora takto koncipovaným zmenám je omnoho väčšia na území FBiH v porovnaní s tou na území RS, ale aj omnoho menšia vo vnútri srbskej časti bosenskohercegovinských občanov v porovnaní s ostatnými.[30]

3.5.1 Nacionálny mesianizmus

Zaujímavú teóriu v súvislosti s obyvateľstvom BiH ponúka Zgodić (1999, 247-248). *Nacionálny mesianizmus*, pod ktorého zástavou boli podľa neho vykonané jedny z najstrašnejších zločinov genocídy v histórii, ostáva jednou z najsilneších politických dogiem v moderných nacionálnych ideológiách.

Mytológia srbského mesianizmu sa podľa Zgodića obnovila a je úspešná: očarené masy, medzi inými halucinačným mýtom, že Srbi ako „nebeský národ" sú božou prozreteľnosťou predurčení na nacionálne mesiánstvo, teraz svoju mesiánsku úlohu vidia v obrane Európy a kresťanstva od islamského fundamentalizmu a východného barbarstva. Masy indoktrinované a formované pod pannacionalizmom štátnej politiky a verejnej mienky, omámené imitáciou mýtického srbstva, voči vláde poddansky oduševnené, spolupracovali podľa Zgodića na ničení bosniackeho národa vo všetkých dimenziách jeho existencie, a to aj na ničení, ktoré zahŕňalo obludné zločiny genocídy.

Zgodić zároveň definuje aj chorvátske mesiánstvo ako poslanie „predmúra kresťanstva", ako halucinačnú ideu zabraňovania prieniku islamu na európsku pôdu v podobe „islamského štátu" v BiH, a civilizujúceho vtiahnutia Bosniaka-Moslima do európskej kultúry. Podľa Zgodića nebola táto forma nacionálneho mesiánstva iba ideologickým základom štátnych nárokov na delenie BiH a anexiu jej častí Chorvátskou republikou, ale bola tiež „sladkastým, očarujúcim a toxikomanským" prostriedkom na osvieženie más a verejnej mienky pre účasť na realizácii tých epických, veľkých,

% občanov srbskej národnosti.

29 Konkrétne to je až 73 % občanov chorvátskej národnosti.

30 Takéto zmeny by podporilo 65 % občanov FBiH a iba 39 % občanov v RS. Z národnostného hľadiska potom túto možnosť podporuje 76 % Ostatných, 65 % Chorvátov a Bosniakov, a iba 34 % Srbov.

„civilizačných" cieľov národa, ktoré zahŕňali ozbrojenú agresiu, koncentračné tábory, „etnické čistenie" alebo „humánne premiestňovanie", ale aj zločiny genocídy.

Obrázok následné dopĺňa Ćurak (2004, 161), podľa ktorého je úplne zrejmé, že sa Srbi a Chorváti obávajú bosniackeho unitarizmu. Tento, podľa Ćuraka vykonštruovaný predsudok, ktorý svoju oporu nachádza v rigidných bosniackych politických štruktúrach, kazí rovnováhu záujmu o BiH ako o domovinu všetkých. Ten sa podľa Ćuraka najlepšie odstráni bosniackym súhlasom s budúcnosťou, v ktorej Srbi nebudú „chlpatí, územčistí a atavistickí horali pohanského typu, barbari z dávnych čias, nekultúrni protivníci modlitebného koberca a jednoduchí milovníci svätej trojice (cibuľa-slanina-nôž na sekanie)," a Chorváti „zapredané duše, katolícki misionári, pokrytci, ustašovci či Hercegovci." Regionalizácia bosenského chorvátstva na Hercegovinu je pritom podľa Ćuraka najnovším z bosniackeho arzenálu predsudkov, ktorý uráža ako chorvátstvo, tak aj hercegovstvo.

Avšak jeden strašný, najstrašnejší predsudok je podľa Ćuraka prítomný v rezervnom talóne povedomia bosniackeho národa: Srbi sú genocídny národ, bez ohľadu na jednotlivcov, ktorí tým nie sú. Na takom základe niet života a ten zvodný nápev, ktorým sa nepravda bude schvaľovať na „srbský spôsob" („Chorváti sú genocídny národ"), treba podľa neho nie potlačiť, ale rovno vytesniť zo všetkých, hoci aj marginálnych oblastí národného myslenia.

3.5.2 Typy nacionalizmu v Bosne a Hercegovine

So zaujímavou teóriou prichádza tiež Žepić (2002, 24-30), podľa ktorého je „stret civilizácií" často považovaný za dôležitú, a niektorými za najdôležitejšiu príčinu vojny v BiH. Stúpenci tohto postoja veria, že príčiny „tretej balkánskej vojny" tkvejú v základných rozporoch medzi kultúrami. Tieto rozpory sú tým dramatickejšie a neobyčajnejšie, že všetky bojujúce strany v Srbsku, Chorvátsku a BiH patria ku juhoslovanskej národnostnej skupine, a že všetky tri hovoria tým istým jazykom. Z tohto pohľadu je najdôležitejším rozdielom medzi týmito troma kultúrami náboženstvo. V tom nás nakoniec utvrdzuje aj fakt, že počas vojny utrpeli najväčšie škody náboženské objekty. Tu je dôležité spomenúť, že „stret civilizácií" bol jednou z mála tém, na ktorých sa dokázali zhodnúť chorvátsky prezident Franjo Tudjman, vodca bosenských Srbov Radovan Karadžić, ak aj islamisti.

Veľkosrbský nacionalizmus sa podľa Žepića spravidla považuje za najextrémnejší a najnebezpečnejší druh nacionalizmu, a tiež za jednu z najväčších príčin vojny v BiH. Srbskí nacionalisti vždy považovali BiH za svoj prvoradý teritoriálny cieľ na ceste ku stvoreniu veľkého Srbska. Je agresívny voči všetkým susedným národom, špeciálne voči Chrovátom a Bosniakom, a považuje sa za zdroj srbskej nadradenosti a národnej hegemónie. V tom je podľa Žepića exemplárny veľkosrbizmus, ktorý odveky vychádzal zo svojej zakrytosti a stal sa „hnusnou spoločenskou realitou," ktorá má svoju historickú kontinuitu. Držiac sa slepo Kosova, zašiel hlboko do mysticizmu a podľahol mýtománii, ktorou ničí súčasnosť a budúcnosť nielen svojim susedom, ale aj svojim krajanom. Voči BiH a druhým národom, ktorí v nej žijú, sa prejavoval nárokmi na rozšírenie Srbska a získavania jeho životného priestoru všetkými možnými prostriedkami.

Chorvátsky nacionalizmus vznikol v konflikte so susednými srbským a maďarským. Posilňoval sa nielen v súbojoch so Srbmi, ale aj predstaviteľmi maďarských záujmov, ktorí sa v priebehu histórie snažili prekaziť chorvátske národné záujmy, špeciálne spojenie Dalmácie s bánskym Chorvátskom. Súčasný chorvátsky nacionalizmus sa usiluje zdôrazniť chorvátsku individuálnosť ako kompletne odlišnú od srbskej, a zdôrazňuje tiež západnú a európsku orientáciu Chorvátov. Na území BiH boli podľa Žepića srbský a chorvátsky extrémny nacionalizmus vo vzájomnom konflikte kvôli nárokom na rozšírenie materských krajín na úkor BiH. V konkurencii a vzájomnom zápase na pôde BiH je, vzhľadom na slabšie zdroje, ten chorvátsky neskoršieho dáta a nezahalený mysticizmom, a aj keď menej nebezpečný, vykazuje mnoho spoločných charakteristík so srbským.

Bosniacky nacionalizmus je prirodzenou reakciou na predchádzajúce dva. Vznikol neskôr, vo vzájomnej interakcii s nimi. Svoj extrémizmus zakladá na šírení islamu na Západ a prepojení s inými islamskými krajinami prostredníctvom „zelenej transverzály". V spojení s islamskými extrémnymi organizáciami v arabskom svete a na Blízkom východe, bol v skončenej vojne podporený solidárnou spoluprácou mudžahedínskych jednotiek s Armádou Republiky BiH. Tak podľa Žepića po prvýkrát vyšiel zo skrýše na otvorenú vojnovú scénu, vykazujúci isté charakteristiky národnostnej netolerancie, nadradenosti a agresivity voči členom druhých národov. Pre druhé dva národy sa stal podľa Žepića veľmi rozpoznateľným, avšak pred medzinárodným spoločenstvom sa mu ešte stále darí ukrývať svoju činnosť pod rúškom občianskej, multietnickej, otvorenej a civilnej spoločnosti.

Ćurak (2002, 165-166) následne definuje vzťah jednotlivých nacionalistov k postdaytonskému bosenskohercegovinskému štátu. Srbskí nacionalisti podľa neho nemôžu prijať postdaytonskú BiH

ako svoju domovinu, ale môžu ju prijať ako postemocionálny štát, čoho dôvodom je existencia RS. Bosniacki nacionalisti síce prijímajú postdaytonskú BiH ako domovinu, ale nie aj ako štát, čoho dôvodom je opäť existencia RS. Chorvátski nacionalisti zase neprijímajú postdaytonskú BiH ani ako štát, ani ako domovinu, keďže nemajú monoetnickú entitu, na rozdiel od srbských nacionalistov.

Tesne po podpise DMD však podľa Ćuraka vyzeralo všetko inak. Srbskí nacionalisti neprijali postdaytonskú BiH ani ako štát, ani ako domovinu, čoho príčinou bol psychologický šok kvôli teritoriálnym ústupkom. Bosniacki nacionalisti prijali postdaytonskú BiH ako štát (na základe princípu „dajte čo môžete!"), ale nie ako domovinu. Chorvátski nacionalisti zase prijali postdaytonskú BiH aj ako štát, aj ako domovinu, keďže FBiH chápali ako chorvátsku provinciu (pokrajinu).

3.5.3 Prípad Sejdić-Finci[31]

V rozsudku Veľkej komory ESĽP v Štrasburgu z 22. septembra 2009 v predmete Sejdić-Finci bolo potvrdené, že Bosna a Hercegovina porušuje Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Dvaja predkladatelia tejto žaloby poukazovali na diskrimináciu, a to na základe ich rómskeho a židovského pôvodu, v dôsledku čoho nemohli kandidovať na člena Predsedníctva BiH ani do Snemovne národov. Tieto vládne posty sú totiž v rovnakom pomere rezervované pre tých, ktorých Ústava definuje ako tri konštitutívne národy, menovite Bosniakov, Srbov a Chorvátov. Aby bol prijateľný pre ktorýkoľvek z týchto postov, musí kandidát jasne deklarovať svoju príslušnosť k jednej zo spomenutých etnických skupín. Toto vylúčenie tzv. Ostatných, ktorí nepatria ani k jednému z konštitutívnych národov, podľa Súdu spôsobilo rasovú diskrimináciu, ktorá porušuje Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Takýto rozsudok Súdu bol podľa Hammera očakávaný. Sporné inštitucionálne usporiadanie je v tomto prípade časťou komplexného systému teritoriálnej a etnickej moci, ktorý je výsledkom jednaní medzi BiH a medzinárodným spoločenstvom ako časť DMD podpísanej v roku 1995, ale ktorý je podrobovaný čoraz väčšej kritike, a to nielen kvôli existujúcim prvkom etnickej diskriminácie, ktoré sú v rozpore s európskymi ľudskoprávnymi štandardami. Menovite, tieto prvky

31 Táto stať vychádza prevažne z Hammer, S. 2010. "Ko je gospodar Daytonskog ustava? Implikacije presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci na proces ustavne reforme." In *Bosna i Hercegovina petnaest godina nakon Daytona: političko-pravni aspekti demokratske konsolidacije u postkonfliktnim periodu*, edited by Abazović, D. - Hammer, S, 109-110. Sarajevo: Fakultet političkih nauka u Sarajevu.

predstavujú jednu z niekoľkých otázok, ktoré zväčšovali európsky tlak na prijatie ústavných reforiem v BiH, špeciálne zo strany Európskej únie a Rady Európy (Benátskej komisie). Konkrétne, prispôsobovanie volebného zákonodarstva štandardom Európskeho dohovoru sa tiež stalo jednou z "krátkodobých priorít" Európskeho partnerstva pre BiH. Preto rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Sejdić-Finci je iba najnovším elementom, ktorý dopĺňa sériu zväčšujúcich sa medzinárodných výziev Daytonskej ústave.

Tieto okolnosti však podľa Hammera tiež poukazujú na hlboký paradox: z jednej strany je Daytonská útava vnútená BiH zo strany medzinárodného spločenstva ako podstatná zmluvná klauzula mierovej dohody, ale na druhej strane táto ústava zároveň predstavuje výzvu v medzinárodnom kontexte kvôli svojej nedostatočnosti vo vzťahu k medzinárodným ľudskoprávnym štandardom. Tento paradox zdôrazňuje kontradikcie, pod ktorými je situovaná otázka ústavnej reformy v BiH: od národa sa očakáva demokratické sebaurčenie, ktoré zaväzuje k rešpektovaniu univerzálnych ľudskoprávnych štandardov a vlády zákona pod režimom, ktorý je navrhnutý ako inštrument mieru medzi etnickými skupinami takým spôsobom, že jeho udržateľnosť prekáža demokratickej integrácii.

3.5.3.1 Etnopolitika

Táto pseudodemokracia sa podľa Šačić (2007, 107-108) dá opísať pojmom *etnopolitika*. Jedná sa o politický kontext, v ktorom je občianstvo osoby predurčené jej príbuzenstvom, jej príslušnosťou k tej alebo onej skupine spoločného pokrvného pôvodu. Subverzívny mechanizmus etnopolitiky pozostáva z prezentácie etnosu ako démosu, keď etnos preberá procedúry démosu, a takým spôsobom vzniká imaginárna jednota príslušnosti a príbuzenskej previazanosti ako kolektívny subjekt prezentácie, rozhodovania a zákona. Preto, na rozdiel od občianskej koncepcie inklúzie čo najväčšieho možného počtu účastníkov, etnopolitika sa konštituuje prostriedkami legálnej demokratickej procedúry ako exklúzia.

Občania sa delia na autochtónov a ostatných, podľa princípov ústavného poriadku BiH presnejšie na Bosniakov, Srbov, Chorvátov a Ostatných. V takom prípade ale, logicky z pozície praxe, ale absurdne z pozície liberálnej demokracie, v BiH existuje srbská, chorvátska a bosniacka verejnosť. Ak je teda verejnosť podelená podľa nacionálneho kľúča, ťažko sa bez štrukturálnych riešení (ústavných zmien) môže v BiH vytvoriť jedna všeobecná verejnosť. Tá podľa Šačić môže nastať iba

tam, kde existujú občianske prvky. To sa možno dá konštituovať politickým rozhodnutím, že démos nahradí etnos, ale pre to sú potrebné „filozofické rozpravy," veľký boj a dlhotrvajúca debata o tejto otázke. Bez takých rozhodnutí ale môže BiH ostať bez ešte jedného „baypassu" demokracie, a preto sa názor verejnosti nemôže konštituovať na etnopolitike, ktorá nie je prejavom občianstva, ale nacionalizmu.

4. Analytická časť

Táto časť práce bude zameraná na kvalitatívnu analýzu dát získaných terénnym výskumom a ich priradzovanie ku stanoveným indikátorom, ktoré následne poslúžia k verifikácii stanovenej hypotézy. Indikátory pritom boli na základe teoretickej časti stanovené nasledovne: ***revízia Daytonskej mierovej zmluvy***; ***posilňovanie centrálnych orgánov štátnej správy***; ***zjednodušenie štátnej správy***; ***aktívna úloha medzinárodného spoločenstva***; ***politická rovnoprávnosť všetkých občanov***. Hodnotené budú na dvoch úrovniach, a to na úrovni *vôle (V)* a na úrovni *reálnosti (R)*, a to hodnotením prítomné (P), neprítomné (N), nezistené (X). Referenčnou jednotkou bude väčšina jednotlivého názoru prítomná u každej skupiny respondentov tak, ako sú rozdelení vo výskume – medzinárodné spoločenstvo (IC), RS a FBiH.

4.1 Súčasná situácia

V nasledujúcej časti budú analyzované a komparované odpovede, ktoré sa týkajú okruhu otázok, zahŕňajúceho oblasti vytvárajúce a vplývajúce na súčasný politicko-spoločenský stav v Bosne a Hercegovine. Takýmito otázkami sú okrem iného interpretácia Daytonskej mierovej zmluvy, hodnotenie súčasného stavu štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny či budúca úloha Úradu vysokého predstaviteľa v Bosne a Hercegovine.

4.1.1 Interpretácia Daytonskej mierovej zmluvy

Otázka: *Aký je váš pohľad na Daytonskú mierovú dohodu (vrátane Ústavy BiH), predovšetkým na časti ustanovujúce dve entity a ich kompetencie?*

Medzinárodné spoločenstvo

Štyria z piatich respondentov vyzdvihli ako hlavnú charakteristiku Daytonskej mierovej zmluvy fakt, že *„zastavila vojnu a poskytla priestor pre rekonštrukciu a zotavenie povojnovej BiH”*[32] a považujú ho za *„najlepšie riešenie v danom kontexte a v danej dobe*.”[33] Všetci sa však zhodujú aj v tom, že v dnešnej dobe už jej text nevyhovuje, hlavne *„z pohľadu prístupu k EÚ a NATO”*,[34] a preto

32 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).
33 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
34 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).

je nutná jej reforma na *„dohodu mierového obdobia,"*[35] ktorá však *„nemôže súvisieť iba s prípadom Sejdić-Finci, ale musí dôjsť k jej celkovej revízii."*[36]

Čo sa týka názoru na entity, tie sú medzinárodným spoločenstvom v zásade akceptované, pretože *„sú jednoducho tam a je nutné myslieť na to, že vyrástla celá generácia ľudí, ktorí sa narodili v BiH s entitami a dosiahli v nej dospelosť."*[37] Zároveň sa ale u respondentov vyskytujú aj pochybnosti, či bolo vytvorenie entít šťastným riešením, pretože *„DMD vytvorila precedens k tomu, že sa dnes nevedia dohodnúť na ničom a je v nej tiež stanovené, že majú právo národného veta na hociktorý zákon a ustanovenie."*[38] Taktiež pri entitách spomínajú problém nekompatibility, prejavujúci sa hlavne v oblasti aquis communitaire, lebo *„70 % prijímania európskej legislatívy je na úrovni entít a nedochádza k ich koordinácii, takže mnohé veci sú v entitách odlišné."*[39] Ak sa na tom nič nezmení, bude podľa jedného z respondentov nutné vytvorenie *„veľkého koordinačného mechanizmu."*[40] Iný respondent to potvrdzuje tvrdením, že *„EÚ nebude tolerovať akékoľvek návrhy o bilaterálne vzťahy medzi ňou a ktoroukoľvek entitou."*[41]

Zostávajúci respondent k otázkam súvisiacim s Dohodou prezentoval neutrálny postoj s tým, že DMD a jej obsah sú jednoducho fakt, a on sám je *„poslednou inštanciou výkladu Dohody,"*[42] takže jeho názor by bol rovný inerpretácii DMD. Jediný názor, ktorý k Dohode prezentoval bol ten, že *„BiH bola medzinárodne uznaná v roku 1992, a DMD ju iba vnútorne zreorganizovala, takže tu existuje právna kontinuita z predovjnových čias."*[43] Podľa neho totiž existujú aj iné názory, ktoré *„sú však nesprávne a v základe revizionistické."*[44] Spomínané názory tvrdia, že BiH pred vojnou neexistovala, a až po nej sa dve entity Daytonskou dohodou rozhodli utvoriť spoločný štát na základe konfederatívneho modelu.

<u>*Republika srbská*</u>

Postoj politických strán z tejto entity sa dá zovšeobecniť do podoby *„DMD je základom modernej*

35 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
36 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
37 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).
38 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
39 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
40 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
41 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).
42 Respondent IC4 (Príloha, s. 86).
43 Respondent IC4 (Príloha, s. 86).
44 Respondent IC4 (Príloha, s. 86).

BiH a nemala by byť nikým spochybňovaná,[45] *pretože je základom tunajšieho mieru a budúceho rozvoja*."[46] Jeden z respondentov tiež tvrdí, že Daytonská dohoda ustanovila dve entity s mnohými kompetenciami, teda „*primárne de facto konfederáciu*,"[47] a preto nesúhlasí s doterajším presunom kompetencií na štátnu úroveň. Tieto podľa neho „*nielenže nespadajú do zoznamu kompetencií štátu definovaných Ústavou, ale nie sú ani len vo všeobecnom duchu tohto zoznamu*."[48] Odvoláva sa pritom na celkovo 68 doteraz prenesených kompetencií, z ktorých presun iba troch bol Národným snemom RS definovaný ako legálny.

V otázke entít sa zhodujú na tom, že „*ich pozícia by mala byť stabilizovaná a nemala by byť žiadnym spôsobom porušená*."[49] Napriek tomu ale podľa nich existujú „j*ednotlivci a skupiny, ktorí spochybňujú Ústavu*,"[50] a ak by sa na terajšom stave malo niečo zmeniť, muselo by to byť prijaté „*širokým konsenzom, a nie jednoduchým väčšinovým hlasovaním*."[51]

Federácia BiH

Všetci respondenti vo Federácii sa v zásade zhodujú v názore, že „*DMD bola dobrá iba z pohľadu zastavenia vojenského konfliktu v BiH*,"[52] ale zároveň „*nevytvorila predpoklady pre rozvoj krajiny. Je dokonca jeho prekážkou, a to v zmysle ekonomickom, spoločenskom, sociálnom a hociktorom inom*,"[53] a preto sa BiH doteraz nepodarilo prijať „*demokratickú ústavu, ktorá by uspokojila záujmy všetkých národov v BiH*."[54]

Daytonské usporiadanie štátu na základe entít sa podľa jedného z respondentov ukázalo byť „*dosť zlým riešením*,"[55] lebo „*usporiadanie moci s desiatimi kantónmi a dvoma entitami je dosť drahé a takto ani nemôže naďalej fungovať, a tiež že existuje potreba prijatia novej ústavy BiH*."[56] To

45 Takýto postoj potvrdzuje aj Žepić (2002, 52). DMD podľa neho najviac vyhovuje Srbom, ktorí najviac získali a ktorí za každú cenu a všetkými prostriedkami bránia RS tým spôsobom, že zaistia "dôsledné dodržiavanie DMD". Menej vyhovuje Bosniakom, ktorí myslia, že BiH sa stala nefunkčným štátom bez silnej centrálnej vlády, ale nejakú satisfakciu im vracia FBiH, v ktorej sú dominantní. Najmenej DMD vyhovuje Chorvátom, pretože sú v FBiH majorizovaní trojnásobne početnejšími Bosniakmi a stále viac marginalizovaní, s tendenciou postupného pretvárania na národnostnú menšinu.
46 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
47 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
48 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
49 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
50 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
51 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
52 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
53 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
54 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
55 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
56 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).

potvrdzuje aj iný respondent, ktorého strana sa *„zasadzuje o to, aby sa administratíva zmenšila, čím sa urýchli aj prúdenie peňazí, pretože v dnešnom stave sa míňajú obrovské prostriedky, dokonca väčšina HDP, na neefektívnu administratívu.”*[57] Jeden z respondentov potom kritizuje entitárne usporiadanie štátu z pocície *„chorvátskeho národa, ktorý daytonským konceptom troch národov a dvoch entít utrpel najviac.”*[58]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: IC = P(V); RS = N(R); FBiH = P(V)
centralizácia: RS = N(V)
zjednodušenie: IC = X(R); FBiH = P(V)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: -

4.1.2 Súčasný stav štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny

Otázka: *Ako hodnotíte súčasný stav štátneho usporiadania v Bosne a Hercegovine, predovšetkým v súvislosti s rozsahom kompetencií celoštátnych orgánov a entít?*

Medzinárodné spoločenstvo

Všetci respondenti sa pri hodnotení súčasného stavu zameriavajú hlavne na komplikovanosť a nákladnosť dnešného systému, v ktorom *„dnes máme viac než 148 ministrov, desať kantónov a dve entity”*[59] s *„neprimerane masívnym aparátom,”*[60] a ktorý je tvarovaný do podoby *„trojhlavého draka,”*[61] kde je všetko rozdelené po deliacich líniách troch konštitutívnych národov.[62] Systém hodnotia ako *„komplikovaný, mnohovrstevný a s vysokou mierou decentralizácie,”*[63] ale aj ako

57 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
58 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 98).
59 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).
60 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
61 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
62 Kremenović (2011, 126) si myslí, že BiH má najkomplikovanejšie vytvorený administratívny systém, ako aj systém moci. Demonštruje to charakteristikou v číslach: BiH zahŕňa 1 štát, 1 distrikt, 2 entity, 3 konštitutívne národy, 4 úrovne moci, 10 kantónov, 14 vlád, 14 parlamentov, okolo 80 politických strán, 148 administratívnych jednotiek (okresov a miest), 260 ministrov, zastupiteľov a vyslancov – a do toho všetkého najnovšie prináša komplikáciu 17 národnostných menšín. Ich presný výčet je možné nájsť napríklad v Šačić, 2007, 213.
63 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).

„ťažkopádny, neefektívny a volajúci po zmene,"[64] preto sa podľa nich *„treba zamyslieť, či nevytvoriť nejaký koordinačný mechanizmus, ktorý je aj v mnohých európskych krajinách."*[65]

Dvaja z respondentov tiež hovoria o kompetenciách, kedy RS má svoju vládu a kompetencie, ktoré sú *„omnoho väčšie, než kompetencie vlády FBiH, pretože v RS je centralizovaný systém."*[66] Vo Federácii zase *„po vzore Švajčiarska delegujú právomoci na kantóny, ktoré majú vlastné vlády a ministrov."*[67] Z toho vypýva boj o kompetencie, a to *„na jednej strane medzi štátom a RS, a na druhej medzi FBiH a niektorými kantónmi, v zásade obývanými Chorvátmi."*[68] Systém je navyše založený na *„patrónstve a riadený politickými stranami*[69] *– teda na systéme, kde sa vládnuca strana správa ako patrón,"*[70] čo v kombinácii s predošlým vyúsťuje v *„organizovaný chaos."*[71]

<u>*Republika srbská*</u>

Respondenti z RS hodnotia súčasný stav ako *„veľmi komplikovaný,"*[72] zároveň však ale dodávajú, že Ústava BiH je *„účinná a efektívna, ak je prítomná kultúra kompromisu, takže ústavné ustanovenia nie sú komplikované, ak existuje vôľa na dohodu."*[73] Systém sa pritom podľa nich stáva *„veľmi nákladným a komplikovaným najmä vinou FBiH."*[74] Ako však jeden z respondentov pripomína, všetky dôležité reformy boli prijaté *„podľa tohto systému a v tých inštitúciách, ktoré momentálne máme,"*[75] a preto si myslí, že problém nespočíva ani tak v komplikovanej štruktúre, ako *„v nespoľahlivých a nezodpovedných politikoch."*[76] Podľa druhého z respondentov by navyše menej komplikované ústavné ustanovenia *„uviedli do zmätku samotnú podstatu BiH ako multietnickej krajiny"*[77] a bez dosiahnutia všeobecne akceptovateľného kompromisu by sa ustanovenia

64 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
65 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
66 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
67 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
68 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
69 Podľa Ćuraka (2004, 119) sú stranícke nomenklatúry v BiH podopierané „parazitskou oddanosťou" miestnych, kantonálnych, entitárnych, distriktných a štátnych aparátčikov, pričom „zrastenosť straníckeho a zúrivého štátneho aparátu" stvorila pseudoštátne hnutie, ktoré má svoju jednotiacu ideológiu, a to je obrana politického konceptu, ktorý im neočakávane venoval moc. Podľa Ćuraka nás existencia tohto ideologického tkaniva ubezpečuje, že ako sa časovo vzdiaľujeme od daytonského zdroja, stále viac a stále častejšie sa stretávame s novým typom nacionalizmu, ktorý nazýva *daytonský nacionalizmus*. Jeho protagonisti blokujú akúkoľvek spoločenskú zmenu, pretože takáto zmena bypodľa Ćuraka nechala bez tzv. štátneho zamestnania „tisíce straníckych vazalov, ktorí oddane pracujú za múrmi daytonskej byrokratickej pevnosti."
70 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
71 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
72 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
73 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
74 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
75 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
76 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
77 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).

„zaručujúce ochranu etnických záujmov, ako aj záujmov entít, nemali meniť.”[78]

Federácia BiH

Respondenti súčasný stav štátneho usporiadania hodnotia prevažne ako *„jeden veľký zmätok, v ktorom je príliš veľa strán, príliš veľa záujmov a príliš veľa želaní.”*[79] Tento zmätok je prítomný ako na federálnej, tak aj na štátnej úrovni,[80] pričom niektorí ho hodnotia ako *„dôsledok zlého konceptu vytvoreného OHR,”*[81] kým iní zase ako *„väzenie pre všetkých občanov BiH, ktoré nám nedovoľuje, aby sme sa pohli čo i len krok vpred smerom k priblíženiu sa EÚ.”*[82] Najväčším problémom sa pritom zdajú byť *„kantóny a ich administratíva, kde sa míňa mnoho peňazí.”*[83] Podľa jedného z respondentov je navyše všetko zamerané na *„úzke národné, a veľmi často aj nacionalistické záujmy, ktorých skutočná podstata je úplne opačná, to znamená obalená straníckymi záujmami.”*[84] Tie sú potom podľa neho zase založené na záujmoch niekoľkých jedincov alebo menších skupín,[85] ktoré *„za oponou čerpajú dostupné zdroje.”*[86]

Jeden z respondentov špecificky považuje za najdôležitejšiu vlastnosť súčasného stavu to, že strany z RS rôznymi cestami[87] presadzujú tézu hovoriacu o BiH ako o štáte, ktorý vznikol spájaním dvoch entít, čo je *„neprípustné a nie je to pravda.”*[88] Pravda je podľa neho taká, že BiH má svoju kontinuitu a potrebuje silnú centrálnu vládu, pričom *„politici z RS radi interpretujú existenciu silných štátnych inštitúcií ako unitárny štát.”*[89] Podľa tohto respondenta sa však jeho strana usiluje iba o *„normálny štát, ktorý vstúpi do EÚ, ktorý bude mať normálne zákony a orgány, a ktorý bude spĺňať záväzky na európskej ceste.”*[90]

78 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
79 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
80 Podľa názoru jedného z respondentov je preto nutné na štátnej úrovni vytvoriť jednu zastrešujúcu organizáciu s názvom Vláda BiH, ktorá by mala mať viac kompetencií. Čo sa týka federálnej úrovne, v niektorých veciach je podľa neho badať istý pokrok, ale primárne v nej ostáva stále chaos, pretože mnohé strany si ani neželajú, aby sa dospelo k nejakej dohode. V RS zase podľa neho všetko drží pod kontrolou jeden človek, takže z hľadiska výkonu moci je to tam omnoho jednoduchšie (pozri Respondent FBiH2, Príloha, s. 96).
81 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
82 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
83 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
84 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
85 Zgodić (2008, 263) toto prepojenie definuje ako *provincionálnu partitokratsko-etnickú plutokraciu* a kladie si otázku, ako ovládnuť už etablované, stále expandujúce vojnové a povojnové nacionálne, ako aj kleptokratické plutokracie. Najmä ak vieme, že etnokratické partitokracie na nich zakladajú svoju moc, a tým ich aj chránia vytvárajú.
86 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
87 Respondent v tejto súvislosti uvádza napríklad fakt, že štátne inštitúcie ako Rada ministrov, sa v RS nazývajú spoločnými inštitúciami, a to aj v médiách (pozri Respondent FBiH1, Príloha, s.).
88 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
89 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
90 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: -
centralizácia: FBiH = P(V)
zjednodušenie: IC = P(V); RS = N(V); FBiH = P(V)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: -

4.1.2.1 Faktory spôsobujúce súčasný stav

Otázka: *Čo považujete za hlavné faktory spôsobujúce súčasný stav štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?*

Medzinárodné spoločenstvo

V tejto otázke môžeme vypozorovať všeobecnú zhodu všetkých respondentov na vnútropolitických činiteľoch, pretože hoci je z ekonomického hľadiska v BiH *„rozsiahla chudoba, nie je to krajina viditeľného materiálneho kolapsu a na základnej úrovni funguje.”*[91] Jeden z respondentov napríklad stavia do popredia fakt, že sa *„pohybujeme v medziach DMD, s ktorou nikto nie je spokojný, ale ktorú zároveň nie je možné zmeniť, pretože kompromis by bol na úkor jedného alebo druhého,”*[92] čo potvrdzuje ďalší s tým, že v BiH je polovičný podiel Bosniakov na populácii, čiže *„keby Srbi ustúpili utvoreniu občianskej spoločnosti, možno by sa Bosniaci stali vedúcou silou v štáte. To ale Srbi a Chrováti nechcú dovoliť.”*[93]

Takémuto ústavnému systému sa potom prispôsobili aj politické strany, ktoré teraz fungujú „na

91 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).
92 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
93 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).

entitárnom princípe,[94] *hoci sú nejaké pokusy o celoštátnu pôsobnosť*."[95] Traja z respondentov sa zase zhodujú v tom, že to, ako je systém nastavený, vyhovuje „*všetkým z prostredia politických elít,*[96] *pretože majú v tomto systéme vlastný záujem*."[97] Podľa nich tu na etnopolitickej úrovni existuje pocit, že „*získajú viac vo vzájomnom súboji na etnopolitickom poli, než vzájomnou spoluprácou na európskej integrácii*,"[98] čo potom vyúsťuje vo fakt, že politická scéna je tu natoľko rozdelená, že „*bez zásahu medzinárodnej komunity sa tu nič nerieši a sami sa nevedia dohodnúť na ničom*."[99]

Medzinárodné spoločenstvo pritom za ďalší z faktorov zodpovedných za súčasný stav považujú až dvaja z respondentov. Prvý z nich sa zameriava skôr na jeho úlohu vo vojne, kedy sa podľa neho „*do toho až tak zamiešali, že bez nich tu nebolo možné nič vyriešiť*,"[100] pričom naznačuje, že ak by sa „*zamiešali v roku 1992, vyriešilo by sa to bez väčších obetí a strát. Lenže oni k tomu politicky pristupovali tak, že nech sa vytlčú, a možno z toho vznikne nejaká dohoda*."[101] Druhý z respondentov sa zase zameriava na povojnovú úlohu medzinárodného spoločenstva, ktoré „*v rokoch 1995-2005 nerobilo veci tak, ako bolo písané v Ústave, a keď to nešlo, tak to OHR nadiktoval*."[102] To priamo vyústilo do stavu, že keď v roku 2006 padlo rozhodnutie o prenesení hlavnej zodpovednosti na domácich lídrov, „*oni neboli schopní fungovať v rámci tohto zložitého systému, kde doteraz všetko za nich riešilo medzinárodné spoločenstvo*."[103]

---

94 To potvrdzuje aj Zgodić (2012, 49) podľa ktorého najmä oficiálna srbská politika, s vôľou aby sa pseudoštátna entita pretransformovala na pravú štátnu entitu, posilňuje na koncepte teritorializácie srbskú politickú pozíciu. Teritorializácia srbskej politiky na Republiku srbskú je podľa neho dôsledne vykonávaná na všetkých úrovniach tohto nacionálneho korpusu a v tomto ohľade nepoľaví. Posilnila túto politickú a nacionálnu entitu do tej miery, že je dnes takmer rozhodujúcim činiteľom celkovej bosenskej štátnej aj národnej politiky. Bez ohľadu na to, že je teritorializácia srbskej politiky podľa Zgodića výsledok vojny, etnického čistenia, masových vojnových zločinov na civilnom obyvateľstve a genocídy, sa táo politika rôznymi permutáciami dokázala udržať, dobrou časťou kvalitatívne zmeniť a vybudovať vzťah s verejnosťou.

95 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).

96 Podľa Ćuraka (2004, 181) je daytonská BiH formovaná ako štát, ktorý vzbudzuje pesimizmus u všetkých okrem tých, ktorí sa zúčastňujú riadenia tohto štátu, a ktorí na ňom zarábajú. Tých nazýva *daytonskými nacionalistami*. Podľa Ćuraka im vonkoncom nevyhovuje politická premena v BiH, keďže takto konštituovaný štát je jediný štát, v ktorom môžu robiť to, čo robia aby rozhodovali. To sa môže podľa neho zmeniť iba zmenou stávajúceho politického poriadku BiH. Všeobecne sa ale neinvestujú sily, aby sa to zmenilo, keďže podľa Ćuraka existuje akási symbióza presvedčených daytonských nacionalistov (napr. Prlić /HDZ 1990/, Ivanić /PDP/, Tokić /HDZ BiH/), ich, do tohto nacionalizmu dotlačených priateľov (napr. Lagmudžija /SDP BiH/, Dodik /SNSD/) a tradičných nacionalistov (napr. Izetbegović a izetbegovićovci /SDA/, Kalinić a kalinićovci /SDS/, Jelavić a jelavićovci /HDZ BiH/).

97 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).

98 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).

99 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).

100 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).

101 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).

102 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).

103 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).

Ďalším s faktorov spôsobujúcich súčasný stav je podľa jedného z respondentov *„korupcia ako súčasť všeobecného myslenia, keď verejný, súkromný a kriminálny sektor veria, že môžu viac získať z rozdrobeného štátu.”*[104] V istom ohľade je preto podľa neho etnopolitické napätie v BiH menším problémom, než reálna kriminalita, ktorá *„nefunkčnosť štátu využíva na obchod s drogami, ľuďmi a podobne.”*[105] Iný respondent zase za hlavný faktor považuje *„tri nekompatibilné vízie*[106] *toho, ako táto krajina vyzerá, aká je jej charakteristika, a ako by sa s ňou malo nakladať v budúcnosti.”*[107] Podľa neho však ani jedna z týchto vízií nevolá po centralizovanom štáte, keďže aj Bosniaci volajú skôr po *„unifikovanom štáte s vysokou úrovňou decentralizácie, Chorváti zase po väčšej centralizácii na kantonálnej a lokálnej úrovni.”*[108] Problém podľa neho spočíva v RS, ktorá chce mať decentralizovaný štát, ale *„nie na úrovni nižšej, než je RS.”*[109]

<u>*Republika srbská*</u>

Respondenti sa v zásade zhodujú na tom, že hlavným faktorom je *„absencia politickej vôle, spoločného cieľa a zdieľanej vízie,”*[110] keďže v BiH existujú *„ľudia, ktorí v podstate nechcú tento problém vyriešiť.”*[111] Podľa jedného z respondentov sa to týka najmä mnohých politikov v oboch entitách a všetkých národoch, ktorí sa *„deklarujú proeurópsky, ale v duchu dúfajú, že sa nič nezmení, lebo členstvo BiH v EÚ znamená skutočné právo, spĺňanie mnohých kritérií, ako aj boj proti kriminalite a korupcii.”*[112] Medzi ďalšie faktory potom respondenti zaraďujú *„násilie zo strany medzinárodného spoločenstva, menovite OHR, ktorý sa pre proces stabilizácie ukázal krajne škodlivým,”*[113] ako aj niektoré z inštitúcií BiH, ktoré *„slúžia samy sebe, míňajú ohromné množstvo peňazí a sú centrom korupcie.”*[114]

---

104 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).
105 Respondent IC3 (Príloha, s. 84).
106 Respondent tvrdí, že podľa srbskej vízie je BiH stvorená z dvoch entít, a preto sa RS snaží získať toľko autonómie, koľko je možné. Jej politickí predstavitelia tiež prezentujú, že až budú na to vhodné podmienky, sú pripravení na samostatnosť, teraz sa však sústredia hlavne na vytváranie štátu v štáte. Bosniackou víziou je zase silná štátna úroveň voči slabým entitám, v čoho záujme by na ňu malo byť prenesených viac kompetencií. Nakoniec tu je chorvátska vízia prevedenia toľkých kompetencií, koľko je možné na chorvátske kantóny, čo by za správnych podmienok viedlo k vytvoreniu tretej, chorvátskej entity (pozri Respondent IC4, Príloha, s. 87).
107 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
108 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
109 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
110 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
111 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
112 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
113 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
114 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).

Federácia BiH

Respondenti vidia hlavné príčiny dnešného stavu v dvoch faktoroch, a to v medzinárodnom spoločenstve a vnútropolitickej situácií. Až podľa štyroch sú *„hlavným pôvodcom politickej krízy v BiH"*[115] jednak rozhodnutia OHR, ale aj medzinárodné spoločenstvo ako celok. To je podľa respondentov zodpovedné za *„stav, v ktorom sa BiH nachádza,*[116] *a musí prevziať svoj diel zodpovednosti, aby učinilo BiH demokratickým štátom,"*[117] a to hlavne z dôvodu, že BiH *„vnútilo daytonský nespravodlivý mier, ktorý ju doviedol do stavu, že jej lídri nie sú roky schopní dohodnúť sa a hľadať kompromisy v záujme občanov."*[118] Respondenti medzinárodnému spoločenstvu vyčítajú najmä nerozhodnosť a zmenšený záujem o BiH, ktoré však podľa nich môžu byť zapríčinené aj *„vypuknutím veľkého počtu ozbrojených konfliktov vo veľmi krátkom čase."*[119] Podľa nich sa však momentálne *„nesmie vzdávať svojej zodpovednosťi za bosenskú otázku,"*[120] a už vôbec nie prijímať *„riešenia niektorých domácich lídrov, ktoré iba prehlbujú krízu."*[121]

Na to nadväzujú ďalší dvaja respondenti, ktorí spomínajú aj vnútropolitickú situáciu. Každý normálny štát s demokratickým zriadením podľa nich zahŕňa aj *„zrelých politikov, ktorí za blaho celej spoločnosti musia nájsť vo svojich dohovoroch aj kompromisy, čo však nie je prípad BiH."*[122] Miesto toho sú tu podľa nich bežné *„politické obštrukcie zavedených politických strán, ktoré sú už 15 rokov pri moci a dúfajú, že si udržia pozície, ktoré im prinášajú benefity,"*[123] v čom im výrazne dopomáha všadeprítomné *„delenie na národnostnom kľúči."*[124]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: IC = N(R); FBiH = X(R)
centralizácia: IC = N(R); RS = N(R)
zjednodušenie: IC = N(R)
medzinárodné spoločenstvo: IC = X(R); RS = N(V); FBiH = P(V)

115 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
116 Podobne aj podľa Ćuraka (2004, 118) medzinárodné spoločenstvo vytvorilo projekt, ktorý nefunguje, ktorý frustruje, a bez akýchkoľvek pochybností potvrdzuje bezmoc ako najvyšší prejav prítomnosti sveta v Bosne.
117 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
118 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
119 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
120 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
121 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
122 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
123 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
124 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).

rovnoprávnosť: *-*

4.1.2.2 Sčítanie obyvateľstva

Otázka: *Ako môže posledné sčítanie obyvateľstva ovplyvniť súčasný stav štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?*

Medzinárodné spoločenstvo

Pri otázke sčítania ľudu sa všetci respondenti zhodujú v tom, že *„nejaké dramatické zmeny neprinesie,"*[125] keďže sú všetci na svojich pozíciách *„dôkladne zabetónovaní"*[126] a každá zmena si vyžaduje súhlas troch konštitutívnych národov, pričom doteraz sa tu *„v zásade žiadna zmena neudiala."*[127] Na druhej strane ale všetci z respondentov spomínajú tiež fakt, že v BiH sú vďaka ústave rozdelené posty v štátnej a verejnej správe na základe národnostného kľúča podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 1991, a preto sa môžu vyskytnúť *„pokusy politických strán zmeniť pomery na základe nového sčítania."*[128]

Takéto pokusy sa môžu vyskytnúť najmä vtedy, keď sčítanie ukáže *„homogenizáciu národov, čím sa potvrdia tendencie k oddeľovaniu"*[129] a z dlhodobého hľadiska tým môže *„posilniť entity, ktoré sa stávajú kľúčovým hráčom v BiH."*[130] Jeden z respondentov je však vzhľadom na legislatívne prekážky voči takémuto vývoju krajne skeptický, a hoci očakáva, že tu *„určite vzniknú nejaké hádky,"*[131] trvá na tom, že tieto budú prinajlepšom *„stratou času nielen pre nich, ale aj pre nás."*[132] Ďalší z respondentov zase celkovú situáciu glosuje s tým, že máme rok pred voľbami a *„život na Balkáne je o tom, že rok pred voľbami sa už nič nerieši, a rok po voľbách ešte nie,"*[133] takže ak sa vôbec niečo v tejto otázke začne diať, skôr než o dva roky to určite nebude.

Hoci by podľa jedného z respondentov malo sčítanie ľudu *„v každej normálnej krajine"*[134] primárne

125 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
126 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
127 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
128 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
129 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
130 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
131 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
132 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
133 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
134 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).

odpovedať na dve otázky, a to *„koľko žije ľudí v rámci medzinárodných hraníc štátu a kde v tom štáte sa nachádzajú,"*[135] niektorí z respondentov za hlavnú vlastnosť toho v BiH považujú najmä to, že *„môže mať politický dosah"*[136] a stane sa *„predmetom predvolebného boja."*[137] Jeden z nich pritom cíti až *„veľkú chuť politických strán v predvolebnom boji sčítanie využiť a zneužiť."*[138]

Republika srbská

Respondenti neočakávajú, že by výsledky sčítania obyvateľstva nejako zmenili politickú a ústavnú štruktúru krajiny či celkovú rovnováhu moci, hoci *„existujú nejaké obavy, že vyšší počet bosniackych moslimov, teda cez 50 %, by sa stal argumentom pre unitárny štát, a teda pre národný štát bosniackych moslimov."*[139] Keďže však podľa jedného z respondentov *„existuje ochrana záujmov entít, takzvané entitárne hlasovanie,*[140] *pričom Ústava môže byť zmenená iba väčšinou zahŕňajúcou hlasy z oboch entít,"*[141] nepokladá to za veľmi pravdepodobné.[142] Podľa druhého respondenta sa skôr vytvorí *„veľa materiálu pre každodennú politiku v najbližších dňoch a mesiacoch, ale nakoniec zastaví niektoré predsudky z minulosti."*[143] Respondenti v tomto ohľade očakávajú najmä zmeny v rámci entít a okresov, kde sa bude diskutovať *„počet vládnych stoličiek rezervovaných pre členov podľa etnického rozloženia, aké tu bolo na základe posledného sčítania."*[144]

Federácia BiH

Respondenti z FBiH ku sčítaniu oyvateľstva v BiH zaujímajú prevažne negatívny postoj, keďže podľa nich *„rozhodne neprinesie žiadne pozitívne zmeny"*[145] a veci iba zhorší. Hoci považujú

135 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
136 Respondent IC2 (Príloha, s. 82).
137 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
138 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
139 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
140 Rozsiahlu a kvalitnú analýzu entitárneho hlasovania poskytne napríklad Kunrath, B. 2010. "Od zaštitne mjere do prepreke za dalje djelovanje: Entitetsko glasanje u Bosni i Hercegovini." In *Bosna i Hercegovina petnaest godina nakon Daytona: političko-pravni aspekti demokratske konsolidacije u postkonfliktnim periodu*, edited by Abazović, D. - Hammer, S. 19-46. Sarajevo: Fakultet političkih nauka u Sarajevu.
141 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
142 Hoci dnes majú Bosniaci v 42-člennej Poslaneckej snemovni väčšinu 23 hlasov – k 21 bosniackym treba údajne prirátať aj po jednom hlase srbského a chorvátskeho poslanca za SDP BiH – v odhlasovaní legislatívy, ešte viac centralizujúcej BiH, im podľa jedného z respondentov ešte stále bráni práve takzvané entitárne hlasovanie (pozri Respondent RS2, Príloha, s. 92).
143 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
144 Respondent RS2 (Príloha, s. 92).
145 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).

sčítanie za potrebné, zároveň si myslia, že *„naň ešte nebol správny čas*."[146] Väčšina respondentov sa zhoduje na tom, že *„v každom normálnm štáte sa v sčítaní zaujímajú iba o ekonomické a sociálne otázky,"*[147] a preto ho bolo potrebné spraviť čisto z pohľadu *„ekonómie, hospodárstva, poľnohospodárstva, infraštruktúry, sociálnej situácie atď*."[148] V BiH sa tak však nestalo.[149] Namiesto toho podľa nich vinou vládnucich elít sčítanie *„vzniklo a skončilo ako predvolebná kampaň s úzkymi národnostnými a nacionalistickými záujmami"*[150] a nieslo sa v duchu toho, *„koľko je kde akého národa, a to všetko iba preto, že v hlavách ľudí je ešte stále prítomná otázka, koho je kde viacej*."[151]

Jeden z respondentov však pripúšťa, že ak už nič iného, sčítanie aspoň ukáže *„skutočný stav, koľko kde žije ľudí, koľko ich kde ubudlo, a dokonca možno aj to, že je RS viac multietnická než FBiH*."[152] Na to nadväzuje ďalší respondent, podľa ktorého ak vysvitne, že chorvátsky národ tvorí v BiH menej než 17 % obyvateľstva, bude nutné to považovať za *„genocídu na chorvátskom národe*."[153] Napriek takýmto rizikám sa podľa prvého z respondentov ešte na základe tohto sčítania *„nebudú meniť kvóty v terajšom administratívnom usporiadaní, to bude až na základe sčítania v roku 2021*."[154]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: -
centralizácia: RS = N(R)
zjednodušenie: IC = X(R)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: IC = X(R); RS = X(R); FBiH = N(R)

146 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
147 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
148 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
149 Jeden z respondentov uvádza príklad z vlastného sčítavania, kedy prvými otázkami bolo, akej je národnosti, vierovyznania a akým jazykom hovorí. Na otázku "z čoho žijete" bola k dispozícii odpoveď "z výplaty," ale nikto sa už nepýtal, akej výšky je tá výplata, prípadne z čoho a čím žije jeho rodina (pozri Respondent FBiH2, Príloha, s. 96).
150 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
151 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
152 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
153 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
154 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).

4.1.3 Úloha Úradu vysokého predstaviteľa v Bosne a Hercegovine

Otázka: *Ako hodnotíte úlohu Úradu vysokého predstaviteľa v Bosne a Hercegovine? Očakávate ešte z jeho strany nejaké ďalšie „veľké" rohodnutia, podobné tým z minulosti?*

Medzinárodné spoločenstvo

Úlohu OHR všetci z respondentov hodnotili hlavne z pohľadu jeho dnešného pôsobenia, ktoré by sa súhrnne dalo označiť za *„viac-menej iba formálnu funkciu,"*[155] pretože tento úrad je už *„časovo aj morálne prekonaný, hoci je oficiálne stále najvyšším predstaviteľom medzinárodného spoločenstva v BiH."*[156] Podľa nich je dnes už *„úplne iná doba, než keď bol vysokým predstaviteľom napríklad Lajčák, ktorý riešil veci zákazmi, príkazmi a rozhodnutiami."*[157] OHR tu *„prestal hrať rolu pred niekoľkými rokmi,"*[158] keď zhruba okolo roku 2005 prešiel zo *„slávnych dní,*[159] *kedy tu existovalo masívne využívanie bonnských právomocí,"*[160] až k zmene politiky a zmenšeniu ich používania, kedy sa *„rozhodlo, že lokálni politici musia byť zodpovední za riadenie vlastnej krajiny."*[161] Respondenti jasne vidia tendenciu *„oslabovania a obmedzovania jeho krokov"*[162] smerom ku *„brúseniu hrán medzi národmi a entitami,"*[163] pričom je dnes už jasné, že OHR *„nezamýšľa ďalšie zapojenie do exekutívnych rozhodnutí."*[164]

Zdá sa teda, že dnes sa skôr než otázkami právomocí musí OHR zaoberať otázkou budúcnosti mandátu, pretože *„ak raz stratí mandát, bude veľmi ťažké ho získať spať, keďže jeho opätovné prijímanie v BR OSN by bolo zložité."*[165] Úrad vysokého predstaviteľa tak podľa jedného z respondentov stojí pred troma možnosťami. Prvou je, že *„počet ľudí v OHR klesne, ale mandát*

155 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
156 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
157 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
158 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
159 Pejanović (2010, 166) napríklad uvádza, že OHR zabezpečil: slobodu pohybu; štátne poznávacie značky štátny znak; vlajku; menu; politicko-ústavnú rovnoprávnosť (konštitutívnosť) národov na celom území BiH; štátnu hraničnú službu; jedno ministerstvo obrany a jednu armádu; Súd Bosny a Hercegoviny; jeden úrad pre nepriame zdaňovanie; rozšírenú štruktúru a nové právomoci pre Radu ministrov BiH; organizáciu polície v súlade s európskymi štandardami a mnohé iné akcie počas tranzície a reformy bosenskohercegovinskej spoločnosti. Je preto podľa neho zrejmé, že BiH v postdaytonskom období funguje na báze vnúteného konsenzu, obsiahnutého v moci OHR prijímať dočasné rozhodnutia a zákony.
160 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
161 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
162 Respondent IC1 (Príloha, s. 80).
163 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
164 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
165 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).

ostane taký, aký je teraz."[166] Druhou možnosťou je, že OHR bude úplne zatvorený a treťou je *„presunutie von z BiH, či už s nejakou malou kanceláriou, alebo dokonca vôbec žiadnou*."[167] Všeobecný názor je pritom taký, že funkciu OHR v Bosne a Hercegovine postupne naplno prevezme EÚ, ktorá je už dnes *„najmasívnejšie prítomná práve na Balkáne*."[168]

Republika srbská

Obaja respondenti sa zhodujú v tom, že OHR je *„veľmi slabý a bledý v porovnaní so stavom spred desiatich rokov, čo je dobré, lebo stráca moc a opúšťa krajinu*."[169] Zároveň neočakávajú, že by OHR zavádzal nejaké ďalšie rozhodnutia, a *„už vôbec nie rozhodnutia o ústavných reformách, keďže tu na to nie je ani politická atmosféra, ani politická sila vo vnútri Úradu*."[170] OHR s bonnskými právomocami podľa nich ani nemôže dlhšie existovať, pretože *„tie neboli nikdy založené na práve, ale na podpore alebo súhlase medzinárodného spoločenstva.*"[171] Tento základ sa ale podľa nich teraz rúca, keďže medzinárodné spoločenstvo *„konečne začína chápať nutnosť ukončenia bonnských právomocí a odovzdanie budúcnosti BiH do rúk občanov a ich volených zástupcov*."[172] Jeden z respondentov si navyše myslí, že BiH *„nemôže byť kandidátom na členstvo v EÚ, ak tu budú existovať podobné inštitúcie. Preto mal OHR odísť už dávno a verím, že sa tak stane čoskoro*."[173]

Federácia BiH

Postoj respondentov k OHR sa dá označiť za ambivalentný. Vyslovene negatívne jeho úlohu v BiH hodnotí iba jeden z nich, podľa ktorého *„Úrad vysokého predstaviteľa spravil strašný neporiadok v FBiH, a teraz všetci očakávajú, že naši politici nájdu riešenie a napravia to, čo OHR pokazil*."[174] Zvyšní respondenti vnímajú úlohu OHR skôr pozitívne,[175] pretože zohral *„kľúčovú úlohu v dnešnom stave v BiH, a to tak, že predstavuje hodnoty*,"[176] a pred desiatimi rokmi prijal rozhodnutia v teréne

166 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
167 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
168 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
169 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
170 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
171 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
172 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
173 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).
174 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
175 Ako uvádzajú Fink Haffner a Pejanović (2006, 67), v jednom z rozhovorov napríklad Krešimir Zubak, líder Novej chorvátskej iniciatívy (NHI), výhlásil, že za doterajšiu existenciu BiH treba ďakovať najmä medzinárodnému spoločenstvu a jeho tlakom, bez ktorých by už neexistovala.
176 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).

ako aj sankcie, ktoré sa *„mohli po DMD uplatňovať na korigovanie moci*."[177] Zodpovednosť a vinu za to, že stav dnes nie je lepší, majú preto podľa respondentov *„nepochybne domáci lídri a domáce sily,"*[178] ktoré sa *„odklonili od európskych štandardov a smerujú k takým riešeniam, ktoré nie sú dobré*."[179] Najväčšie nebezpečenstvo preto spočíva najmä v deklarácii medzinárodného spoločenstva, že hoci *„vie, aké sú európske štandardy, ako ich treba demokraticky a civilizovane dosiahnuť, a ako do Európy, ak sa v BiH dohodnete nejako odlišne, my to prijmeme*."[180]

Čo sa týka jeho dnešného pôsobenia, považujú respondenti OHR za *„momentálne sterilnú organizáciu,"*[181] s ktorou *„nie sú veľmi spokojní,"*[182] a preto musí podľa nich znova posilniť svoju úlohu. Očakávajú od neho, že bude *„aktívne vstupovať do procesu vytvárania domácich dohôd a tieto dohody moderovať,"*[183] čo znamená hlavne *„hľadanie riešení a debata s našimi lídrami o riešeniach, ktoré sú otázkami európskej civilizácie, európskych hodnôt a podobne."*[184] Momentálne však podľa respondentov *„žiadna úloha OHR neexistuje,"*[185] z čoho podľa jedného z respondentov vyplýva, že *„bohužiaľ neplní svoju funkciu,*[186] *a teda buď nech nám pomôže, alebo nech odíde z BiH*."[187]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: -

centralizácia: -

zjednodušenie: -

medzinárodné spoločenstvo: IC = N(R); RS = N(R); FBiH = P(V)

rovnoprávnosť: -

---

177 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
178 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
179 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
180 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
181 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
182 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
183 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
184 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
185 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
186 Na margo tejto skutočnosti sa mierne expresívne vyjadruje Ćurak (2004, 116) v tom zmysle, že prečo v BiH, prečo v RS, kde je medzinárodné spoločenstvo intenzívne prítomné, medzinárodná vládnuca vrstva nemá silu prijať chrabré, nekompromisné rozhodnutia, ale iba „mizerné rozhodnutíčka"? Pýta sa, či sú *„internacionálni byrokrati motivovaní strachom, že sa stane niečo nepredvídané, čo by mohlo zabrániť zaslúženej víkendovej dovolenke v Dubrovniku, a čo nepredvídaného sa môže stať? Obnovenie "špirály násilia"? Ak to medzinárodné spoločenstvo nie je schopné zastaviť, kvôli čomu je vôbec tu?"* Európa by preto podľa neho mala svoju legitimitu potvrdzovať tým, že môže prijímať rozhodnutia, ktoré sú údajne rizikové, ale sú v duchu sna o morálne spravovanej Európe.
187 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).

4.2 Technické otázky

V nasledujúcej časti budú analyzované a komparované odpovede, ktoré sa týkajú okruhu technických otázok. Takýmito otázkami sú okrem iného prenos kompetencií medzi štátnou a entitárnou úrovňou, možnosť celkového zrušenia entít, alebo riešenie prípadu Sejdić-Finci.

4.2.1 Kompetencie na entitárnej a štátnej úrovni

Otázka: *Mali by byť prenesené dodatočné kompetencie z entitárnej úrovne na štátnu úroveň / zo štátnej úrovne na entitárnu úroveň? Ak áno, ktoré by to mali byť?*

Medzinárodné spoločenstvo

V tejto otázke existuje medzi respondentami vysoká miera zhody najmä smerom k prenosu takých kompetencií na štátnu úroveň, ktoré sú potrebné k úspešnej integrácii do európskych štruktúr. Jej priebeh totiž vyžaduje *„niektoré inštitúcie nevyhnutné pre to, aby sa vysporiadali s veľkým množstvom acquis communitaire.”*[188] V tejto súvislosti je často skloňovaná hlavne nutnosť spoločných inštitúcií v oblasti poľnohospodárstva, keďže v EÚ *„majú na dotácie agentúry, a tu sa nie sú schopní dohodnúť. Každý si robí svoju politiku a majú iný systém.”*[189] Bosenská vláda tiež podľa jedného z respondentov musí byť schopná splniť *„minimálne požiadavky na to, čo by mal štát a jeho administratíva zabezpečovať ako členský štát EÚ.”*[190] Sem spadá napríklad *„schopnosť formulovať svoju vlastnú nezávislú politiku, nominovať člena Rady EU, nominovať svojho komisára”*[191] a podobne. Opäť sa tiež spomína nutnosť vytvorenia nejakého koordinačného mechanizmu, ktorý zaistí, že *„keď dostane BiH súhlas na implementáciu nejakého projektu, tento projekt bude implementovaný.”*[192]

Ďalšie oblasti, ktorých by sa podľa niektorých respondentov mal týkať prenos kompetencií z nižších

188 Respondent IC4 (Príloha, s. 87).
189 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
190 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
191 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
192 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).

na vyššie úrovne, sú hlavne sociálne veci, energetika[193], zdravotníctvo, polícia či školstvo[194]. V tejto súvislosti respondenti narážajú najmä na neefektívny systém kantónov v FBiH, jeden z nich napríklad označuje kantonálne zdravotníctvo za *„nonsens. Tak isto je absurdných desať kantonálnych policií.*"[195] To potvrdzuje aj iný respondent, ktorý považuje za *„nepochopiteľné, že keď sme tu mali delegáciu prezidenta, protokol musel žiadať o pridelenie policajtov sarajevský kantón.*"[196] Niektorí respondenti preto volajú po *„efektívnejšom modeli,*"[197] akým môže byť napríklad posilnenie obcí, ktoré majú v porovnaní s inými európskymi krajinami *„násobne menšie rozpočty.*"[198] Jeden z respondentov pritom priamo priznáva, že v tomto ohľade považuje vzťah medzi obcami, kantónmi a FBiH za *„dôležitejší, než medzi entitami a štátom.*"[199]

<u>*Republika srbská*</u>

Obaja respondenti sa zhodujú v tom, že žiadne ďalšie kompetencie by nemali byť prenášané z entít na centrálnu úroveň, ale práve naopak, *„niektoré by mali byť presunuté druhým smerom.*"[200] Dôležité je podľa jedného z respondentov tiež vytvorenie *„jednotného koordinačného mechanizmu, aby mohol byť v Bruseli prezentovaný jednotný hlas BiH,*"[201] ale zároveň je podľa neho dôležité aj to, aby bol tento jednotný hlas *„výsledkom koordinačného mechanizmu, v ktorom budú zahrnuté hlasy ako entít, tak aj kantónov.*"[202]

<u>Federácia BiH</u>

Všetci respondenti, ktorí sa rozhodli na otázku odpovedať, sa zhodujú v názore, že *„entity majú*

193 V tomto prípade jeden z respondentov spomína špecifický problém pohraničných riek. Problém vidí v tom, že kompetencie v oblasti energetiky, ktorá je podľa neho najväčším potenciálom BiH, sú na entitárnej úrovni. Rieky do 10 km od hraníc však patria pod kompetencie štátu. Existujú pritom už tri projekty, ktoré boli podpísané medzi Srbskom, RS a Talianskom, ktoré sa nemôžu zrealizovať, pretože neboli schválené na štátnej úrovni (pozri Respondent IC2, Príloha, s.)

194 V tomto prípade zase jeden z respondentov pripomína problémy s vysokými školami, kedy napríklad v Sarajeve a Zenici majú úplne iné systémy, ktoré sú vzájomne nekompatibilné (pozri Respondent IC1, Príloha, s.). V podobnom duchu sa vyjadruje aj Ibrahimagić (1999b, 131), ktorý kritizuje OHR za to, že miesto využitia svojich legislatívnych právomocí k tomu, aby ustanovil jednotný systém štátnych hodnôt a princípov vo vzdelávaní presne tak, ako je to v iných demokratických štátoch, je potešený tým, že entity majú svoje vlastné vzdelávacie systémy. Ibrahimagić si preto myslí, že jednotné ŠPZ sú pre OHR dôležitejšie, než jednotný vzdelávací systém.

195 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).

196 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).

197 Respondent IC5 (Príloha, s. 100).

198 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).

199 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).

200 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).

201 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).

202 Respondent RS1 (Príloha, s. 90).

podľa ústavy dostatok kompetencií"[203] a viac by ich malo byť prenesených na štátnu úroveň, čo je „*logicky, ekonomicky a v každom inom ohľade absolútne prijateľné a nevyhnutné*."[204] Zároveň však medzi nimi prevláda ohľadom reálnosti takéhoto pohybu skepsa, keďže sa v tejto situácii „*ťažko môžu preniesť nejaké kompetencie z entít na štátnu úroveň.*"[205] Naopak, vo „*večnom súboji racionálneho a iracionálneho*"[206] podľa nich takmer vždy víťazí to iracionálne a „*záujmy štátu sa oslabujú na úkor posilňovania záujmov entít.*"[207]

Tí z respondentov, ktorí poskytli konkrétnejšiu predstavu, požadujú prenesenie kompetencií napríklad v oblasti „*vzdelávania, poľnohospodárstva, polície, európskej integrácie či vytvorenie ministerstva pre diasporu*."[208] V súvislosti s európskou integráciou považuje jeden z respondentov za dôležité, aby boli na štátnej úrovni aj „*kompetencie a orgány, ktoré by umožňovali väčšiu koordináciu,*"[209] pričom by sa ale zároveň mali podľa neho posilniť kompetencie lokálnych jednotiek, čo „*indikuje oslabenie entít a likvidáciu kantónov, pretože silná lokálna samospráva prináša viac demokracie*."[210]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: -
centralizácia: IC = P(V); RS = N(V); FBiH = P(V); FBiH = N(R)
zjednodušenie: IC = P(V); FBiH = P(V)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: -

4.2.2 Zrušenie entít

Otázka: *Súhlasili by ste so zrušením entít v súčasnom stave? Ak áno, čím by mali byť nahradené?*

203 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
204 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
205 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
206 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
207 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
208 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 94).
209 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
210 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).

Medzinárodné spoločenstvo

Dvaja z respondentov v tejto otázke nezaujali konkrétne stanovisko, keďže vnútorné usporiadanie BiH je *„na rozhodnutí miestnych ľudí, založenom na Ústave*."[211] Akákoľvek zmena v tomto ohľade si však bude vyžadovať *„možno aj jednu celú generačnú výmenu, jedinou možnosťou sú ale nakoniec vždy iba kompromisy*."[212]

Z odpovedí zvyšných troch respondentov sa dá usúdiť, že by im minimálne *„nevadilo,*"[213] ak by ku zrušeniu entít došlo. Podľa jedného z respondentov by *„táto krajina fungovala lepšie bez entít než s nimi,*"[214] keďže *„existencia entít a kantónov je kontraproduktívna a je plytvaním peňazí.*"[215] S takýmto pohľadom sa zhoduje aj ďalší z respondentov, ktorý tvrdí, že v BiH ako malej krajine by mali byť entity nahradené troma samosprávnymi regiónmi , pričom *„jeden by bol bosanský, jeden srbský a jeden chorvátsky, bez ústav, prezidentov, parlamentov a podobne*."[216] Základným problémom však nemusí byť ani tak existencia či neexistencia entít ako takých, ako skôr *„politická vôľa politických lídrov, v zásade zo všetkých strán, pretože nech je ústava akákoľvek, ak nemáte politickú vôľu ju implementovať, samozrejme nefunguje*."[217]

Republika srbská

Respondenti z RS prezentujú jednoznačný názor, že *„entity nemôžu byť zrušené, pretože sú najesenciálnejšou zložkou BiH. Ak nebudú existovať entity, nebude existovať ani BiH, takže žiadna náhrada za ne neexistuje.*"[218] Veci ako Daytonská dohoda či entity sú preto *„nediskutovateľné a všetko nad úrovňou entít nedotknuteľné*."[219] Decentralizácia je navyše podľa jedného z nich prospešná pre efektivitu administratívy, pretože *„úrady obvykle môžu najefektívnejšie poskytnúť služby občanom vtedy, keď sú organizované na úrovni najbližšej k občanovi, ktorému slúžia*."[220] Druhý z respondentov si však zároveň myslí, že by *„mali byť zastavené akékoľvek snahy o separáciu entít,*"[221] hoci zároveň dodáva, že v RS nikto s takými snahami ani neexistuje. Do

211 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
212 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
213 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
214 Respondent IC4 (Príloha, s. 88).
215 Respondent IC4 (Príloha, s. 88).
216 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
217 Respondent IC4 (Príloha, s. 88).
218 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
219 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
220 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
221 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).

protikladu s tým stavia FBiH, v ktorej existuje *„veľa jednotlivcov mimovládnych organizácií, ktorí by radi zlikvidovali entity a zaviedli systém jeden človek – jeden hlas, a to je veľmi zlé*."[222] Najlepšiou budúcnosťou pre BiH je podľa neho *„zachovanie entít, systému ktorý máme, inšitúcií, ktoré máme a v rámci nich hľadať kompromisy*."[223]

Federácia BiH

Štyria z respondentov v tejto otázke priamo uvádzajú, že v súčasnosti je *„politicky nereálne rozmýšľať o zrušení entít,*"[224] keďže *„Srbi z RS také niečo nikdy nedovolia*."[225] Podľa respondentov tam zatiaľ neexistuje *„politická klíma na zrušenie entít,*"[226] a to ani medzi občanmi.[227] Minimálne traja z respondentov však zároveň zrušenie entít otvorene pripúšťajú, pričom jednou z alternatív by mohla byť aj organizácia BiH v rámci *„piatich ekonomických regiónov, založených na ekonomických, hospodárskych, geopolitických a demografických princípoch*."[228] Takéto decentralizované ekonomické regióny s vlastnou samosprávou by pritom podľa jedného z respondentov boli najlepšie aj z hľadiska budúceho členstva BiH v EÚ.[229]

Dvaja z respondentov vidia ako reálnejší priestor pre realizáciu reforiem, zameraných na zmenšenie zaťaženia štátu, *„dnešnú FBiH s desiatimi kantónmi, federálnou vládou a podobne*."[230] Mala by podľa nich v prenesenom zmysle prebehnúť jej *„rozbalenie, prestavba a racionalizácia administrácie s cieľom vytvorenia lacnejšieho štátu a efektívnejšieho štátneho aparátu*."[231] Po zreformovaní tejto časti je potom možné baviť o ďalších krokoch, ktorými by mali byť *„postupné zrušenie entít a posilňovanie štátnej a lokálnej úrovne*."[232]

222 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
223 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
224 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
225 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
226 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
227 Podľa Ćuraka (2002, 114) je nacionalizmus budúcnosťou každého spoločenstva založenom na vymyslenej teritoriálnej jednotke, akou je entita. Bez ohľadu na plnenie entít demokratickým obsahom, v priestore obmedzenom etnickým názvom je podľa neho aj jeho obsah etnický, pretože meno je znak. Republika srbská sa nemôže denominovať obsahom. Ak podľa neho ponúknete priemernému obyvateľovi Sokolca plat od 1500 konvertibilných mariek za rozumný ľudský súhlas so štátnym spoločenstvom, v ktorom budú všetci rovnoprávni, čo predovšetkým znamená rozpustenie entít, dočkáte sa odpovede šťastného človeka zo šťastnej krajiny: Dajte mi mojich 100 konvertibilných mariek a nechajte Republiku srbskú na pokoji!
228 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
229 Respondent v tejto súvislosti dáva za príklad predvojnové regióny s centrami v Bihaći, Banja Luke, Tuzle, Sarajeve a Mostare (pozri Respondent FBiH1, Príloha, s. 95).
230 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).
231 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
232 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 96).

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: RS = N(V)
centralizácia: RS = N(V)
zjednodušenie: IC = P(V); IC = N(R); RS = N(R); FBiH = N(R); FBiH = P(V)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: -

4.2.3 Ideálne riešenie prípadu Sejdić-Finci

Otázka: *Aké riešenie ponúkate pre prípad Sejdić-Finci?*

Medzinárodné spoločenstvo

Podobne ako v predchádzajúcej otázke, aj tu sa vytvorili dve skupiny respondentov. Traja z nich neponúkli žiadne konkrétne riešenia, avšak niektorí spomenuli aspoň to, čo chcú dosiahnuť. Vzhľadom na to, že implementácia rozsudku ESĽP je podmienkou pre odblokovanie integračného procesu, hlavné je podľa nich to, aby *„bol tento rozsudok implementovaný, a akým spôsobom, to už je vedľajšie*."[233] Minimom, ktoré by sa takouto implementáciou malo dosiahnuť, je pritom *„eliminácia diskriminácie vo voľbách do Snemovne národov a Predsedníctva BiH, čo nemôžeme obísť*."[234] Jeden z respondentov si pritom myslí, že by mala EÚ využiť svoje presvedčovacie schopnosti k tomu, aby *„priviedla ľudí dohromady, pretože riešenie kauzy Sejdić-Finci musí vychádzať z domácej dohody*."[235]

Ďalší dvaja respondenti už prichádzajú s konkrétnejšími návrhmi. Prvý z nich navrhuje zrušenie článoku Ústavy, v ktorom stojí, že za členov Predsedníctva sa vyberajú reprezentanti troch konštitutívnych národov. *„Jednoducho jedny voľby, jeden prezident, a môže ním byť hociktorý občan tejto krajiny*."[236] Druhý z respondentov vidí riešenie tejto otázky komplexnejšie a navrhuje postup v dvoch krokoch. V prvom kroku by podľa neho bolo najrozumnejšie *„zmeniť spôsob voľby z priamej na nepriamu. Mala by sa reštrukturalizovať aj Snemovňa národov, kde by sa zvýšil počet*

233 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
234 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
235 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
236 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).

členov a vznikol by aj klub pre Ostatných."[237] Po zavedení nepriamej voľby by podľa neho potom v druhom kroku vyvstala otázka, či „*kompetencie Predsedníctva skutočne musia byť tak silné, aké sú. Tam potom existuje niekoľko variant vrátane toho, že by časť kompetencii prešla na Radu ministrov a jej predsedu, teda premiéra*."[238] Za nevýhodu pri nepriamej voľbe v parlamente ale považuje to, že by mohli vznikať prieťahy a obštrukcie.

Republika srbská

Respondenti z RS predkladajú ako riešenie prípadu Sejdić-Finci prakticky totožné návrhy. Ústava by sa podla nich mala zmeniť tak, že by v nej nebol žiaden etnický prefix. To znamená, že „*jeden z členov Predsedníctva by bol zvolený z RS a dvaja z FBiH, pričom tieto budú tvoriť dve volebné jednotky*."[239] Nemusí sa pritom nevyhnutne jednať o Srba v prípade RS, a Bosniaka alebo Chorváta v prípade FBiH.[240] Pre Snemovňu reprezentantov by podľa jedného z respondentov najlepším riešením nebolo rozšírenie počtu poslancov, ale miesto toho by sa „*z piatich srbských miest z RS stali štyri, a na to piate by mohol byť zvolený ktokoľvek,*[241] *takže by nikto nebol diskriminovaný*."[242] Jedným z dôvodov pomalého napredovania v tejto otázke je pritom podľa neho fakt, že „*Chorváti chcú na tomto prípade vyriešiť tzv. chorvátsku otázku.*"[243] Je to podľa neho paradoxná situácia, pretože ich dnešná pozícia je tá, ktorú si zvolili[244] a dnes volajú „*po zmene niečoho, čo považujú za dobré*."[245]

Federácia BiH

Respondenti z FBiH pri riešení prípadu Sejdić-Finci vykazujú vysokú mieru zhody na posilňovaní prvkov štátnej moci, ktoré by viedli k jeho väčšej centralizácii. Ich celkový postoj by sa dal

237 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
238 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
239 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
240 Jeden z respondentov v tomto prípade pripomína, že aktuálny chorvátsky člen Predsedníctva Željko Komšič z SDP BiH bol zvolený z 95-98 % hlasmi pochádzajúcimi z častí, kde tvoria Bosniaci absolútnu väčšinu. To znamená podľa neho toľko, že Bosniaci zvolili chorvátskeho člena Predsedníctva, a teda teraz majú dvoch z jeho troch členov (pozri Respondent RS2, Príloha, s. 93).
241 Takéto riešenie by vyriešilo sekundárny problém menšín, ktorý uvádza Kremenović (2011, 132). Tie sú totižto zneužívané v kontexte získavania miest na kandidátkach politických strán a podobne, keďže ešte stále neexistuje register osôb registrovaných a priznaných ako príslušník niekorej z národnostných menšín. Ich predstavitelia sa v tomto prípade vyjadrili, že je nehorázne, aby sa národnostná príslušnosť zneužívala kvôli zisku politických pozícií.
242 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
243 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
244 Respondent tu vychádza z predpokladu, že Washingtonská dohoda medzi Chorvátmi a Bosniakmi z roku 1994 bola podpísaná kľúčovými chorvátskymi zástupcami z BiH aj Chorvátska, a nikto z chorvátskych strán sa nikdy od týchto ľudí nedištancoval (pozri Respondent RS1, Príloha, s. 91).
245 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).

charakterizovať ako *„všetci občania z každej časti BiH budú rovnoprávni.”*[246] V širšom význame by teda každý mohol kandidovať a byť kandidovaný na každú úroveň moci, *„čo znamená model s jedným prezidentom*.”[247] Rozdiel je badať iba v nuansách. Jeden z respondentov napíklad považuje za najlepšie riešenie pre krajinu *„jeden parlament, z ktorého by sa vyberal jeden prezident BiH, jednu vládu a jeden ústavny súd pre všetkých občanov*,”[248] kým iný preferujú *„jeden volebný obvod*,”[249] aby sa mohlo za prezidenta hlasovať v každej časti BiH.[250] V Snemovni národov by potom podľa nich mali zasadnúť aj *„zástupcovia Ostatných podľa určenej kvóty*.”[251]

Zároveň si ale väčšina z respondentov myslí, že k tejto otázke je *„mnoho nesprávnych prístupov a pri hľadaní riešenia sa ešte prehlbujú etnické rozdiely*.”[252] Špeciálne narážajú na tzv. chorvátsku otázku, ktorou *„rozsudok ožil a dostal svoj doplnok, a čo je ešte horšie, tento doplnok sa stal jadrom*.”[253] Teraz to podľa nich vyzerá tak, že rozsudok je doplnkom riešenia chorvátskej otázky. To nakoniec potvrdzuje aj jeden z respondentov, ktorý požaduje, aby sa v rámci riešenia prípadu Sejdić-Finci našlo aj *„adekvátne riešenie chorvátskej otázky ako v FBiH, tak aj v BiH*.”[254]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: -
centralizácia: IC = P(V); FBiH = P(V)
zjednodušenie: -
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: IC = P(V); RS = P(V); FBiH = P(V)

4.3 Ideálny model

V nasledujúcej časti budú analyzované a komparované odpovede, ktoré sa týkajú okruhu otázok, zahŕňajúceho ideálny model štátneho usporiadania v Bosne a Hercegovine. Takýmito otázkami sú

246 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
247 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
248 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
249 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
250 Jeden z respondentov uvádza, že dnes sa do Predsedníctva môžu dostať iba Srbi z RS a Chorváti s Bosniakmi z FBiH. On ako Chorvát zo Sarajeva tiež nemôže kandidovať na žiadnu pozíciu v RS, pretože chorvátsky kandidát na takúto pozíciu by nutne musel byť z územia RS (pozri Respondent FBiH2, Príloha, s. 97)..
251 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
252 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
253 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
254 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).

okrem iného definícia takéhoto ideálneho modelu, prostriedky vedúce k jeho dosiahnutiu a, naopak, prekážky brániace jeho dosiahnutiu.

4.3.1 Definícia ideálneho modelu štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny

Otázka: *Ako si predstavujete ideálny model budúceho štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny, a akú v ňom hrajú úlohu entity?*

Medzinárodné spoločenstvo

V otázke ideálneho modelu štátneho usporiadania BiH sa väčšina respondentov otvorene prikláňa k unitárnemu štátu, a to buď vo všeobecnej podobe vo forme prechodu *„z národnostného štátu na občiansky, pre ktorý by bol najideálnejší unitárny model,"*[255] alebo konkrétnejšie v podobe *„jeden prezident, jedna vláda a jeden parlament."*[256] Dnes je totiž štát podľa nich *„založený na tom, kto je z akého národa miesto toho, aby bol založený na tom, kto je najlepší,"*[257] čo sa následne premieta do všetkých inštitúcií, kde má každý post automaticky dvoch zástupcov z ďalších národností.[258] Zároveň však respondenti v dohľadnej dobe nevidia veľké šance na presadenie občianskeho modelu, a to *„nielen z politického hľadiska, ale aj z ľudského,"*[259] keďže všetky tri národy *„robia na tom, aby sa spoločnosť rozdelila ešte viac. V postate aj deti, ktoré nezažili vojnu, sa kamarátia iba s deťmi z vlastného národa."*[260] Jeden z respondentov je však presvedčený, že otázka približovania sa k unitárnemu usporiadaniu štátu *„raz určite príde na stôl a EÚ ako soft power bude uplatňovať postupný proces jej formovania prostredníctvom integračných mechanizmov."*[261]

Zvyšní dvaja respondenti už priamo o unitárnom štáte nehovoria. Jeden z nich spomína neprijatý reformný Aprílový balíček z roku 2006, ktorý je *„jedným z príkladov, ako by táto krajina mohla fungovať lepšie"*[262] a druhý preferuje takú úroveň decentralizácie a subsidiarity, ktorá *„zabezpečí*

255 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
256 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
257 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
258 Ako príklady takýchto štruktúr respondenti uvádzajú zahraničné misie či ministerstvá, kde sa dbá na to, aby na každej ambasáde bol jeden Bosniak, jeden Chorvát a jeden Srb (pozri Respondent IC1, Príloha 1, s.), či aby na každom ministerstve bol minister, ktorý má dvoch zástupcov z dvoch iných národností (pozri Respondent IC2, Príloha, s. 83).
259 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
260 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
261 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
262 Respondent IC4 (Príloha, s. 88).

efektivitu služieb a kvalitný život pre ľudí."[263] BiH si pritom želá vidieť „*mierovú, demokratickú, stabilnú, funkčnú, spolupracujúcu so svojimi susedmi a smerujúcu k EÚ*."[264]

Republika srbská

V otázke ideálneho modelu sa názory respondentov prvýkrát zásadne rozchádzajú. Kým jeden preferuje „*separáciu entít na dva nezávislé štáty*,"[265] druhý si myslí, že na úrovni BiH by malo ostať „*všetko tak, ako je, akurát by sa mali znížiť náklady a viac bojovať s korupciou*."[266] Čo sa týka nižších zložiek štátneho usporiadania, inštitúcie v RS by podľa neho taktiež mali ostať v súčasnom stave, avšak „*určite budeme hľadať nejaké formy zníženia ich nákladovosti. V FBiH by sme radi videli jednoduchšie riešenie, ale ak si to želajú takto, my s tým nemáme žiaden problém*."[267]

Federácia BiH

Všetci z respondentov sa v zásade zhodujú na jednotnej základnej formulácii jeden štát s jedným prezidentom a jednou štátnou vládou,[268] v ktorom sú „*rovnoprávne zastúpené záujmy všetkých troch konštitutívnych národov v BiH*,"[269] čo by mal zabezpečiť jeden parlament s dvoma komorami, keďže „*musí existovať Snemovňa národov hájaca národnostné záujmy, pretože nesmieme dopustiť, aby bol niekto diskriminovaný*."[270] Na nižšej úrovni sa traja z respondentov zhodujú na unitárnej podobe štátu,[271] pričom podľa jedného by mal byť usporiadaný skôr na základe „*miest a okresov*,"[272] zatiaľčo zvyšní dvaja sa zhodujú na verzii „*bez entít a s piatimi multietnickými samosprávnymi regiónmi, ktoré by mali politickú moc*."[273] Zvyšní dvaja respondenti ponúkajú skôr federatívne

263 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
264 Respondent IC3 (Príloha, s. 85).
265 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
266 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
267 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
268 Tomu by sa podľa jedného z respondentov mal prispôsobiť aj volebný zákon, v ktorom treba zväčšiť volebnú klauzulu z aktuálnych troch percent. Na druhej strane, ak by sa táto zvýšila v RS, Chorváti a Bosniaci nebudú zastúpení v entitárnom parlamente (pozri Respondent FBiH2, Príloha, s. 97).
269 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
270 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
271 Prakticky totožné návrhy prezentuje aj Ibrahimagić (1999a, 341), podľa ktorého je v záujme vytvorenia unitárneho štátu potrebné posilniť princíp štátneho útvaru silných centrálnych inštitúcií, ale zároveň silných miestnych inštitúcií na dne vládnej štruktúry s úsilím, aby sa neignorovala identita etnických skupín. To predpokladá kompletný zánik entít a kantónov v FBiH ako iniciátorov vytvárania paralelných vládnych štruktúr, diskriminácie členov menšinových etnických skupín, ktorým sa narúša proklamovaná rovnoprávnosť troch konštitutívnych národov a Ostatných, ako nevyčerpateľných zdrojov korupcie, zastrašovania a terorizovania občanov. Popri silnej centrálnej moci, ako aj silnej organizácii na miestnej úrovni, by preto bolo určite potrebné zriadenie nejakých regionálnych administratívnych (nepolitických) orgánov, ktoré by regulovali právne otázky alebo energetiku a otázky infraštruktúry.
272 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
273 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).

riešenia, a to buď návrh *„troch federatívnych jednotiek so Sarajevom ako dištriktom,"*[274] alebo *„taký model, aký majú vo Švajčiarsku, a to by prijal v zásade každý."*[275]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: -
centralizácia: IC = P(V); IC = N(R); RS = N(V); FBiH = P(V)
zjednodušenie: IC = P(V); IC = N(R); RS = X(V); FBiH = P(V)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: IC = P(V); FBiH = P(V)

4.3.1.1 Prostriedky vedúce k dosiahnutiu ideálneho modelu

Otázka: *Aké prostriedky by ste využili k tomu, aby ste dosiahli takýto ideálny model?*

Medzinárodné spoločenstvo

Respondenti definovali tri kľúčové prostriedky, ktoré by mali vytvoriť cestu k ideálnej budúcnosti BiH. Prvým je vytvorenie vnútornej koordinácie podporované procesom európskej integrácie, pretože *„kľúčové je to, aby ľudia začali spolu hovoriť a nechali sa koordinovať,"*[276] pričom vytvorenie takéhoto koordinačného mechanizmu by malo dopomôcť k tomu, aby *„európska mašinéria mohla začať spolupracovať s krajinou. Skúsenosť s rozširovacím procesom je totiž taká, že má na krajiny transformačný účinok."*[277]

Druhým prostriedkom je povzbudzovanie ku vnútrornej spolupráci. Podľa respondentov bude treba *„naučiť ich žiť v určitom spolužití, ale možno by sa to mali chcieť naučiť sami,"*[278] pretože nakoniec to vždy bude iba *„dohoda politických elít o tom, s akým zdieľaním politickej moci ešte môžu žiť."*[279] Keby však podľa jedného z respondentov museli každý mesiac spolu hovoriť, zistili by, že *„tie rozdiely nie sú také veľké, a pohli by sa aj tým občianskym smerom."*[280]

274 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
275 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
276 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
277 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
278 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
279 Respondent IC4 (Príloha, s. 88).
280 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).

Z toho vyplývajúcim tretím prostriedkom je aktívna úloha medzinárodného spoločenstva, keďže bez jeho zásahu je *„ťažké ich naučiť, respektíve im vsugerovať myšlienku, čo chcú alebo nechcú. Je to ako s malým dieťaťom, tiež trvá určite obdobie, než sa isté veci naučí*."[281] To potvrdzuje aj ďalší z respondentov, ktorý za najdôležitejší považuje *„inkluzívny politický proces, v ktorom by mali byť USA a EÚ aktívne nápomocní*,"[282] pričom ale v súlade s predošlým bodom dodáva, že k nemu musí byť hlavne politická vôľa zvnútra. V tom vidí hlavný problém aj iný respondent, podľa ktorého je miestna mentalita náročná, pretože *„všetci radi rozprávjú, veľa rozprávajú, ale na konci aj tak nič nespravia*."[283]

<u>*Republika srbská*</u>

Obaja z respondentov preferujú demokratické spôsoby, akými sú *„voľby, nové koalície, nové nápady, nové programy*"[284] či *„pokojné vyjednávanie*."[285] Jeden z respondentov by chcel tiež v záujme rýchlejšieho napredovania k EÚ využiť *„systém koordinácie, ktorý teraz takmer vôbec neexistuje*."[286] Volá tiež po hľadaní spôsobov, ako ušetriť peniaze, a teda po vyššej efektivite štátu.[287]

<u>Federácia BiH</u>

Až traja z respondentov sa priamo spoliehajú na spoluprácu medzinárodného spoločenstva, bez pomoci ktorého *„sa iba ťažko priblížime k ideálnemu modelu*."[288] Jedinou možnosťou, ktorá podľa nich garantuje premenu súčasného modelu, je teda *„synchronizácia medzinárodného spoločenstva a domácich politikov*,"[289] ako aj jeho *„aktívne a silné zapojenie, pričom by muselo zhromaždiť sily, silno sa vydať nejakou treťou cestou a nechať za sebou všetky terajšie štruktúry*."[290] Hoci by to podľa jedného z respondentov stálo veľa času a prostriedkov, *„ak by sa tou cestou išlo pred piatimi-šiestimi rokmi, dnes by sme už boli blízko cieľa*."[291]

281 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
282 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
283 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
284 Respondent RS1 (Príloha, s. 92).
285 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
286 Respondent RS1 (Príloha, s. 92).
287 V tejto súvislosti respondent ako príklad uvádza zmenšenie ozbrojených síl z 10 000 vojakov na 6000, čo by ušetrilo 100 miliónov konvertibilných mariek ročne, pričom by sa následne mohli použiť na vzdelávanie, sociálny systém a podobne (pozri Respondent RS1, Príloha, s. 92).
288 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
289 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
290 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
291 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).

Popri medzinárodnom spoločenstve by podľa niektorých respondentov mala byť hlavným prostriedkom k dosiahnutiu ideálneho modelu v prvom rade *„politická dohoda a zmena ústavy, aby sa zmenilo vnútorné usporiadanie BiH.*"[292] Prax totiž podľa nich ukázala, že *„kantóny sú neefektívne a entity sú balast,*"[293] takže ak chce byť BiH normálnym štátom v európskej oblasti, *„nemôžu mať entity takúto moc a štát byť takto degradovaný.*"[294] Preto by podľa nich mala prebehnúť reforma najprv vo vnútri entít, to znamená *„regulovanie vzťahov v FBiH za súčasného rešpektovania národnostných práv a zaistenia národnostných záujmov,*"[295] čo by v praxi malo znamenať oslabovanie kantónov a posilňovanie lokálnej samosprávy. Podľa respondentov bude pre občanov postupom času národnosť *„čoraz menej dôležitá v porovnaní s ekonómiou, hospodárstvom, sociálnym statusom a vzdelávaním,*"[296] čo by logicky mohlo viesť k *„druhému kroku vo forme vytvorenia národného občianstva.*"[297] [298]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: FBiH = P(V)
centralizácia: IC = X(V); RS = X(V); FBiH = P(V)
zjednodušenie: FBiH = P(V)
medzinárodné spoločenstvo: IC = P(V); FBiH = P(V)
rovnoprávnosť: FBiH = P(V)

4.3.1.2 Prekážky brániace dosiahnutiu ideálneho modelu

Otázka: *Kde na ceste k ideálnemu modelu vidíte prekážky?*

292 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
293 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
294 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
295 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
296 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
297 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
298 Táto myšlienka nie je nová. Slovinská historička a sociologička Vera Kržišnik Bukić napíklad vyjadrila stanovisko, že cieľom politiky v BiH nemôže byť vytvorenie národného štátu (national state), ale štátneho národa (state nation), ktorý by mali po politickej stabilizácii krajiny vytvoriť – ako spoločnú politickú kategóriu – všetky tri tunajšie etnické skupiny. Bosniacky filozof Rusmir Mahmutćehajić znovuoživil úvahy o tom, že BiH by mala byť zachovaná ako vzácny príklad paradigmy "jednoty v rozdielnosti". Autor odmietol koncepciu "bosniackeho štátu v Bosne", pretože "bosniacka existencia sa nedá oddeliť od bosenského celku". Aby sa však uchovala šanca na udržanie celobosenského štátu, je tu potrebné vytvoriť podmienky pre vznik "štátne-národného vedomia" bosenstva, tj. že všetci obyvatelia Bosny – Bosanci prijmú BiH v štátno-politickom zmysle za "svoju krajinu" bez toho, aby sa pri tom vzdali svojho etnického vedomia, tj. bosniactva, srbstva či chorvátstva. (Hladký 320-321).

Medzinárodné spoločenstvo

Všetci respondenti sa v zásade zhodujú na tom, že hlavnou prekážkou sú najmä *„rôzne politické záujmy"*[299] a fakt, že *„všetkým sa v systéme žije relatívne dobre a dosiahli relatívnu stabilitu na spoločenskej aj ekonomickej úrovni."*[300] Respondenti si pritom všímajú, že proti systému ako celku *„sa nijako veľmi neprotestuje a za zmenu sa zasadzujú ľudia na úrovni jednotlivcov,"*[301] čo využívajú najmä sily, ktoré *„nechcú demokraciu a stabilitu, ale napätie, rozdelenie a slabú vládu práva."*[302] To sa následne prejavuje tým, že *„štát je neefektívny a nezaisťuje základné potreby ľudí,"*[303] pričom neexistuje vôľa to zmeniť.

Podľa jedného z respondentov si totiž politický lídri stále myslia, že *„rovnováha výhod je stále naklonená viac v prospech status quo, než v prospech integrácie,"*[304] zatiaľ čo ďalší respondent tento jav dáva do súvislosti najmä s mentalitou národa. Podľa neho je pre miestnych jednoduchšie *„načiahnuť ruku a čakať, čo im dajú mezinárodné organizácie,"*[305] prípadne *„nech to za nich urobí niekto iný, než aby to mal urobiť niekto z miestnych troch národov,"*[306] keďže sa obávajú, aby nedošlo k historickej chybe na základe ich iniciatívy.

Republika srbská

Obaja respondenti považujú za hlavnú prekážku domácu politickú scénu. Prvý z nich si myslí, že *„nie všetci kľúčoví ľudia sú oddaní rýchlemu napredovaniu a riešeniu problémov, ale radšej by všetko videli postupovať veľmi pomaly,"*[307] pretože v politickom živote BiH je príliš veľa ľudí, ktorí *„tajne veria, že BiH sa nestane členom EÚ, kým oni budú aktívnymi politikmi."*[308] Druhý zase vidí problém o niečo špecifickejšie v bosniackych politických elitách, ktoré *„nechcú akceptovať realitu existencie dvoch ďalších konštitutívnych národov."*[309]

299 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
300 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
301 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
302 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
303 Respondent IC1 (Príloha, s. 81).
304 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
305 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
306 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
307 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
308 Respondent RS1 (Príloha, s. 91).
309 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).

Federácia BiH

Respondenti z FBiH pri zodpovedaní tejto otázky identifikovali celé spektrum, v zásade vnútropolitických prekážok. Jeden z nich ich napríklad vidí *„prakticky vo všetkých štátnych orgánoch a inštitúciách, politických stranách, ale aj v občanoch, ktorí sú pretvorení v stranícke ovce a na každú možnú zmenu reagujú veľkým odporom*."[310] Takýto stav pritom vyhovuje najmä politickým štruktúram, ktoré tu *„ostali ešte od vojny a ktoré robia všetko možné v záujme udržania status quo*."[311]

Ďalšou z identifikovaných prekážok môže byť aj *„dedičstvo z minulosti a skutky, ktoré zatriasli týmto územím*,"[312] reprezentované politikmi nacionalistických strán[313], ktorí *„ešte stále žijú vo vojnových časoch a tým spôsobom aj rozmýšľajú.*[314] *Bojujú za blahobyt svojho národa a nikoho iného*."[315] To následne prehlbuje etnické rozdiely, a *„za iných okolností banálne otázky, ako hospodárstvo, ekonómia či poľnohospodárstvo sa vždy spájajú s etnickou politikou*."[316] Na akúkoľvek aktivitu sa preto nazerá *„najprv cez prizmu etnickej príslušnosti, počtu členov nejakého celku, a to iba prehlbuje krízu BiH a vyplýva z toho aj vysoká nezamestnanosť ľudí*."[317]

Poslednou prekážkou je súčasný stav štátneho usporiadania, v ktorom *„každý vidí šancu, aby dosiahol svoje historické politické ciele. Jedni rozdelenie štátu, a druhí normálny štát*."[318] Podľa jedného z respondentov v takomto stave *„nič nie je definované, v FBiH je rozkol a štát nemá dostatok kompetencií ani sily, aby niečo konkrétne proti tomuto rozkolu učinil*."[319] Podobne však vplýva aj na možnosti ekonomického rozvoja krajiny, keďže v ňom existuje *„drahý systém s*

310 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 100).
311 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
312 Respondent FBiH3 (Príloha, s. 98).
313 Podľa jedného z respondentov je ale zároveň pre nacionalistické strany prekážkou jeho strana, ktorá sa snaží nájsť balans medzi nacionálnym a občianskym, ako aj napraviť vzájomné vzťahy (pozri Respondent FBiH2, Príloha, s.).
314 So zaujímavou teóriou v tomto ohľade prichádza Zgodić (2012, 48). Aj po ukončení vojny hrajú v BiH významnú úlohu obsesie etnonacionálne čistými teritóriami. Majú podľa neho formálnu podporu aj v konštrukčných nastaveniach Daytonskej dohody, pričom jej kľúčový hendikep tkvie v tom, že ocenila a etablovala nacionalistické teritoriálne politiky, to znamená politiky, ktoré neprestajne reprodukujú malígne konflikty okolo etnických teritórií. Skončená vojna nestvorila predpoklady na vytvorenie politického a celkového spoločenského mieru, a svojou základnou štrukturálnou chybou – teritorializáciou etnika – v skutočnosti priznala legitímnosť vojnových ideológií a politík. Skúmaná na tomto základe, Daytonská dohoda nie je iba podľa neho púhe miesto medzinárodnej legitimizácie vojnového etnonacionalizmu v BiH, ale aj miesto jeho teritoriálneho ocenenia. Legitimizujúca etnonacionalizmus, Daytonská dohoda učinila legitímnymi aj jej teritoriálne požiadavky, takže sa politika v BiH od konca roku 1995 až dodnes označuje nie iba ako etnopolitika, ale aj ako etnoteritoriálna politika, ktorá sa v mieri snaží dosiahnuť svoje vojnové ciele.
315 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
316 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
317 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
318 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
319 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).

drahým aparátom, avšak bez vybudovaného hospodárstva."[320]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: IC = N(R); FBiH = N(R)
centralizácia: IC = N(R); RS = X(R); FBiH = N(R)
zjednodušenie: IC = N(R); RS = X(R); FBiH = N(R)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: IC = N(R); FBiH = N(R)

4.4 Reálny model

V nasledujúcej časti budú analyzované a komparované odpovede, ktoré sa týkajú okruhu otázok, zahŕňajúceho reálny model štátneho usporiadania v Bosne a Hercegovine. Takýmito otázkami sú okrem iného definícia takéhoto reálneho modelu, faktory spôsobujúce rozdiel medzi reálnym a ideálnym modelom štátneho usporiadania, a očakávané riešenie prípadu Sejdić-Finci.

4.4.1 Definícia reálneho modelu štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny

Otázka: *Aký model budúceho štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny pokladáte za najviac pravdepodobný, a akú v ňom hrajú úlohu entity? (V porovnaní s vaším ideálnym modelom.)*

Medzinárodné spoločenstvo

V otázke reálnej budúcnosti BiH sa všetci respondenti jednoznačne zhodujú v tom, že naďalej pretrvá status quo, pričom „*takýto model chaosu tu bude stopercentne aspoň najbližších desať rokov, opäť sa na ničom nedohodnú, budú čerpať prostriedky z medzinárodných finančných inštitúcií a ostane to tak, ako to je*."[321] Jeden z respondentov usudzuje, že zlyhanie pokusov o zmenu v rámci Aprílového balíčka a Butmirského procesu medzinárodné spoločenstvo vyhodnotilo ako „*indikátory toho, že tu nie je nádej na širšiu ústavnú reformu a rozhodlo sa začať postupný proces, ktorého prvým krokom je prípad Sejdić-Finci, pretože to je pre BiH medzinárodne záväzné*."[322]

320 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
321 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
322 Respondent IC4 (Príloha, s. 88).

Implementácia tohto rozsudku je podľa neho prvým krokom, ktorý by postupne mohol spustiť ďalšie, vedúce k širším a väčším ústavným reformám. Podľa ďalšieho však tento *„svetový pokus o unitárnu krajinu bude pokračovať naďalej ako pokus.”*[323]

Aj keď sú respondenti ku zmenám na úrovni štátu či entít skeptickí, mnohí z nich si dokážu predstaviť *„zrušenie kantónov a zefektívnenie fungovania štátnej správy,”*[324] a teda širšiu reformu FBiH. Tá totiž dnes *„blokuje sama seba, baví sa sama sebou a nie je schopná sa zaoberať tým, ako vylepšovať štátne orgány, čím ťahá do problémov celú krajinu,”*[325] hoci má FBiH omnoho lepšie predpoklady na rozvoj.[326] To nakoniec vyhovuje aj RS, pretože FBiH sa pre nich stáva *„skvelou výhovorkou, keď na ňu ukazuje ako na tú, ktorá má problémy.”*[327] Zložitá situácia v FBiH vyplýva najmä zo *„vzájomnej nedôvery medzi Chorvátmi a Bosniakmi. Je potom ťažké koordinovať dve entity, keď sa jedna nevie sama skoordinovať vo vnútri.”*[328]

<u>*Republika srbská*</u>

V otázke najreálnejšieho modelu štátneho usporiadania sa respondenti z RS zhodujú na tom, že aj naďalej ostane ten model, ktorý je v BiH prítomný aj dnes, keďže *„neexistuje nejaká vôľa pre politické zmeny.”*[329] Podľa názoru jedného z respondentov by sa navyše nič inštitucionálne ani meniť nemalo, takže vzhľadom na to, že to *„podobne vidia v zásade všetky strany z RS, bez hlasov ktorých sa ani nič zmeniť nedá, je to vcelku všetko.”*[330] Podľa druhého z respondentov však napriek tomu stále existuje aj možnosť *„rozdelenia BiH, čo by Srbi a pravdepodobne aj Chorváti podporili.”*[331] Medzinárodné spoločenstvo by podľa neho akceptovalo taýto scenár vtedy, keď by akceptovali *„realitu absencie politickej vôle, spoločného cieľa a zdieľanej vízie v BiH.”*[332] To sa ale stane iba v prípade, ak *„bosenskí moslimovia budú aj naďalej porušovať politické práva a nerešpektovať politické záujmy Srbov a Chorvátov.”*[333]

323 Respondent IC2 (Príloha, s. 83).
324 Respondent IC5 (Príloha, s. 89).
325 Respondent IC1 (Príloha, s. 82).
326 FBiH má napríklad hlavné mesto, hlavné komunikačné koridory a priemysel - v celej RS je podľa jedného z respondentov menej fabrík, než medzi Sarajevom a Zenicou (pozri Respondent IC1, Príloha, s. 82).
327 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
328 Respondent IC1 (Príloha, s. 82).
329 Respondent RS1 (Príloha, s. 92).
330 Respondent RS1 (Príloha, s. 92).
331 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
332 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
333 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).

Federácia BiH

Všetci respondenti, ktorí na otázku odpovedali, vo svojich odpovediach predvídajú nutnosť aspoň nejakých zmien. Pravdepodobnosť zachovania status quo spomína iba jeden z nich, pričom aj tu by sa to mohlo zmeniť v prípade, ak sa do procesu zamieša medzinárodné spoločenstvo a *„napraví to, čo pokazilo. Nemôžme ich z toho vylúčiť, lebo oni vytvorili Dayton a ten nás doviedol tam, kde sme dnes."*[334] Ďalší z respondentov si podobne myslí, že *„otázka domáceho usporiadania BiH nebude otázkou pre domácich lídrov"*[335] a za asistencie medzinárodného spoločenstva bude nutné prijatie *„Daytonu 2 aby štát zlacnel, a aby nebol založený na etnickom princípe*."[336] Stane sa tak podľa neho vtedy, keď bude ťažko z ekonomického hľadiska,[337] a potom *„lídri pod tlakom občanov prijmú riešenia, ktoré z nás spravia normálny štát*."[338] Takým by podľa iného z respondentom mohol byť štát s *„troma federatívnymi jednotkami a so Sarajevom a Brčkom ako dištriktami*."[339]

Dvaja z respondentov vidia najschodnejšiu cestu v *„rekonštrukcii FBiH, symbolickom zosilňovaní vládnej moci a príležitostnom posilňovaní okresných úrovní moci,"*[340] pričom reálnym modelom by mohlo byť *„ustanovenie nejakých regiónov*."[341] Veľa však bude podľa jedného z nich závisieť na budúcoročných voľbách. Ak totiž vyhrajú národnostné strany, bude *„veľmi ťažké sa dohadovať o nejakom normálnom modeli štátu, ktorý by fungoval ekonomicky, sociálne či spoločensky,"*[342] ak ale aspoň v FBiH vyhrajú multietnické strany, existuje podľa neho nádej na zmenu.

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: IC = X(R); RS = N(R); FBiH = P(V)
centralizácia: IC = N(R); RS = N(R); FBiH = X(V)
zjednodušenie: IC = P(V); RS = N(R); FBiH = P(V)
medzinárodné spoločenstvo: FBiH = P(V)
rovnoprávnosť: IC = P(V); RS = X(R)

334 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
335 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
336 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
337 Podľa teórie tohto respondenta síce v tomto momente medzinárodné spoločenstvo dvihlo ruky od BiH, ale spravilo tak preto, aby došlo k novým problémom a prakticky sa ukázalo, že bez neho to pôjde ťažko. V takejto situácii potom medzinárodné spoločenstvo bude môcť ponúknuť ním preferované riešenia (pozri Respondent FBiH1, Príloha, s. 95).
338 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
339 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
340 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 101).
341 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
342 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).

4.4.1.1 Faktory spôsobujúce rozdiel medzi ideálnym a reálnym modelom

Otázka: *Čo vidíte ako hlavné faktory spôsobujúce rozdiel medzi ideálnym a najpravdepodobnejším modelom štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?*

Medzinárodné spoločenstvo

Respondenti vidia hlavné faktory najmä v dvoch rovinách, a tými sú rovina politická a rovina národnostná, alebo inak aj politické a národnostné rozdiely. V prvej rovine súčasný model vyhovuje najmä *„politikom a miestnej štruktúre, a tiež ľuďom, ktorým by ale asi vyhovovať nemal,"*[343] pričom tu *„neexistuje štandardná politická scéna, kde hlavnými témami nie je tvorba rozpočtu a delenie zdrojov, ale národnostná otázka."*[344] V druhej rovine sú tu zase tri konštitutívne národy, ktoré si *„ochraňujú to, čo považujú za svoje práva a každý z nich má odlišné názory na to, ako tieto práva ochraňovať."*[345] Vzhľadom k tomu, že národnosť tu je definovaná najmä prostredníctvom vierovyznania, do tejto roviny sa dajú zahrnúť aj náboženské rozdiely, ktoré sú na niektorých územiach *„úplne nezlúčiteľné."*[346]

Špecifickým faktorom, ktorý stojí medzi predošlými dvoma rovinami a zároveň *„dôvodom, prečo tu nie je veľmi efektívna občianska spoločnosť,"*[347] je populácia traumatizovaná vojnovým dedičstvom. Vojna síce *„prebehla už dávno, ale ešte stále sa o nej hovorí a zasahuje do politického aj bežného života,"*[348] jeden z respondentov spomína napríklad vojnových veteránov, vojnové siroty, nevyriešené vojnové kauzy a podobne. V mnohých postkonfliktných krajinách bola *„aspoň jasná cesta vpred, ale tu to tak nebolo,"*[349] keďže by pre každého politického lídra bola *„akákoľvek veľká zmena riešení dosiahnutých vo vojne politickou samovraždou."*[350]

Republika srbská

Keďže jeden z respondentov považuje svoj ideálny model zároveň aj za ten, ktorý je reálny,

343 Respondent IC1 (Príloha 1, s. 82).
344 Respondent IC4 (Príloha 1, s. 88).
345 Respondent IC4 (Príloha 1, s. 88).
346 Respondent IC2 (Príloha 1, s. 84).
347 Respondent IC3 (Príloha 1, s. 86).
348 Respondent IC5 (Príloha, s. 90).
349 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
350 Respondent IC5 (Príloha, s. 90).

nepociťoval potrebu túto otázku širšie komentovať. Za hlavnú prekážku na ceste k ideálnemu modelu pritom považuje domácich politikov málo oddaných európskej integrácii. Druhý z respondentov potom za hlavné faktory označuje *„prítomnosť medzinárodného spoločenstva a integračný proces do EÚ, ktorá nedovolí rozdelenie krajiny,"*[351] ale ktorá podľa neho bude akceptovať realitu BiH ako federatívneho štátu, pretože *„niektoré európske krajiny majú podobný federatívny model."*[352]

Federácia BiH

Všetci respondenti, ktorí zodpovedali túto otázku, vidia príčiny odklonu od ideálneho k reálnemu modelu v dvoch hlavných faktoroch. Prvým je *„nezlúčiteľnosť občianskeho a nacionalistického (v čom sú spojené národnostný a stranícky) princípu,"*[353] čo nakoniec môžme pozorovať aj na protikladných názoroch dvoch z respondentov. Kým podľa jedného je jedným z hlavných faktorov fakt, že *„Chorvátov v BiH zastupujú tí, ktorí nie sú ich politickými predstaviteľmi,"*[354] čo znamená, že hoci títo došli k moci ako predstavitelia chorvátskeho národa, vo voľbách v roku 2010 nedostali jeho hlasy,[355] podľa druhého je jedným z halvných faktorov fakt, že *„Srbi a Chorváti ešte stále majú nádej, že môžu rozdeliť BiH."*[356] Posledné dva roky si totiž podľa neho ľudia myslia, že zmenami v ústave na základe prípadu Sejdić-Finci by sa mohli *„ustanoviť nejaké veci, ktoré by viedli k rozdeleniu, čo je však nemožné."*[357]

Druhým hlavným faktorom je zase *„chybná politika medzinárodného spoločenstva,"*[358] ktoré *„príliš dlho váhalo a príliš veľa chybovalo pri výbere lokálnych partnerov v BiH."*[359] Jeden z respondentov pritom v súvislosti s predchádzajúcim faktorom vidí veľkú vinu medzinárodného spoločenstva najmä v tom, že *„stále a deklaratívne opakuje, že BiH nie je silný štát a nesankcionuje tých, ktorí ju želajú rozdeliť, a ešte s nimi aj vedie rozhovory o rozhodnutiach štátu."*[360]

351 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
352 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
353 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 101).
354 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
355 Respondent podľa jeho slov konkrétne hovorí o Željkovi Komšićovi, členovi Predsedníctva BiH za chorvátsky národ, zvolenom hlasmi Bosniakov, a politických stranách NSRzB a HSP BiH, ktoré získali ministerské kreslá v FBiH tým, že uzavreli koalíciu s bosniackymi stranami. Výsledky volieb pritom podľa neho ukazujú, že tieto strany ukradli moc víťaznej strane HDZ BiH, ktorá získala 70 % hlasov chorvátskych voličov (pozri Respondent FBiH4, Príloha, s. 99).
356 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
357 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
358 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
359 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 101).
360 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: IC = N(R); FBiH = X(R)
centralizácia: IC = X(R); RS = N(R)
zjednodušenie: IC = X(R)
medzinárodné spoločenstvo: RS = N(R); FBiH = N(R)
rovnoprávnosť: IC = N(R)

4.4.2 Možné riešenie prípadu Sejdić-Finci

Otázka: *Čo predvídate ako najpravdepodobnejšie riešenie prípadu Sejdić-Finci a aké dôsledky budé mať takéto riešenie?*

Medzinárodné spoločenstvo

Respondenti vnímajú situáciu okolo implementácie rozsudku Sejdić-Finci ako premenlivú a isté je prinajmenšom to, že *„v nejakom bode budú lokálni politici nútení tento problém nejako vyriešiť,"*[361] pretože je dôležité, aby sa *„nejako dohodli a presadili túto dohodu parlamentom."*[362] Isté je ale aj to, že *„dovtedy, dokiaľ to nerozlúsknu, sa BiH nepriblíži k* EÚ,"[363] a preto medzinárodné spoločenstvo podporuje *„akúkoľvek iniciatívu."*[364] Dôsledky tohto stavu je podľa respondentov možné vidieť už teraz, keďže sa EÚ rozhodla potrestať BiH zablokovaním fondov IPA 2 *„až dovtedy, kým sa nedohodnú. No a na to, že sa nevedia dohodnúť, dopláca najviac obyčajný človek."*[365] Podľa jedného z respondentov je pritom pre EÚ omnoho väčším problémom opäť *„koordinačný mechanizmus, ktorý BiH nemá."*[366]

Príčinami neúspechu v tejto otázke je podľa respondentov prítomnosť mnohých protichodných záujmov. Podľa jedného z respondentov *„jedna skupina chce, aby sa jasne vyriešili antidiskriminačné veci, druhá zase chce zachovanie reprezentácie konštitutívnych národov, a potom*

361 Respondent IC4 (Príloha, s. 88).
362 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
363 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
364 Respondent IC5 (Príloha, s. 101).
365 Respondent IC2 (Príloha, s. 84).
366 Respondent IC2 (Príloha, s. 84).

je tu mnoho ďalších, ktorí chcú byť spokojní tiež."[367] Podľa iného v RS „*nemajú problém s tým, aby svojho člena vyberali na základe všeobecnej priamej voľby, ale Chorváti na tom chceli vytĺcť svoju entitu.*"[368] Ak by sa na druhej strane ustanovil len jeden prezident, v tom prípade by podľa neho zase „*utrpeli Chorváti a Srbi, lebo by ich Bosniaci prehlasovali*."[369] Ďalší z respondentov ostáva skeptický, pretože „*ak sa aj niečo prijme, bude to iba preto, aby vyhoveli textu rozsudku a spraví sa to tak, aby sa zachovala výlučnosť konštitutívnych národov*."[370] Kauzu Sejdić-Finci pritom považuje iba za špičku ľadovca[371] a otázkou podľa neho ostáva, či sa budú stále hľadať „*jednotlivé riešenia pre každú kauzu, alebo sa nájde nejaké systémové riešenie.*"[372]

<u>*Republika srbská*</u>

V názoroch na konečnú implementáciu rozsudku sa respondenti rozchádzajú. Prvý z nich predpokladá riešenie, podľa ktorého bude jeden člen Predsedníctva volený z RS a dvaja z FBiH, pričom to „*nebude nutne Srb z RS a Bosniak alebo Chorvát z FBiH. Prvý zvolený z FBiH bude ten, kto získa najväčší počet hlasov a druhý bude následne zvolený z kantónov, kde ten prvý nevyhral*."[373] Druhý z respondentov zase vníma „*signály prichádzajúce z EÚ, že dokiaľ rozsudok v kauze Sejdić-Finci nebude implementovaný, voľby v roku 2014 budú považované za neprávoplatné*."[374] To však podľa neho povzbudzuje miestne strany v názore, že „*keďže voľby budú nelegitímne, v takom prípade nie sú potrebné vôbec žiadne, a že jednoducho strany ostanú pri moci dlhšie*."[375] Reálne preto nepredpokladá, že by sa problém do najbližších volieb vyriešil a budeme si podľa neho musieť „*počkať na nové zloženie vlády po budúcich voľbách*."[376]

<u>Federácia BiH</u>

Respondenti sa prikláňajú v tejto otázke k názoru, že „*prijať čokoľvek bude veľmi ťažké*"[377] a je

367 Respondent IC3 (Príloha, s. 86).
368 Respondent IC2 (Príloha, s. 84).
369 Respondent IC2 (Príloha, s. 84).
370 Respondent IC1 (Príloha, s. 82).
371 Respondent spomína napríklad situáciu na Ústavnom súde, kde sú po troch zastúpení medzinárodní sudcovia a sudcovia z radov konštitutívnych národov, ale zastúpenie z radov Ostatných nemá nikto. Tak isto je tu aj súdny prípad Bosniaka z RS, ktorý z RS nemôže kandidovať za zástupcu Bosniakov v Predsedníctve BiH (pozri Respondent IC1, Príloha, s. 82).
372 Respondent IC1 (Príloha, s. 82).
373 Respondent RS2 (Príloha, s. 93).
374 Respondent RS1 (Príloha, s. 92).
375 Respondent RS1 (Príloha, s. 92).
376 Respondent RS1 (Príloha, s. 92).
377 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).

pravdepodobné, že do volieb už „*riešenie nebude*."[378] Ak sa však podľa jedného z respondentov na niečom dohodne, „*rozhodne to spraví BiH o niečo normálnejšou krajinou*."[379] Tomu čiastočne oponuje iný respondent, ktorý sa bojí, aby sa v rýchlosti neprijalo „*zlé riešenie s dlhoročnými následkami, podobné Daytonskej dohode*."[380] Zároveň si ale myslí, že ak sa zorganizujú voľby starým systémom, stratia sa tým ďalši štyri roky.[381] Ďalší z respondentov zase považuje za ideálne riešenie „*štát, ktorého základom je dôvera všetkých troch národov v BiH*,"[382] a kým sa tak nestane, bude jeho strana ďalej pracovať na „*ochrane chorvátskych záujmov v FBiH*."[383]

Vyhodnotenie indikátorov

DMD: FBiH = X(V)
centralizácia: IC = N(R); RS = N(R)
zjednodušenie: RS = X(R)
medzinárodné spoločenstvo: -
rovnoprávnosť: IC = P(V); IC = N(R); RS = N(R); FBiH = N(R)

378 Respondent FBiH5 (Príloha, s. 101).
379 Respondent FBiH2 (Príloha, s. 97).
380 Respondent FBiH1 (Príloha, s. 95).
381 Jeden z respondentov pritom považuje za hlavný zdroj komplikácii národnostné strany. Ako uvádza, z ich pohľadu má napríklad iba HDZ BiH právo na výber chorvátskeho člena Predsedníctva a iba SNSD či SDS zase na srbského. Preto sa aj podľa neho udialo toľko problémov okolo Željka Komšića ako reprezentanta chorvátskeho národa (pozri Respondent FBiH2, Príloha, s. 97).
382 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).
383 Respondent FBiH4 (Príloha, s. 99).

5. Záver

Po vykonaní analýzy a priradení kvalitatívnych dát k indikátorom, vyzrá výsledok nasledovne:

Revízia Daytonskej mierovej zmluvy:

IC = P(V); IC = N(R); IC = N(R); IC = X(R); IC = N(R)
RS = N(R); RS = N(V); RS = N(R)
FBiH = P(V); FBiH = X(R); FBiH = X(V); FBiH = P(V); FBiH = N(R); FBiH = P(V); FBiH = X(R); FBiH = X(V)

Respondenti z IC si skôr želajú revíziu DMD, ale nepokladajú ju za reálnu.
Respondenti z RS si neželajú revíziu DMD, a nepokladajú ju ani za reálnu.
Respondenti z FBiH si želajú revíziu DMD, ale skôr ju nepokladajú za reálnu.

Posilňovanie centrálnych orgánov štátnej správy:

IC = N(R); IC = P(V); IC = P(V); IC = N(R); IC = P(V); IC = N(R); IC = X(V); IC = N(R); IC = N(R); IC = X(R); IC = N(R)
RS = N(R); RS = N(R); RS = N(V); RS = N(V); RS = N(V); RS = N(R); RS = N(V); RS = X(V); RS = X(R); RS = N(R); RS = N(R); RS = N(R)
FBiH = P(V); FBiH = N(R); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = N(R); FBiH = X(V)

Respondenti z IC si želajú posilňovanie orgánov štátnej správy, ale nepokladajú ho za reálne.
Respondenti z RS si neželajú posilňovanie orgánov štátnej správy, a nepokladajú ho ani za reálne.
Respondenti z FBiH si želajú posilňovanie orgánov štátnej správy, ale nepokladajú ho za reálne.

***Zjednodušenie štátnej správy*:**

IC = X(R); IC = P(V); IC = N(R); IC = X(R); IC = P(V); IC = N(R); IC = X(R); IC = P(V); IC = N(R); IC = P(V); IC = X(R)
RS = N(V); RS = N(R); RS = X(R); RS = X(R); RS = X(R); RS = N(R); RS = X(R)

FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = N(R); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = N(R); FBiH = P(V)

Respondenti z IC si želajú zjednodušenie štátnej správy, ale skôr ho nepokladajú za reálne.
Respondenti z RS si neželajú zjednodušenie štátnej správy, a skôr ho nepokladajú ani za reálne.
Respondenti z FBiH si výrazne želajú zjednodušenie štátnej správy, ale nepokladajú ho za reálne.

***Aktívna úloha medzinárodného spoločenstva*:**

IC = X(R); IC = N(R); IC = P(V)
RS = N(V); RS = N(R); RS = N(R)
FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = N(R)

Respondenti z IC si želajú aktívnu úlohu medzinárodného spoločenstva, ale skôr ju nepokladajú za reálnu.
Respondenti z RS si neželajú aktívnu úlohu medzinárodného spoločenstva, a nepokladajú ju ani za reálnu.
Respondenti z FBiH si výrazne želajú aktívnu úlohu medzinárodného spoločenstva, ale skôr ju nepokladajú za reálnu.

Politická rovnoprávnosť všetkých občanov:

IC = X(R); IC = P(V); IC = P(V); IC = N(R); IC = P(V); IC = N(R); IC = P(V); IC = N(R); IC = P(V); IC = N(R); IC = P(V)
RS = X(R); RS = P(V); RS = N(R); RS = X(R); RS = N(R)
FBiH = N(R); FBiH = P(V); FBiH = N(R); FBiH = P(V); FBiH = P(V); FBiH = N(R); FBiH = N(R); FBiH = P(V)

Respondenti z IC si výrazne želajú politickú rovnoprávnosť všetkých občanov, ale nepokladajú ju za reálnu.
Respondenti z RS si skôr želajú politickú rovnoprávnosť všetkých občanov, ale skôr ju nepokladajú ju za reálnu.
Respondenti z FBiH si želajú politickú rovnoprávnosť všetkých občanov, ale nepokladajú ju za reálnu.

Na základe údajov získaných z výskumu sa dá vyvodiť záver, že aj keď u väčšiny respondentov z medzinárodného spoločenstva a FBiH existuje vôľa ku pretvoreniu BiH v unitárny štát, u respondentov z RS táto vôľa úplne absentuje. Vzhľadom na systém prijímania rozhodnutí v BiH, v ktorom sa RS pri ústavných zmenách nedá obísť, bola v rovine vôle pracovná hypotéza tohto výskumu **čiastočne falzifikovaná**.

Čo sa týka reálneho zhodnotenia situácie a reálnych očakávaní, všetky skupiny respondentov nevidia žiadnu nádej na to, aby bola BiH pretvorená v unitárny štát. V rovine reality teda bola pracovná hypotéza tohto výskumu **úplne falzifikovaná.**

Čo sa týka výskumných otázok, možno taktiež badať blízke názory respondentov z medzinárodnej komunity a respondentov z FBiH, pričom názory respondentov z RS sú až na pár výnimiek odlišné.

V otázke, **a*ko politickí aktéri hodnotia súčasný stav štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny***, sa všetci respondenti zhodujú v tom, že celková situácia v BiH je zlá, pričom systém je zbytočne nákladný, neefektívny a komplikovaný. Odlišná je ale percepcia tejto komplikovanosti. Kým respondenti RS považujú komplikovanosť za prospešnú súčasť systému, ktorá je garantom multietnickosti krajiny a nič na nej netreba meniť, zvyšok respondentov volá po rozsiahlejšej reforme systému smerom ku jeho zjednodušeniu a vyššej efektivite. Všetci z respondentov sa pritom zhodujú v tom, že hlavnými pôvodcami súčasného sú domáce politické elity, silno zabetónované na svojich pozíciách, ako aj medzinárodné spoločenstvo, ktoré vytvorilo nefunkčný systém, pričom nezvláda jeho správu.

V otázke, ***ako si politickí aktéri predstavujú ideálny model štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny***, sa deliaca línia tiahne opäť najmä medzi respondentmi z RS a zvyškom. Kým prví si ako ideálny stav predstavujú zachovanie status quo, či dokonca rozdelenie BiH, druhí volajú po ďalšej centralizácií štátu a jeho postupné pretváranie v štát občiansky a jednotný. V tomto prípade je ale možné všimnúť si výraznejší rozdiel medzi medzinárodným spoločenstvom, ktoré za týmto účelom freferuje vnútropolitický dialóg, a respondentami z FBiH, ktorí volajú najmä po aktívnej úlohe medzinárodného spoločenstva.

V otázke, a***ko si politickí aktéri predstavujú reálny model štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny***, sa prakticky všetci respondenti zhodujú na tom, že aj naďalej pretrvá status quo.

6. Zoznam použitej literatúry

Abazović, D. – Hammer, S. (Eds.). 2010. *Bosna i Hercegovina petnaest godina nakon Daytona: političko-pravni aspekti demokratske konsolidacije u postkonfliktnim periodu.* Sarajevo: Fakultet političkih nauka u Sarajevu.

Adamová, K. - Křížkovský, L. 2004. *Základy politologie*. Praha: C.H. Beck.

Arapović, A. 2012. *Izborni sistem Bosne i Hercegovine: kompilacija izbornog zakonodarstva.* Tuzla: Centri izbornog zakonodarstva.

Bieber, F. 2006. *Post-war Bosnia: ethnicity, inequality and public sector governance.* New York: Palgrave Macmillan.

Bogunić, S. 2012. *Izborni sistem Bosne i Hercegovine: alternativni modeli.* Sarajevo: DES.

Chandler, D. 2000. *Bosnia: faking democracy after Dayton.* London: Pluto Press.

Ćurak, N. 2004. *Dejtonski nacionalizam*. Sarajevo: Buybook.

Ćurak, N. 202. *Geopolitika kao sudbina: slučaj Bosna.* Sarajevo: Fakultet političkih nauka.

Demirović, M. 1999. *Bosna i Bošnjaci u srpskoj politici.* Bihać: Ekonomski fakultet.

Fink Hafner, D. – Pejanović, M. (Eds.). 2006. *Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini.* Sarajevo/Ljubljana: Promocult.

Fischer, M. 2007. *Peacebuilding and civil society in Bosnia-Hercegovina: ten years after Dayton.* Berlin: Lit Verlag.

Hague, R. - Harrop, M. 2001. *Comparative government and politics: an introduction*. Basingstoke: Palgrave.

Hladký, L. 2005. *Bosenská otázka v 19. a 20. století.* Brno: Masarykova univerzita.

Holbrooke, R. 1999. *To end a war.* New York: Modern Library.

Ibrahimagić, O. 2000. *Bosna i Bošnjaci poslije Dejtona.* Sarajevo: VKBI.

Ibrahimagić, O. 2004. *Bosna je odbranjena ali nije oslobođena./Bosnia, defended but not liberated.* Sarajevo: VKBI.

Ibrahimagić, O. 1999. *Politički sistem Bosne i Hercegovine.* Sarajevo: Magistrat.

Ibrahimagić, O. 2001. *Srpsko osporavanje Bosne i Bošnjaka./Serb denial of Bosnia and Bosniaks.* Sarajevo: Magistrat.

Ibrahimagić, O. 1999. *Supremacija Bosne i Hercegovine nad entitetama./Supremacy of Bosnia and Hercegovina over its entities.* Sarajevo: VKBI.

Kremenović, M. 2011. “Nacijonalne manjine i opći izbori 2010 u BiH.” In *Bosna i Hercegovina – Opći izbori 2010: naučene lekcije*. Strasbourg: Council of Europe.

Lovrenović, I. 2010. *Unutarnja zemlja. Kratki pregled kulturne povijesti Bosne i Hercegovine.* Zagreb-Sarajevo: Synopsis.

Pejanović, M. 1999. *Bosansko pitanje i Srbi u Bosni i Hercegovini.* Sarajevo: Bosanska Knjiga.

Pejanović, M. 2010. *Ogledi o državnosti i političkim razvoju Bosne i Hercegovine.* Zagreb/Sarajevo: Šahinpašić.

Pejanović, M. 2007. *The political development of Bosnia and Hercegovina in the post-Dayton period.* Sarajevo: Šahinpašić.

Petritsch, W. 2002. *Bosna i Hercegovina od Daytona do Europe*. Sarajevo: Svjetlost.

Říchová, B. 2002. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha: Portál.

Sadiković, L. 2005. *Država u evropskom poretku.* Sarajevo: Šahinpašić.

Silaidžić, H. 2000. *Na putu ka modernoj državi./On the road to the modern state.* Sarajevo: VKBI.

Šačić, N. 2007. *Izvan politike.* Sarajevo: Fakultet političkih nauka.

USAID: *Dejtonski sporazum.*

Zgodić, E. 2008. *Ideja bosanske nacije i druge teme*. Sarajevo: Zalihica.

Zgodić, E. 1999. *Ideologija nacjonalnog mesijanstva*. Sarajevo: VKBI.

Zgodić, E. 2011. *Kultura patriotizma: o vrlinama i porocima jeden ljubavi*. Sarajevo: Preporod.

Zgodić, E. 2002. *Studije i intervjui*. Tešanj: Centar za kulturu i obrazovanje.

Zgodić, E. 2012. *Teritorijalni nacionalizam: ideologija, zlotvorstvo i alternative*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta Sarajevo.

Žepić, B. 2002. *Enigma BiH*. Mostar: Matica Hrvatska.

7. Príloha

Modelový rozhovor

Súčasná situácia

Aký je váš pohľad na Daytonskú mierovú dohodu (vrátane Ústavy BiH), predovšetkým na časti ustanovujúce dve entity a ich kompetencie?

Ako hodnotíte súčasný stav štátneho usporiadania v Bosne a Hercegovine, predovšetkým v súvislosti s rozsahom kompetencií celoštátnych orgánov a entít?

Čo považujete za hlavné faktory spôsobujúce súčasný stav štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?

Ako môže posledné sčítanie obyvateľstva ovplyvniť súčasný stav štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?

Ako hodnotíte úlohu Úradu vysokého predstaviteľa v Bosne a Hercegovine? Očakávate ešte z jeho strany nejaké ďalšie „veľké" rohodnutia, podobné tým z minulosti?

Technické otázky

Mali by byť prenesené dodatočné kompetencie z entitárnej úrovne na štátnu úroveň / zo štátnej úrovne na entitárnu úroveň? Ak áno, ktoré by to mali byť?

Súhlasili by ste so zrušením entít v súčasnom stave? Ak áno, čím by mali byť nahradené?

Aké riešenie ponúkate pre prípad Sejdić-Finci?

Ideálny model

Ako si predstavujete ideálny model budúceho štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny, a akú v ňom hrajú úlohu entity?

Aké prostriedky by ste využili k tomu, aby ste dosiahli takýto ideálny model?

Kde na ceste k ideálnemu modelu vidíte prekážky?

Reálny model

Aký model budúceho štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny pokladáte za najviac pravdepodobný, a akú v ňom hrajú úlohu entity? (V porovnaní s vaším ideálnym modelom.)

Čo vidíte ako hlavné faktory spôsobujúce rozdiel medzi ideálnym a najpravdepodobnejším modelom štátneho usporiadania Bosny a Hercegoviny?

Čo predvídate ako najpravdepodobnejšie riešenie prípadu Sejdić-Finci a aké dôsledky budé mať takéto riešenie?

Originály rozhovorov

RESPONDENT IC 1

Najlepšie riešenie v danom kontexte a v danej dobe, najdôležitejšia vlastnosť, že viedla v rýchlemu ukončeniu vojny. Na druhej strane, boli do nej zakomponované body, ktoré nezodpovedajú európskemu Dohovoru o ĽP a v záujme ukončenia vojny sa išlo na kompromisy, ktoré išli na úkor fungovania štátu. Vo svojej dobe to bol dobrý text na ukončenie vojny, ale v dnešnej dobe nevyhovuje, aj z pohľadu prístupu k EU a NATO. V prípade integrácie bude musieť dôjsť k jej reforme, a to nielen v súvislosti s prípadom Sejdić-Finci, ale jej celkovej revízii. Nie som si však istý, nakoľko tu existuje konsenzus na takejto zmene. Snáď to integračný tlak zmení. Čo sa týka entít, ja mám dojem, že pôvodne ani neboli takto plánované. Pôvodne sa uvažovalo nad FBiH na celom území, ale v Daytone sa prišlo s nejakým kompromisom. Tak dal dohromady dve nekompatibilné jednotky. Naviac, keď sa pozrie človek na acquis communitaire, 70 % prijímania európskej legislatívy je na úrovni entít. Nedochádza ani k ich koordinácii, takže mnohé veci sú v entitách iné. Pokiaľ sa nič nezmení, bude nutný nejaký veľký koordinačný mechanizmus.

-

Každá krajina musí nájsť nejaký vlastný model fungovania. Zdá sa, že terajší model najviac vyhovuje politickým silám v zemi. Je tu nesúlad, preto sa treba zamyslieť, či nevytvoriť nejaký koordinačný mechanizmus, ktorý je aj v mnohých európskych krajinách.

-

To, jak je to nastavené, vyhovuje všetkým z prostredia politických elít. Majú v tomto systéme vlastný záujem, či už je to štátna správa, ktorej je tu veľa a berie hromadu peňazí. Chyba je aj na strane IC, ktorá veci v rokoch 1995-2005 nerobila tak, ako bolo písané v Ústave, a keď to nešlo, tak to OHR nadiktoval. Keď sa v roku 2006 rozhodlo, že si budú domáci vládnuť sami, oni neboli schopní fungovať v rámci tohto zložitého systému, kde doteraz všetko za nich riešila IC. Ukazuje sa, že to rozhodne nefunguje ideálne. Ústavnému systému sa prispôsobili aj strany, ktoré fungujú na entitnom princípe, hoci sú nejaké pokusy cez. Ja ale nevidím vôľu na nejakú zmenu.

-

Nejaké dramatické zmeny to neprinesie, ale z dlhodobého hľadiska to môže posilniť entity, ktoré sa stávajú kľúčovým hráčom. Ja sa bojím toho, že systém bol doplnený rozhodnutím US o konštitutívnosti, na základe ktorého sú všade kvóty na základe cenzu 1991. Toto určuje, že napríklad v RS musí byť nejaké zastúpenie Bosniakov a Chorvátov, to isté aj vo Federácii a kantónoch. Ja sa bojím, že po sčítaní tam budú tie národy zastúpené minimálne. Potom sa môže zase začať debata o tom, nakoľko sú tie národy všade konštitutívne. Že sčítanie ukáže homogenizáciu národov, čím sa potvrdia tendencie k oddeľovaniu.

-

Vysoký predstaviteľ tu prestal hrať rolu pred niekoľkými rokmi. Jediné rozhodnutia za posledné štyri roky sú iba rušenia predošlých rozhodnutí, ktorými zakazoval nejakým politikom činnosť. Posledné rozhodnutie bolo z roku 2011 len preto, aby sa mohla zostaviť federálna vláda. Jeho pozícia je veľmi oslabená a asi sa bude ďalej oslabovať. Samozrejme je na stole aj otázka jeho vysťahovania z krajiny. Je ale definovaný v Daytone a ústave a jeho zrušenie bude vyžadovať proces v BR OSN, čo si v tejto chvíli neviem predstaviť, ako by prebiehalo. Je tu ale tendencia jeho oslabovania a obmedzovania jeho krokov.

-

Nemyslím si, že sa nutne musí niečo prevádzať. Problém vidím v rozdelení kompetencii medzi kantónmi a federáciou. Obce majú málo kompetencii a finančných prostriedkov, takže by som usiloval o posilnenie obcí. Tu majú obce násobne menšie rozpočty v porovnaní s európskymi

krajinami. Druhý problém sú kantóny. Že je kantonálne zdravotníctvo, to je nonsens. Tak isto je absurdných desať kantonálnych polícií. To isté s vysokým školstvom – napríklad v Sarajeve a Zenici majú úplne iné systémy, ktoré sú vzájomne nekompatibilné. Takže vzťah medzi obcami, kantónmi a federáciou považujem za dôležitejšie, než medzi entitami a štátom. Samozrejme, z hľadiska integrácie do EU je najväčší problém primárne poľnohospodárstvo. V EU majú na dotácie agentúry, a tu sa nie sú schopní dohodnúť. Každý si robí svoju politiku a majú iný systém. Veľa sa teda hovorí, že poľnohospodárstvo by malo byť spoločné. Potom je tu sociálny systém, zdravotníctvo, nie je zaistený jednotný systém výuky. Tieto veci by sa mohli robiť jednotne, ale nevyžadujú si nutne celoštátne ministerstvá.

-

Asi by nám to nevadilo, ale nevidím túto alternatívu ako reálnu.

-

Najrozumnejšie je riešiť túto otázku dvoma krokmi. Ak by malo dôjsť k tomu, že by vôbec ostalo nejaké kolektívne predsedníctvo, tak by bolo najrozumnejšie zmeniť spôsob voľby z priamej na nepriamu. Mala by sa reštrukturalizovať aj horná komora, kde by sa zvýšil počet členov a vznikol aj by aj klub pre ostatných. Po zavedení nepriamej voľby by potom v druhom kroku vyvstala otázka, či tie kompetencie skutočne musia byť tak silné, aké sú. Dayton totiž skombinoval prax kolektívneho predsedníctva bývalej Juhoslávie s praxou silného prezidenta v USA. Tam je niekoľko variant vrátane toho, že by časť kompetencii prešla na Radu ministrov a jej predsedu, teda premiéra. Nevýhoda je, že pri voľbe parlamentu by mohli vznikať prieťahy a obštrukcie, takže by museli vzniknúť nejaké zákonné mantinely.

-

Prechod z národnostného štátu na občiansky. Dnes nie je založený na tom, kto je najlepší, ale na tom, kto je z akého národa. Nevidím však v dohľadnej dobe veľké šance na presadenie občianskeho modelu, a to nie len z politického hľadiska, ale aj z ľudského. Ľudia v tom žijú, zvykli si a kalkulujú s tým. To sa potom prenáša do takých štruktúr, ako zahraničné misie, kde sa dbá na to, aby na každej ambasáde bol jeden Bosniak, jeden Chorvát a jeden Srb. Sejdic-finci je iba špička ľadovca, to sa premieta do všetkých inštitúcií, kde má každý post automaticky dvoch zástupcov z ďalších národností. Pre občiansky štát by bol najideálnejší unikátny model, ale v tejto chvíli si to viem iba ťažko predstaviť, je to až nemožné. Ak sa navyše človek pozrie do Európy, prevládajúci trend je skôr opačný.

-

Ten ideálny model by bol ideálny z hľadiska fungovania navonok, ale je otázka, či je ideálny aj z hľadiska fungovania dovnútra. Nie som si teda úplne istý, či máme nastupovať túto cestu. Čo je podstatné je to, aby nastala nejaká koordinácia. Ja si nemyslím, že najväčší problém sú štát a entity, Kľúčové je to, aby ľudia začali spolu hovoriť a nechali sa koordinovať. Keby možno museli každý mesiac spolu hovoriť, zistili by, že tie rozdiely nie sú také veľké, a pohli by sa aj tým občianskym smerom. V tejto chvíli by som ale neodporúčal nejakú dramatickú zmenu.

-

Všetkým sa v tom žije relatívne dobre a dosiahli relatívnu stabilitu na spoločenskej aj ekonomickej úrovni, aj keď sú iba na tretine priemeru EU. Zatiaľ to funguje, proti systému ako celku sa nijako veľmi neprotestuje a za zmenu sa zasadzujú ľudia na úrovni jednotlivcov. Problém je, že ten štát je neefektívny a nezaisťuje základné potreby ľudí, ale nevidím vôľu to zmeniť. Uvidíme, čo sa udeje, až okolité krajiny budú rýchlo postupovať k EU.

-

To isté, čo tu máme dnes. Ak je nejaká šanca, tak jedine na reformu federácie. Keď sa na ňu človek pozrie, tak vidí, že Chorváti nie sú spokojní, a panuje tu obrovská nedôvera, a tým federácia blokuje sama seba a baví sa sama sebou. Tým nie je schopná sa zaoberať tým, ako vylepšovať štátne orgány. Federácia má pritom hlavné mesto, hlavné komunikačné koridory, priemysel, ale tým, že sa sama deštruuje, ťahá do problémov celú krajinu. RS má napríklad ministerstvo, ktoré koordinuje

svoje kroky s úniou, vypracúvava plány, a vo federácii nič také nie je. Vyzerá to tam horšie, a pritom federácia má omnoho lepšie predpoklady. V celej RS je menej fabrík, než medzi Sarajevom a Zenicou, federácia by teda mala ťahať celý štát. Rozhodne to vyplýva zo vzájomnej nedôvery medzi Chorvátmi a Bosniakmi. Je ťažké koordinovať dve entity, keď sa jedna nevie sama skoordinovať vo vnútri.

-

Model vyhovuje politikom a miestnej štruktúre, a tiež ľuďom, ktorým by ale asi vyhovovať nemal.

-

Nechám sa prekvapiť, ale mám pocit, že sa riešenie nerysuje, a ak áno, tak nie úplne optimálne. Ak sa niečo prijme, bude to iba preto, aby vyhoveli textu rozsudku, ale spraví sa to tak, aby sa zachovala výlučnosť konštitutívnych národov. Je to iba špička ľadovca. Napr. Ústavný súd, kde sú traja medzi Sudcovia a konštitutívni, ale kde sú ostatní? Je tu aj prípad pána, ktorý je Bosniak z RS a nemôže byť za RS kandidovaný ako Bosniak. Aj keď sa to nejako vyrieši, je otázka, či sa budú stále hľadať jednotlivé riešenia pre každú kauzu, alebo sa nájde nejaké systémové riešenie.

RESPONDENT IC2

Je vojnová, to znamená, že bola prispôsobená na ten čas, kedy bola podpísaná. Vytvorenie entít bolo riešenie v tom čase. Ja osobne si myslím, že bolo trochu nešťastné, pretože DMD vytvorila precedens k tomu, že sa dnes nevedia dohodnúť na ničom. Okrem toho je tam stanovené, že majú právo národného veta na hociktorý zákon a ustanovenie. DMD potrebuje byť nejako modernizovaná, alebo pretvorená na dohodu mierového obdobia. Bývalý predseda parlamentu povedal, že síce potrebujú novú dohodu, ale sami to nie sú schopní urobiť. Preto by to malo iniciovať medzinárodné spoločenstvo, lebo oni to nechcú.

-

Ja to osobne volám trojhlavý drak. My máme jedného prezidenta, tu majú troch, ktorí sa striedajú. Na to, aby jeden mohol niekde niečo povedať, musia sa dohodnúť traja. Takže musia mať stretnutie, dohodnúť sa na nejakom texte, a potom ho prezentovať. Čo sa týka kompetencií, je to to isté. RS má svoju vládu, svoje kompetencie, ktoré sú omnoho väčšie, než kompetencie vlády FbiH, pretože majú centralizovaný systém. Vo Federácii po vzore Švajčiarska delegujú právomoci na kantóny. Jeden príklad – o vysokých školách nerozhoduje Federácia, ale kantóny. Tie majú svoje vlády aj ministrov. Nedá sa preto povedať, že by sme zmiešali jablká s hruškami, ale zmiešali sme jablká, hrušky, slivky a možno aj nejakú zeleninu. Jedným slovom – ja to volám organizovaný chaos.

-

Hlavné faktory vychádzajú z toho, čo bolo. Bola Juhoslávia, v rámci nej BiH, potom vojna 1992-1995. Ďalší faktor je medzinárodné spoločenstvo sa do toho až tak zamiešalo, že bez neho tu nebolo možné nič vyriešiť. Možno keby sa zamiešali v 1992, vyriešilo by sa to bez väčších obetí a strát. Lenže oni k tomu politicky pristupovali tak, že nech sa vytlčú, a možno z toho vznikne nejaká dohoda. Hlavný faktor dnes je už to, že politická scéna je tu natoľko rozdelená, že bez zásahu IC sa tu nič nerieši a sami sa nevedia dohodnúť na ničom. BiH je ako malé dieťa, treba čakať, kým nevyrasitie, kým sa tu neurobí občianska spoločnosť. Podľa obyvateľstva je tu 50 % Bosniakov, čiže keby Srbi ustúpili utvoreniu občianskej spoločnosti, možno by sa Bosniaci stali vedúcou silou. To ale Srbi a Chrováti nechcú dovoliť. To Daytonské usporiadanie, ktoré je dnes, nič nerieši. Iba komplikuje situáciu.

-

Teoreticky môže. Zistí sa napríklad, že tu je menej Chorvátov alebo Srbov, než sa deklaruje. A to môže mať politický dosah. Tak či tak ale budú o rok voľby a všetko sa vyrieši až tam. Ale celkovo život na Balkáne je o tom, že rok pred voľbami sa už nič nerieši, a rok po voľbách ešte nie.

Zostávajú dva roky, takže uvidíme.
-
Dnes je úplne iná doba, než keď bol OHR napríklad Lajčák, ktorý riešil veci zákazmi, príkazmi a rozhodnutiami. Inzko by to tiež mohol urobiť, ale úloha OHR dnes je len nejako brúsiť hrany medzi národmi a entitami. Podľa ešte má význam, že je tu, lebo keď už ľudia nevedia, kam sa ísť sťažovať, obracajú sa naňho, ale je to už viacmenej iba formálna funkcia.
-
Stretol som sa s niekoľkými ťažkými problémami, napríklad hraničnými riekami. Problém je v tom, že energetika, ktorá je najväčším potenciálom tejto krajiny, je na entitnej úrovni. Ale rieky 10 km od hraníc patria na úroveň štátu. Existujú už tri projekty, ktoré boli podpísané medzi Srbskom, RS a Talianskom, ktoré sa nemôžu zrealizovať, lebo to nebolo schválené na štátnej úrovni. Možno kompetencie strategickej povahy by mali byť prenesené na vyššiu úroveň, čo sa týka energetiky, poľnohospodárstva, sociálnych vecí, polície... čo je nepochopiteľné. Napríklad sme tu mali delegáciu prezidenta, a protokol prezidenta musel žiadať kantón o pridelenie policajtov. Čo sa týka RS, tam je väčší poriadok, lebo majú centralizáciu.
-
Súhlasil by som, mali by ich nahradiť tri vyššie územné celky v zmysle krajov – jeden bosanský, jeden srbský a jeden chorvátsky, bez ústav, prezidentov, parlamentov a podobne. Veď je to malá krajina.
-
Zrušiť článok Ústavy, kde stojí, že vyberajú troch reprezentantov konštitutívnych národov za členov predsedníctva. Jednoducho jedny voľby, jeden prezident, a môže ním byť hociktorý občan tejto krajiny.
-
Viem, čo je tu zle. Na každom ministerstve je minister, ktorý má dvoch zástupcov z dvoch iných národností. Ideálne by bolo, aby boli všetci na vedení ministerstva z jednej strany. Bosna má šancu vo svete, ak bude unitárny štát. Všetky tri národy ale robia na tom, aby sa rozdelila ešte viac. V postate aj deti, ktoré nezažili vojnu, sa kamaráti iba s deťmi z ich národu. Dva kilometre odtiaľto je Istočno Sarajevo, kde žijú Srbi, ktorí málokedy chodia do Sarajeva kamarátiť sa s miestnymi. Miesto toho žijú v uzavretej komunite. Takže osobne si myslím, že ten problém, ktorý vznikol vojnou, sa vôbec nevyriešil, a ešte sa prehlbuje. Ďalšia generácia možno bude mať ešte väčší problém, ako je dnes.
-
Bude treba ich naučiť žiť v určitom spolužití, ale možno by sa to mali chcieť naučiť sami. Ako som vravel, je to ako s malým dieťaťom, že trvá určite obdobie, než sa isté veci naučí. Bez zásahu IC je ťažké ich naučiť, respektíve im vsugerovať myšlienku, čo chcú alebo nechcú. Napríklad ich nabádame, aby stavali diaľnice, a oni tvrdia, že ak EU tie diaľnice chce, nech ich postaví. Miestna mentalita je náročná. Bývalý veľvyslanec tu bol osem rokov, a po ôsmich rokoch povedal, že sa nič nezmenilo. Všetci radi rozprávjú, veľa rozprávajú, ale na konci aj tak nič nespravia.
-
Mentalita národa, že radšej, nech to urobí niekto iný, než aby to mal urobiť niekto z miestnych troch národov, aby nebol vinný, že bol iniciátívny a na základe jeho historickej chyby sa to pokazilo. Je jednoduchšie načiahnuť ruku a čakať, čo im dajú mezinárodné organizácie, prípadne, nech to za nich niekto vyrieši.
-
Najskôr bude asi to isté, ako je teraz. Jeden kamarát to definoval tak, že EU a svet platia za to, aby tu bol pokoj a nebola vojna. Takýto model chaosu tu bude stopercentne aspoň najbližších desať rokov, opäť sa na ničom nedohodnú, budú čerpať prostriedky z medzinárodných finančných inštitúcií, a ostane to tak, ako to je. Tento svetový pokus o unitárnu krajinu bude pokračovať naďalej ako pokus. Možno v ďalekej budúcnosti tu vzniknú nejaké tri krajiny, ktoré sa možno

pripoja k susedným krajinám, ale to skôr než o 50 rokov určite nebude.
-
Národnostné rozdiely, politické rozdiely a vierovyznanie. Hlavne náboženské rozdiely sú na niektorých územiach úplne nezlúčiteľné. Ja ako cudzinec nemám problém sláviť všetky sviatky, ale domáci s tým majú obrovský problém. My tu napríklad podporujeme asi desať projektov medzireligóznych diálógov ročne, a všetci funkcionári cirkví sa vedie pekne porozprávať, keď sú spolu, ale keď sa rozídu, rétorika je úplne iná.
-
V RS povedali, že nemajú problém s tým, aby svojho člena vyberali na základe všeobecnej priamej voľby. Tá otázka je veľmi ľahko vyriešiteľná, a mala by sa vyriešiť na úrovni parlamentu. Mnohí bosnianski v tom dokonca tiež nevidia problém, ale Chorváti na tom chceli vytĺcť svoju entitu. Keby sa ustanovil len jeden prezident, v tom prípade by utrpeli Chorváti a Srbi, lebo by ich Bosniaci prehlasovali. Dôsledky tohto stavu je možné vidieť už teraz, EU sa rozhodla ich potrestať a zablokovala fondy IPA 2 až dovtedy, kým sa nedohodnú. No a na to, že sa nevedia dohodnúť, dopláca najviac obyčajný človek. Pre EU je pritom omnoho väčším problémom koordinačný mechanizmus, ktorý BiH nemá.

RESPONDENT IC3

Vždy sme otvorene hovorili, že rešpektujeme ústávný systém BiH tak, ako je teraz, ako aj všetky procedúry, ktoré ho podporujú. Je dôležité pamätať si, že DMD zastavila vojnu a poskytla priestor pre rekonštrukciu a zotavenie povojnovej BiH. Všeobecne rozšírený názor však je, že dozrel čas na to, aby BiH prešla od DMD k európskej integrácii a myslím si, že sa práve nachádzame na tom moste. Čo sa týka entít, tie sú jednoducho tam, a musíme myslieť na to, že vyrástla celá generácia ľudí, ktorí sa narodili v BiH s entitami a dosiahli v nej dospelosť. Preto si myslím, že ak na to pozrieme realisticky, entity tu ostanú. Na druhej strane, EU jasne deklarovala, že stojí o členstvo BiH ako jednotného štátu, a neželá si vidieť vlajku EU umiestnenú vedľa hocijakej entitárnej vlajky bez vlajky BiH, pretože nebude tolerovať akékoľvek návrhy o bilaterálne vzťahy medzi EU a ktoroukoľvek entitou. Konzultácie, rozhovory, stretnutia alebo uznanie entitárnych symbolov áno, ale bilaterálne vzťahy iba na úrovni BiH.
-
Systém vlády je komplexný, mnohovrstevný, je tu veľmi vysoká miera decentralizácie a nie vždy sú kompetencie jasne určené. V čase, keď BiH vstúpi do EU, je veľmi pravdepodobné, že bude stále jedným z najviac decentralizovaných členských štátov, ale nebude ani zďaleka jediným. Napriek tomu sú tu stále otázky jeho efektívnosti. Napríklad v lete ponúkla skupina expertov návrh na efektívnejšie fungovanie FBiH, a teraz sa preberá vo federálnom parlamente. Dnes tu máme viac než 148 ministrov, desať kantónov, dve entity. Samozrejme, EU je hlavne o subsidiarite, ale niekde existuje bod toho, kedy to nemôže ísť na úkor efektivity a funkčnosti.
-
Treba si uvedomiť, že pod týmto všetkým, je nejaký základný level, na ktorom BiH funguje. Keď napríklad prechádzate ulicami Sarajeva alebo Banja Luky, nevidíte síce dynamicky sa rozvíjajúce mestá, ale rozhodne vám tiež nepadajú na hlavu. Toto teda nie je krajina viditeľného materiálneho kolapsu. Samozrejme, je tu rozsiahla chudoba, napríklad 20 % mladých ľudí žije v chudobe, ale v zásade vidíme, že BiH na zákldnej úrovni funguje. Nejde teda o to, že by sa krajina posúvala dozadu. Ide o to, že sa neposúva dopredu dostatočne rýchlo, a už vôbec nie tak rýchlo, ako okolité krajiny v regióne. Myslím si, že tu na etnopolitickej úrovni existuje pocit, že získajú viac vo vzájomnom súboji na etnopolitickom poli, než vzájomnou spoluprácou na európskej integrácii. Popri tom je tu aj korupcia ako súčasť všeobecného myslenia, keď verejný, súkromný a kriminálny sektor veria, že môžu viac získať z rozdrobeného štátu. V istom ohľade je tu etnopolitické napätie

menším problémom, než reálna kriminalita, ktorá nefunkčnosť štátu využíva na obchod s drogami, ľuďmi a podobne. Na miestnej a medziľudskej úrovni pritom veci fungujú vcelku dobre, problém nastáva až vtedy, keď sa posunieme vyššie.

-

Veľa ľudí vám poskytne silné názory o tom, čo sčítanie znamená, ale len veľmi málo z nich bude mať pravdu. Základné fakty sú, že sčítanie je dobré na dve veci. Povie vám, koľko žije ľudí v rámci medzinárodných hraníc štátu, a kde v tom štáte sa nachádzajú. To je všetko, čo každá normálna krajina potrebuje vedieť, aby fungovala. Samozrejme, v BiH sú vďaka ústave rozdelené posty v štátnej a verejnej správe na základe národnostného kľúča podľa výsledkov sčítania ľudu v roku 1991. Vo všeobecnosti si ale každá zmena si vyžaduje súhlas troch konštitutívnych národov, a doteraz sa tu v zásade žiadna zmena neudiala. Bodka. Ľudia fantazírujú o tom, že za dva týždne sa zmení to, koľko Chorvátov bude v Bosenskej leteckej agentúre, ale to sa nestane, lebo to by sa muselo zmeniť legislatívne, a v ceste legislatívnych zmien stoja isté prekážky, ktoré by bolo nutné prekonať. Takže, určite tu vzniknú nejaké hádky, a ak si ľudia želajú stráviť ich životy hádaním sa o to, koľko Bosniakov je v RS a koľko Chorvátov je v Sarajeve, smelo môžu, ale úprimne povedané to bude stratou času nielen pre nich, tak aj pre nás.

-

OHR ostane v takomto stave až dovtedy, kým sa nenaplnia všetky dôvody, pre ktoré bol vytvorený. Potom odíde, to je jasné. V tomto momente je ale jasné, že OHR nezamýšľa zapojenie do exekutívnych rozhodnutí.

-

My sa veľmi nestaráme o mieru decentralizáice, pokiaľ sú spĺňané minimálne požiadavky na to, čo by mal štát a jeho administratíva zabezpečovať ako členský štát EU. Bosenská vláda musí byť schopná formulovať svoju vlastnú nezávislú politiku, BiH musí byť schpná nominovať člena Rady EU, musí byť schpná nominovať svojho komisára atď. Ako bude toto dosiahnuté, je už na miestnych ľuďoch. Ak musia mať 14 úrovní ministerských právomocí aby sa kúpil čaj, prosím. Aj keď je to výrazne neefektívne - a my sa snažíme o maximálnu efektivitu – ak sú s tým miestni ľudia spokojní, je to ich voľba. V súvislosti s aktuálnymi problémami s IPA je zjavné, že BiH potrebuje nejaký koordinačný mechanizmus, ktorý zaistí, že keď dostane BiH súhlas na implementáciu nejakého projektu, tento projekt bude implementovaný.

-

Nemáme názor na vnútorné usporiadanie BiH, to je na rozhodnutí miestnych ľudí, založené na ústave. Ak dokážu splniť kritéria EU, môžu viesť krajinu aj formou speváckej súťaže. To je rôznorodosť. EU je zjednotená rôznorodosťou.

-

Neponúkame žiadne riešenie. Čo robíme, je to, čo robíme všade inde na svete – vytvárame dohody. EU využíva svoje presvedčovacie schopnosti k tomu, aby priviedla ľudí dohromady. Pretože riešenie kauzy Sejdić-Finci musí vychádzať z domácej dohody. Tak ako v každej inej krajine, aj tu musí byť implementovaný rozsudok ESĽP, a BiH to musí spraviť vlastnými silami. Samozrejme, my ponúkame naše kapcacity, aby sme im s tým pomohli a uvidíme, kam to povedie. Z našej strany je to hrozná technická práca, ale to je to, čo robíme. Pokračujeme až dovtedy, kým nenájdeme riešenie. Nikdy nepreferujeme nejaký konkrétny návrh, iba vravíme, čo chceme dosiahnuť. Tým minimom je eliminácia diskriminácie vo voľbách do Snemovne národov a Predsedníctva, ktoré bolo nariadené súdom. To je niečo, čo nemôžeme obísť, ale to, ako sa to spraví, je už na nich.

-

Ak sme hovorili o subsidiarite, pre nás je najlepšie, aby tu bola taká úroveň decentralizácie a subsidiarity, ktorá zabezpečí efektivitu služieb a kvalitný život pre ľudí. Takže to nie je iba o preferovanom modeli pre BiH, ale preferovanom modeli pre akúkoľvek krajinu v EU. BiH chceme vidieť mierovú, demokratickú, stabilnú, funkčnú a spolupracujúcu so svojimi susedmi a smerujúcu k EU. A potom je to na ľuďoch, ako si zorganizujú svoju krajinu.

-
To, čo robíme teraz, to znamená prístupový proces a prísľub členstva. Naša skúsenosť s rozširovacím procesom je taká, že má na krajiny transformačný účinok, takže sme veľmi naklonení vytvoreniu koordinačného mechanizmu, aby európska mašinéria mohla začať spolupracovať s krajinou. To je to, čo transformuje BiH, ako to transformovalo aj Chorvátsko. To je to, čo EU robí – prináša prístupové nástroje, ktoré menia krajiny z kandidátskych na tie s plným členstvom.
-
To, že politický lídri stále myslia, že rovnováha výhod je stále naklonená viac v prospech status quo, než v prospech integrácie. A pre niektorých iných ľudí v týchto skupinách, ako napríklad kriminálnikov, európska integrácia nie je dobrá tiež, lebo ich môžu napríklad zavrieť. Prekážkou sú teda sily, ktoré nechcú demokraciu a stabilitu, ale napätie, rozdelenie a slabú vládu práva.
-
Ešte raz, naša základná predstava je demokratický, mierový a funkčný štát. Pre nás je dôležité, aby sa prijalo všetko, čo obsahuje aquis communitaire. Čo je vo vnútri, nás nezaujíma, a nebudeme chodiť okolo a hovoriť ľuďom, ako si majú organizovať svoj štát. Každopádne, status quo tu zostane až dovtedy, kým sa ho konštitutívne národy nerozhodnú zmeniť. A viete, ako je to tu so zmenami. Ďalších 20 rokov to teda ostane také isté, lebo napríklad Srbsko chce EU, a nie Republiku Srpskú. A aj keď sa RS snaží ísť sama za seba, BiH je rámec, ktorý sama potrebuje. Okrem toho, pre RS je FBiH skvelou výhovorkou – oh, pozrite sa na nich, to sú tí, ktorí majú problémy. Kritizovať, kritizovať. Takže sa tu majú vlastne vcelku dobre, a vyhovuje im to presne tak, ako to je. Čo by to mohlo zmeniť je fakt, že ľuďom už z toho bude zle a začnú sa pýtať, čo sa to vlastne deje.
-
Dôvod, prečo tu nie je veľmi efektívna občianska spoločnosť je to, že tu je veľmi traumatizovaná populácia s vojnovým dedičstvom. V mnohých postkonfliktných krajinách bola aspoň jasná cesta vpred, ale tu to tak nebolo. Mali síce Dayton, ale teraz vyvstáva otázka, čo s ním. Myslím si, že veľa ľudí nad 30 je už jednoducho vyčerpaných, a chcú mať iba akceptovateľnú kvalitu života.
-
To je otázka na politické strany, pretože je na nich, aby sa nejako dohodli a presadili túto dohodu parlamentom. Je tu jedna skupina, ktorá chce, aby sa jasne vyriešili antidiskriminačné veci, a druhá, ktorá chce zachovanie reprezentácie konštitutívnych národov, a mnoho ďalších chce byť spokojných tiež. Otázka je, či sa dajú zo štvorcov spraviť kruhy? Isté jale je, že dovtedy, dokiaľ to nerozlúsknu, sa BiH nepriblíži k EU, čo konštantne dávame BiH najavo.

RESPONDENT IC4

Nemáme na to názor, je to jednoducho fakt. My iba monitorujeme jej civilnú časť. Čo je ale nutné povedať je to, že HR je poslednou inštanciou výkladu Dohody, takže ak sa pýtate na náš názor, je to ako keby ste sa nás pýtali na interpretáciu DMD. Naša organizácia nemá názor, lebo bola vytvorená ako časť Dohody, aby implementovala jej civilnú časť, takže pre nás je Dohoda daná. Ako ste si ale všimli, časy sa zmenili, a OHR aj IC prešli od roku 1995, kedy bolo hlavnou úlohou zabezpečiť fyzické a vojenské aspekty Dohody, a zvyšovala sa prítomnosť IC v krajine, do dnešného stavu, kedy sa pozornosť sústreďuje na integračný proces do EU. Naša politika je teda teraz zameraná na pomoc s integráciou. Jednou z našich základných úloh je aj udržať povedomie o tom, že BiH bola medzinárodne uznaná v roku 1992, a DMD ju iba vnútorne zreorganizovala, takže tu existuje právna kontinuita od roku 1992. Sú tu aj iné názory, ktoré sú však nesprávne a v základe revizionistické. Tie tvrdia, že BiH pred vojnou neexistovala, a až po nej sa dve entity na základe DMD rozhodli utvoriť spoločný štát na základe konfederatívneho modelu. To, čo tvrdíme, je ale

jasne napísané v DMD, to nie je žiaden teoretický názor.

-

Základným problémom BiH je boj o kompetencie. Na jednej strane medzi štátom a RS, a na druhej medzi FBiH a niektorými kantonmi, v zásade obývanými Chorvátmi. Tento boj spôsobuje politickú nestabilitu, a je hlavným dôvodom pre stagnáciu v tejto krajine. Ďalším problémom je politická štruktúra, ktorá sa tu od komunistických čias, napriek novej ústave, zmenila iba veľmi málo. Systém ja založený na patrónstve a riadený politickými stranami – teda na systéme, kde sa vládnuca strana správa ako patrón. Politické strany tu teda hrajú omnoho silnejšiu úlohu, než je bežné.

-

V základe súboj o kompetencie, ale je to komplikovanejšie. Máme tu dve-tri vízie o tom, ako táto krajina vyzerá a aká je jej charakteristika, a ako by sa s ňou malo nakladať v budúcnosti. Máme tu víziu RS, ktorá vraví, že BiH je stvorená z dvoch entít a snaží sa získať toľko autonómie, koľko je možné. Samozrejme, tiež prezentujú, že jedného dňa, až budú na to vhodné podmienky, sú pripravení na samostatnosť, ale teraz sa sústredia hlavne na vytváranie štátu v štáte. Potom tu je Bosniacka vízia, ktorá vraví, že štátna úroveň by mala byť voči entitám silná, a viac kompetencií by malo byť prenesených na jej úroveň. Potom je tu chorvátska vízia, ktorá hovorí o tom, aby sa previedli toľko kompetencií, koľko sa dá, na chorvátske kantóny, a ak budú správne podmienky, mala by byť vytvorená tretia, chorvátska entita. Toto sú tri vízie, ktoré sú nekompatibilné, čo vedie k potrebe ústavnej reformy, ktorá by tieto vízie zmierila a spravila krajinu viac efektívnou. Zaujímavé je, že ani jedna z týchto strán nevolá po centralizovanom štáte. Ešte aj Bosniaci volajú skôr po unifikovanom štáte s vysokou úrovňou decentralizácie. Problém spočíva v RS, ktorá chce byť decentralizovaná, ale nie na úrovni nižšej, než RS. Chorváti zase volajú po väčšej centralizácii na kantonálnej a lokálnej úrovni.

-

Distribúcia moci podľa DMD je založený na sčítaní z roku 1991, a teraz tu máme prvé sčítanie od vojny. Samozrejme sa môžu vyskytnúť pokusy politických strán zmeniť pomery na základe nového sčítania. Druhou vecou je predvolebná kampaň, kde cítim veľkú chuť politických strán v nej sčítanie využiť a zneužiť.

-

Prešli sme zo slávnych dní OHR, ktoré trvali zhruba do roku 2005, kedy tu existovalo masívne využívanie právomocí, až k zmene politiky a zmenšeniu používania bonnských právomocí, kedy sa rozhodlo, že lokálni politici musia byť zodpovední za riadenie vlastnej krajiny. Teraz sme v situácii, kedy bonnské právomoci prakticky nevyužívame. V priebehu času sa ale vynorilo poznanie, že mandát je dôležitejší, než štruktúre. Pretože ak raz stratíte mandát, je veľmi ťažké ho získať spať, keďže jeho opätovné prijímanie v BR OSN by bolo zložité. Dôsledkom je, že štrukturálne OHR upadá, máme tu personálne škrty každý rok, ale s tým, že momentálne máme istotu, že mandát ostane nezmenený minimálne do volieb. Na to, čo bude potom, existujú tri scenáre. Prvým je, že počet ľudí v OHR klesne, ale mandát ostane taký, aký je teraz. Druhá možnosť je, že OHR bude úplne zatvorený. Tretia možnosť je presunutý von z BiH, či už s nejakou malou kanceláriou, alebo žiadnou kanceláriou. Druhú možnosť pritom nevidím veľmi reálnu, pretože niektoré krajiny cítia, že zachovanie mandátu je dôležité. Dnes sa vedúcou inštitúciou v tomto procese stala EU, a čo je dôležité pre nás, je zachovanie mandátu. V prípade, že by sa niečo zásadne pokazilo, čo dúfame, že sa nestane, môže byť tento mandát znovu obnovený. Pre toto teda nie je nutné, aby ho zabezpečoval nejaký rozsiahly úrad, stačila by aj jednočlenná kancelária niekde v Bruseli, Viedni alebo podobne.

-

Európsky integračný proces vyžaduje niektoré inštitúcie, ktoré sú nevyhnutné preto, aby sa vysporiadali s veľkým množstvom acquis. A v tomto prípade to nie je o tom, čo si myslíme, že by bolo najlepšie a najvhodnejšie, ale čo je nutné v rámci aquis. Sú tam mnonohé inštitúcie, špeciálne v oblasti poľnohospodárstva, jedla a obchodu, ktoré musia byť prenesené na štátnu úroveň, a teraz prebiehajú debaty medzi Delegáciou EU a zástupcami BiH, ktoré by to presne mali byť. Nakoniec

je to ale otázka dohody bosenských politických lídrov. V minulosti prebehli transfery kompetencií niekoľkými cestami, a to zásahmi OHR, alebo dohodou lokálnych lídrov. Reálne však teraz OHR nie je v pozícii presadzovať presun výkonných kompetencií, ako to bolo 10 alebo 15 rokov dozadu, ale stále tu ešte existuje lokálna cesta. Oni sami to však musia chcieť.

-

Úprimne, oficiálne musíme povedať, že entity sú súčasťou DMD, takže naša úloha je monitorovať implementáciu mierovej dohody. Musím sa ale pýtať sám seba, či by táto krajina fungovala lepšie bez entít než s nimi, alebo ak by sa entity správali inak, a moja odpoveď samému sebe by bola áno. Entity samé osebe pritom nie sú základným problémom tejto krajiny, tým je politická vôľa politických lídrov, v zásade zo všetkých strán. Alebo ako implementovať DMD v duchu bona fide. Pretože nech je ústava akákoľvek, ak nemáte politickú vôľu ju implementovať, samozrejme nefunguje. Na akademickej úrovni by sme sa tiež mohli pýtať, aká by pre krajinu bola najefektívnejšia štruktúra. A ak sa pozrieme na tú v BiH, vidíme, že niektoré úrovne sú viac efektívne, než iné. Z toho vyvstáva názor, že existencia entít a kantónov je kontraproduktívna a je plytvaním peňazí. Hoci nemáme mandát uvažovať na tejto úrovni, vždy povzbudzujeme lokálnych politikov v tom, aby spravili systém čo najefektívnejším.

-

My pravdepodobne nie sme správni ľudia, ktorým by sa mala klásť takáto otázka. V Sarajeve sú niektoré NGO, ktoré sa zaoberajú ústavnou reformou v spolupráci s USA a EU.

-

My sa týmto síce nezaoberáme a nevypracúvame modely budúceho usporiadania krajiny, ale stačí sa pozrieť na neprijatý reformný Aprílový balíček z roku 2006, ktorý je jedným z príkladov, ako by táto krajina mohla fungovať lepšie.

-

Ak sa pozriete do akejkoľvek krajiny a jej ústavy, tá nevznikla vedeckou debatou o tom, aký by bol ideálny model. Vzniká hádkami politikov, ktorí prijímajú rozhodnutia, a ja očakávam, že BiH bude ten istý prípad. Nakoniec to jednoducho bude dohoda politických elít o tom, s akým zdieľaním politickej moci ešte môžu žiť.

-

Odpoveďou je, že nevieme, lebo je nemožné to povedať. Ale v blízkej budúcnosti nebudeme svedkami nejakých ústavných zmien, možno implementácie rozsudku Sejdić-Finci, ktoré implikuje aspoň malé úpravy v Snemovni národov a Predsedníctve. Ale z dlhodobého hľadiska, viac než 10 rokov, bude táto krajina potrebovať ústavnú reformu. Ako bude vyzerať, čo budú jej hlavné body, to nikto nevie, lebo to záleží na politickej vôli a dohode. Ak sa ale pozrieme do minulosti, najlepším pokusom bol Aprílový balíček, potom tu máme Butmirsky proces z decembra 2009, a oba zlyhali. Potom sa IC rozhodla, že toto sú indikátory toho, že tu nie je nádej na širšiu ústavnú reformu. Preto sa rozhodla začať postupný proces, ktorého prvým krokom je Sejdić-Finci, pretože to je pre BiH medzinárodne záväzné, a potom v budúcnosti sa dopracujeme k širším a väčším ústavným reformám a potom sa uvidí.

-

Máme tu tri konštitutívne národy, ktoré si ochraňujú to, čo považujú za svoje práva a každý z nich má odlišné názory na to, ako tieto práva ochraňovať. Ak sa k tomu pridá fakt, že tu neexistuje štandardná politická scéna, kde hlavnými témami nie je tvorba rozpočtu a delenie zdrojov, ale národnostná otázka, všetky škody to robí ešte zložitejšími.

-

Situácia je veľmi premenlivá, a za posledný rok vznikla doslova každý deň nejaká nová klebeta o tom, aké by malo byť riešenie. EU stále vedie jednania, a v nejakom bode lokálni politici budú nútený tento problém nejako vyriešiť.

RESPONDENT IC5

DMD je výsledkom úsilia medzinárodného spoločenstva o zastavenie vojny a vytvorenie podmienok pre súžitie entít. Čiže účelom DMD bolo zastavenie vojny, nastolenie mieru a určenie základnej formy fungovania. Na druhej strane nereflektovala možný vývoj smerujúci k európskej integrácii, a teda hoci bola akceptovaná lokálnymi lídrami, nevytvorila podmienky pre to, aby krajina napredovala smerom ku členstvu v EÚ. Preto je pre priblíženie sa krajiny k EÚ nevyhnutné prijať ústavné reformy, a ak by sa mala zmeniť ústava, mala by sa zmeniť aj DMD.

-

Neprimerane masívny aparát, pomer medzi štátnymi orgánmi a obyvateľstvom je unikát, v rámci ktorého polovica rozpočtu ide na fungovanie štátneho aparátu. Súčasný model je ťažkopádny, neefektívny a treba ho zmeniť. Na to ale treba politickú vôľu, ktorá je nereálna.

-

Pohybujeme sa v medziach DMD, s ktorou nikto nie je spokojný, ale ktorú zároveň nie je možné zmeniť, pretože kompromis by bol na úkor jedného alebo druhého.

-

Bolo by dobré, ak by sa nevyužilo na politické ciele. Osobne si ale nemyslím, že by malo nejaký vplyv, pretože všetci sú na svojich pozíciách dôkladne zabetónovaní. Nanajvýš sa sčítanie stane predmetom predvolebného boja.

-

Úloha OHR bude menšia, pretože tento úrad je už časovo aj morálne prekonaný. Naopak, bude rásť úloha EÚ, ktorá je najmasívnejšie prítomná práve na Balkáne. Oficiálne je ale stále najvyšším predstaviteľom medzinárodného spoločenstva v BiH OHR.

-

Otázkou je, čo je potrebné zmeniť pre prístup k EÚ. Motivácia ale musí vyjsť zo strany miestnych politických strán, lebo to musí byť inkluzívny proces. Dôležité je, aké zmeny sú potrebné pre rýchle napredovanie. Je napríklad rozumné mať desať kantónov? Čo tak prijať efektívnejší model?

-

Z nášho pohľadu by bolo smerodajné, aby boli vytvorené predpoklady pre implementáciu prístupových podmienok v integračnom procese. Takže je to v zásade jedno, ale akákoľvek zmena v tomto ohľade bude vyžadovať možno aj jednu celú generačnú výmenu. Jedinou možnosťou sú však nakoniec vždy kompromisy.

-

Implementácia rozsudku ESĽP je podmienkou pre odblokovanie integračného procesu, takže hlavné je, aby bol tento rozsudok implementovaný, a akým spôsobom, to už je vedľajšie. Momentálne to môže byť napríklad formou nepriamej voľby Predsedníctva v parlamente, ale je otázne, či by predstavitelia RS takúto možnosť akceptovali.

-

Jeden prezident, jedna vláda, jeden parlament. Raz to určite príde na stôl, ale EÚ je soft power a nemôže priamo diktovať, kto má čo robiť. Preto bude uplatňovať skôr postupný proces formovania prostredníctvom integračných mechanizmov.

-

Inkluzívny politický proces, v ktorom by mali byť USA a EÚ aktívne nápomocní, ale pre ktorý musí byť hlavne politická vôľa zvnútra.

-

Daytonská dohoda, rôzne politické záujmy – jednoducho realita.

-

Dve entity, to bude ťažké zmeniť. Ostane teda status quo. Dokážem si ale predstaviť zrušenie kantónov a zefektívnenie fungovania štátnej správy.

-
Vojna prebehla síce už dávno, ale ešte stále sa o nej hovorí a zasahuje do politického aj bežného života. Sú tu napríklad vojnoví veteráni, vojnové siroty, nevyriešené vojnové kauzy a podobne. Pre každého politického lídra by preto bola akákoľvek veľká zmena riešení dosiahnutých vo vojne politickou samovraždou.
-
Podporujeme akúkoľvek iniciatívu, a to sa týka aj iných procesov. Jednoducho je dôležité, aby sa na niečom dohodli.

RESPONDENT RS1

DMD je základom modernej BiH a nemala by byť nikým spochybňovaná, pretože je základom tunajšieho mieru a budúceho rozvoja. Pozícia entít vo vnútri BiH by mala byť tiež stabilizovaná, a nemala by byť žiadnym spôsobom porušená. Hoci je existencia entít s terajšími kompetenciami je pre budúcnosť krajiny esenciálna, stále sú tu jednotlivci a skupiny, ktoré spochybňujú ústavu. Ak by sa na tom malo niečo zmeniť, muselo by to byť učinené širokým konsenzom, a nie jednoduchým prehlasovaním väčšinou.
-
Je veľmi komplikovaná, a to nie je nič nového. Ale nemyslím si, že štruktúra a rozloženie kompetencií inštitúcií sú prekážkou rozvoju krajiny. Chcel by som pripomenúť, že všetky dôležité reformy boli prijaté podľa tohto systému a v tých inštitúciách, ktoré momentálne máme. Takže to je možné. Mali sme reformu obrany, daní, tajnej služby a mnohé iné. Hlavným odkazom teda je, že je to možné, ale je nutné mať spoľahlivých a zodpovedných lídrov, ktorí sú schopní robiť kompromisy. Problém nie je ani tak v komplikovanej štruktúre, ako v nespoľahlivých a nezodpovedných politikoch. Ak sa ale bavíme o komplikovanosti systému, je to hlavne kvôli FBiH, kde sa systém stáva veľmi nákladným a komplikovaným.
-
Existujú tu ľudia, ktorí v podstate nechcú tento problém vyriešiť. Máme mnoho politikov, ktorí sa deklarujú proeurópsky, ale v duchu dúfajú, že sa nič nezmení, lebo členstvo BiH v EU znamená skutočné právo, spĺňanie mnohých kritérií, ktoré si neželajú vidieť, ak aj boj proti kriminalite a korupcii, ktorá musí byť zastavená. Takíto politici existujú v oboch entitách a všetkých národoch.
-
Vytvorí veľa materiálu pre každodennú politiku v najbližších dňoch a mesiacoch, ale nakoniec zastaví niektoré predsudky z minulosti a konečne poskytne nejaký demografický obrázok, pretože podľa ústavy vytvárame na základe sčítania ešte aj vlády. To znamená, že niektoré dilemy budú vyriešené, ale aj keď sa udejú nejaké malé zmeny, celková rovnováha moci sa aj tak nezmení.
-
Nemyslím si, že by tu OHR zavádzal nejaké ďalšie rozhodnutia, už vôbec nie rozhodnutia o ústavných reformách. Na to tu nie je politická atmosféra, a ani politická sila vo vnútri OHR. Terajší OHR je veľmi slabý a bledý v porovnaní s OHR spred desiatich rokov, čo je podľa mňa dobré, lebo stráca moc a opúšťa krajinu. Pretože nemôžme byť kandidátmi na členstvo v EU, ak tu budú existovať podobné inštitúcie. Preto mal OHR odísť už dávno, a verím, že sa tak stane čoskoro. Už nie je viac relevantným.
-
Nemyslím si, že to je zásadná otázka, pretože ako som povedal, previedli sme nejaké kompetencie z entitárnej úrovne na štátnu, a nevidím žiadne ďalšie, ktoré by mali byť presunuté. Dôležité je vytvorenie jednotného koordinačného mechanizmu, aby mohol byť v Brusely prezentovaný jednotný hlas BiH, ale pre nás je dôležité aj to, aby bol tento jednotný hlas výsledkom koordinačného mechanizmu, v ktorom budú zahrnuté hlasy ako entít, tak aj kantónov.

-
Entity nemôžu byť zrušené, pretože sú najesenciálnejšou zložkou BiH. Ak nebudú existovať entity, nebude existovať ani BiH, takže žiadna náhrada za ne neexistuje. Môj názor je, že veci ako DMD či entity sú nediskutovateľné, a že by sa nemalo začínať s otváraním Daytonu. Nemáme problém s tým, čo sa deje na úrovni pod entitami, ale čo je nad tým, to je nedotknuteľné. Tiež si ale myslím, že by mali byť zastavené akékoľvek snahy o separáciu entít. Musím ale podčiaknuť, že nemáme žiadnych jednotlivcov, nieto ešte NGOs a politické strany, ktoré by podporovali separáciu. Máme ale veľa jednotlivcov a NGOs v o Federácii, ktorí by radi zlikvidovali entity a zaviedli systém jeden človek – jeden hlas, a to je veľmi zlé. Najlepšia budúcnosť pre BiH je teda zachovanie entít, systému ktorý máme, inšitúcií, ktoré máme a v rámci nich hľadať kompromisy.
-
Myslím, že jedným z dôvodov pomalého napredovania BiH je fakt, že Chorváti chcú na tomto prípade vyriešiť tzv. chorvátsku otázku. Chorváti sa nemôžu cítiť v BiH zle, ale tiež sa nemôžu snažiť dosiahnuť zlepšenie ich pozície na úkor niekoho iného. To je kľúčový problém. Pritom pozícia, v ktorej sa Chorváti nachádzajú dnes, je pozícia, ktorú si sami zvolili. Washingtonská dohoda bola podpísaná kľúčovými chorvátskymi zástupcami z BiH aj Chorvátska a my sme nikdy nepočulu nikoho z chorvátskych strán, aby sa dištancoval od týchto ľudí. Je to teda vcelku paradoxná situácia, kedy volajú po zmene niečoho, čo považujete za dobré, alebo prinajmenšom neobviňujete z chyby niekoho, kto vás do takéhoto stavu doviedol. Čo sa týka nášno návrhu, ústava by sa mala zmeniť tak, že by v nej nebol žiaden etnický prefix. Stačilo by teda povedať, že jeden zástupca v Predsedníctve bude zvolený za RS a dvaja za FBiH. To považujeme za najlepšie riešenie. Pre Snemovňu reprezentantov by najlepším riešením nebolo rozšíriť počet poslancov, ale miesto toho by sa z piatich srbských miest z RS stali štyri, a na to piate by mohol byť zvolený ktokoľvek, takže by nikto nebol diskriminovaný.
-
Nedotýkali by sme sa ničoho v RS. Samozrejme druhá vec je, že si myslíme, že inštitúcie v RS sú momentálne privatiované režimom Milorada Dodika, ale to je interný problém RS. Inštitúcie by mali ostať v súčasnom stave, ale určite budeme hľadať nejaké formy zníženia ich nákladovosti. Vo Federácii by sme radi videli jednoduchšue riešenie, ale ak si to želajú takto, my s tým nemáme žiaden problém. Na úrovni BiH by podobne malo ostať všetko tak, ako je, akurát by sa mali znížiť náklady a viac bojovať s korupciou.
-

Iba demokratické, ako voľby, nové koalície, nové nápady, nové programy. My sme programovo orientovaná strana, ktorá do volieb ide vždy s jasným programom so striktne definovanými mechanizmami. Pre rýchlejšie napredovanie k EU je veľmi dobré mať systém koordinácie, ktorý teraz takmer vôbec neexistuje. Mali by sme tiež hľadať cesty, ako ušetriť nejaké peniaze, mohli by sme napríklad zmenšiť ozbrojené sily z 10 000 na 6000, čo by ušetrilo 100 miliónov KM ročne a tieto peniaze použiť na vzdelávanie, sociálny systém a podobne.
-
Nie všetci kľúčoví ľudia sú oddaní rýchlemu napredovaniu a riešeniu problémov, ale radšej by všetko videli postupovať veľmi pomaly. V politickom živote BiH je príliš veľa ľudí, ktorí tajne veria, že BiH sa nestane členom EU, kým oni budú aktívnymi politikmi. To je kľúčový problém.
-
Ten, ktorý máme. Neexistuje nejaká vôľa pre politické zmeny. My tiež nemyslíme, že by sa niečo inštitucionálne malo meniť, a podobne to vidia v zásade všetky strany z RS. A bez z hlasov z RS sa nedá nič zmeniť, takže to je vcelku všetko. To ale nie je kľúčový problém. Kľúčový problém je mať ľudí, ktorí chcú diskutovať a hľadať kompromisy.
-
To sme už zodpovedali.

-
Nemyslím si, že by to nejako ovplyvnilo entity. Ústava, ako ju máme dnes, je skutočne diskriminačná, pretože nemôžete mať v Európe 21. storočia ustanovenie, na základe ktorého odmietnu vašu žiadosť, pretože nepatríte k určitému národu. Zmena tohto musí nastať bez prieťahov, a to najmä v čase, keď ku nám z EU prichádzajú signály, že dokiaľ rozsudok v kauze Sejdić-Finci nebude implementovaný, voľby v roku 2014 budú považované za neprávoplatné. To je veľmi zlé, pretože to povzbudzuje miestne strany v názore, že keďže voľby budú nelegitímne, v takom prípade nie sú potrebné vôbec žiadne, a že jednoducho strany ostanú pri moci dlhšie. Reálne si ale nemyslím, že by sa problém do najbližších volieb vyriešil, a budeme si musieť počkať na nové zloženie vlády po budúcich voľbách.

RESPONDENT RS2

Daytonská mierová dohoda ustanovila dve entity s početnými kompetenciami, to znamená primárne de facto konfederáciu. Od roku 1995 však bolo mnoho kompetencií prevedených z entitárneho na štátny level. V roku 2009 Národný snem RS viedol debatu týkajúcu sa tohto prenosu a zistil, že z celkovo 68 diskutovaných kompetencií boli legálne prenesené iba tri. 65 prenesených kompetencií teda nielenže nespadá do zoznamu kompetencií štátu definovaných Ústavou, ale nie sú ani len vo všeobecnom duchu tohto zoznamu.
-
Ústava BiH je účinná a efektívna, ak je prítomná kultúra kompromisu, takže ak sa kompromis nedosiahne, ustanovenia zaručujúce ochranu etnických záujmov, ako aj záujmov entít, by sa nemali meniť. To znamená, že ústavné ustanovenia nie sú komplikované, ak existuje vôľa na dohodu. Menej "komplikované" ústavné ustanovenia by uviedli do zmätku amotnú podstatu BiH ako multietnickej krajiny. Ústava BiH zaručuje ustanovenia na ochranu etnických záujmov, a nábožensky či etnicky heterogénne krajiny, dokonca aj tie s najrozvinutejšími demokraciami, takéto mechanizmy uznávajú a implementujú.
-
Hlavným faktorom je absencia politickej vôle, spoločného cieľa a zdieľanej vízie. Potom je to násilie zo strany medzinárodného spoločenstva, menovite OHR-a, ktorý sa pre proces stabilizácie ukázal krajne škodlivým. Hlavne za vlády diktátora Paddyho Ashdowna sa urobil taký neporiadok, že to zaberie ešte veľa času a úsilia, kým sa to podarí demokratickým spôsobom napraviť. Nakoniec sú to drahé a zbytočné inštitúcie, ktoré neponúkajú žiadne služby alebo funkcie, ktoré sú v záujme občanov BiH. Sú to inštitúcie, ktoré slúžia samy sebe a míňajú ohromné množstvo peňazí a sú centrom korupcie.

Pochybujem, že výsledky sčítania by nejako zmenili politickú a ústavú štruktúru krajiny. Existujú nejaké obavy, že vyšší počet bosniackych moslimov, než momentálne žije v BiH, teda cez 50 % - to môže zapríčiniť ich diaspora registrovaná v BiH – by sa stal argumentom pre unitárny štát, a teda národný štát bosniackych moslimov. Ústava ale môže byť zmenená iba "zvnútra", a to väčšinou zahŕňajúcou hlasy z oboch entít. Keďže však existuje ochrana záujmov entít, takzvané entitárne hlasovanie, nie je to veľmi pravdepodobné. Totiž, aj keď majú Bosniaci v 42-člennom parlamente väčšinu 23 hlasov – k 21 bosniackym treba prirátať aj po jednom hlase srbského a chorvátskeho poslanca za SDP – v odhlasovaní legislatívy, ešte viac centralizujúcej BiH, im ešte stále bráni tento druh hlasovania. Očakávam ale nejaké zmeny vrámci entít a okresov, keď sa bude diskutovať počet vládnych stoličiek rezervovaných pre členov etnického rozloženia, aké tu bolo podľa posledného sčítania. To momentálne zaväzuje RS, aby vo vláde sedelo osem Srbov, päť Bosniakov a traja Chorváti.

Podpora pre OHR – a špeciálne pre jeho tzv. Bonnské právomoci – vyprcháva. RS dlho odmietala bonnské právomoci ako ilegálne a volala po uzavretí OHR. Ale RS rozhodne nie je jediná. Viac a viac medzinárodných pozorovateľov dospieva k zisteniu, že OHR s takýmito právomocami nemôže dlhšie existovať. Tie neboli nikdy založené na práve, ale na podpore alebo súhlase medzinárodného spoločenstva. Tento základ sa ale rúca, keďže medzinárodné spoločenstvo konečne začína chápať nutnosť ukončenia bonnských právomocí a odovzdanie budúcnosti BiH do rúk občanov a ich volených zástupcov.

Žiadne ďalšie kompetencie by nemali byť prenášané z entít na centrálnu úroveň. Niektoré by ale mali byť presunuté druhým smerom.

Nesúhlasili by sme. Decentralizácia je prospešná pre efektivitu administratívy a bola úspešne použitá v mnohých krajinách. Úrady obvykle môžu najefektívnejšie poskytnúť služby občanom vtedy, keď sú organizované na úrovni najbližšej k občanovi, ktorému slúžia. Akademický výskum tiež ukazuje, že decentralizácia zlepšuje efektivitu špeciálne v krajinách podobných BiH, kde sa politické preferencie výrazne líšia región od regiónu.

Zasadzujeme sa o ústavné zmeny, ktoré zabezpečia, aby bol jeden z členov Predsedníctva zvolený z RS a dvaja z FBiH, pričom tieto budú tvoriť dve volebné jednotky. Nemusí sa pritom nevyhnutne jednať o Srba v prípade RS, a Bosniaka alebo Chorváta v prípade FBiH. Chcel by som iež podotknúť, že chorvátsky člen Predsedníctva Željko Komšič z SDP, bol zvolený z 95-98 % hlasmi pochádzajúcimi z častí, kde tvoria Bosniaci absolútnu väčšinu. To znamená toľko, že Bosniaci zvolili chorvátskeho člena Predsedníctva, a teda teraz majú dvoch z jeho troch členov.

Ideálnym modelom je separácia entít na dva nezávislé štáty.

Pokojné vyjednávanie.

Poltické elity bosniackych moslimov nechcú akceptovať realitu existencie dvoch ďalších konštitutívnych národov.

Najskôr ostane súčasný model. V porovnaní s mojím ideálnym modelom tak ostane BiH jednou krajinou. Stále ale existuje aj možnosť rozdelenia BiH. Stbi a pravdepodobne aj Chorváti by ju podporili. Medzinárodné spoločenstvo by ho akceptovalo vtedy, keď by akceptovali realitu absencie politickej vôle, spoločného cieľa a zdieľanej vízie v BiH. To sa ale stane iba v prípade, ak bosenskí moslimovia budú aj naďalej porušovať politické práva a nerešpektovať politické záujmy Srbov a Chorvátov.

Hlavnými faktormi sú prítomnosť medzinárodného spoločenstva, integračný proces do EÚ, ktorá nedovolí rozdelenie krajiny, ale bude akceptovať realitu BiH ako federatívneho štátu, pretože niektoré európske krajiny majú podobný federatívny model.

Jeden člen Predsedníctva bude volený z RS a dvaja z FBiH, pričom to nebude nutne Srb z RS a Bosniak alebo Chorvát z FBiH. Prvý zvolený z FBiH bude ten, kto získa najväčší počet hlasov a druhý bude zvolený z kantónov, kde ten prvý nevyhral.

RESPONDENT FBiH1

Dobrou stránkou DMD je, že zastavil vojnu a umieranie ľudí. Na druhej strane Daytonská ústava nie je vhodnou ústavou pre fungovanie normálneho štátu. V tom čase ale na to nikto nemyslel a prijali Dohodu s mnohými ústupkami, napríklad entitárne usporiadanie štátu, ktoré sa ukázalo dosť zlým riešením. Nakoniec, usporiadanie moci s desiatimi kantónmi a dvoma entitami je aj dosť drahé a ukázalo sa, že ani nemôže naďalej nefungovať, a že existuje potreba prijatia novej ústavy BiH. Hoci sme si vedomí, že je takú ústavu bez všeobecného súhlasu veľmi ťažké prijať, ak ale chceme byť moderným štátom, takéto rozhodnutie musí byť učinené. Samozrejme, entity nemôžu ďalej existovať.

-

Rada ministrov a Parlament majú svoju úlohu, veľký problém je ale v tom, že strany z RS na túto úlohu nazerajú odlišne. Presadzuje sa najmä téza, že sú to spoločné inštitúcie, čím sa snažia naznačiť, že BiH vznikla spájaním entít. To je neprípustné a nie je to pravda. Oni dokonca Radu ministrov nazývajú spoločnými inštitúciami aj v médiách. Pravda je ale taká, že BiH má svoju kontinuitu, a potrebujeme silnú centrálnu vládu, ale nie v zmysle unitárneho štátu, ako radi často hovoria v RS. My sa usilujeme o normálny štát, ktorý vstúpi do EU, ktorá bude mať normálne zákony a orgány, a spĺňať záväzky na európskej ceste. Bohužiaľ, politici z RS interpretujú existenciu silných štátnych inštitúcií ako unitárny štát. Pritom všade na svete sú silné centrálne vlády, a koniec-koncov aj EU vraví, že si zelá jednu adresu Sarajevo, nie entity.

-

Nerozhodnosť medzinárodného spoločenstva. Momentálne sa IC nesmie vzdávať svojej zodpovednosťi za bosenskú otázku. Oni sú zodpovední za stav, v ktorom sa BiH nachádza, a musia prevziať svoj diel zodpovednosti, aby učinili BiH demokratickým štátom. Najväčšie nebezpečenstvo ale spočíva v tom, že IC prijíma riešenia niektorých domácich lídrov, a takéto riešenia iba prehlbujú krízu.

-

Aj keď bolo sčítanie potrebné, my si myslíme, že naň ešte nebol správny čas. My sme sa aj v parlamente zasadzovali o to, aby sa doň nezahŕňali tieto etnické otázky, presne po vzoru Eurostatu. Bolo treba spraviť sčítanie čisto z pohľadu ekonómie, hospodárstva, poľnohospodárstva, infraštruktúry, sociálnej situácie atď. Preto sme presadzovali, aby sa etnické otázky tentokrát vynechali, pretože celé sčítanie sa bude niesť iba v duchu toho, koľko je kde akého národa, a to bol vývoj zlým smerom. A to všetko iba preto, že v hlavách ľudí je ešte stále prítomná otázka, koho je kde viacej.

-

OHR by mal ostať, ale zároveň s ním nie sme veľmi spokojní. Nie však tak, ako to hovoria Srbi v Banja Luke, ktorí požadujú, aby odišiel. My od neho očakávame, aby hľadal riešenia a debatoval s našimi lídrami o riešeniach, ktoré sú otázkami európskej civilizácie, európskych hodnôt a podobne. Preto očakávame, že sa v tomto zmysle v BiH bude správať nielen OHR, ale aj EU, a koniec-koncov celá IC. Najväčšie nebezpečenstvo spočíva v tom, čo IC deklarovala pred troma rokmi, a to je: vieme, aké sú európske štandardy, ako ich treba demokraticky a civilizovane dosiahnuť, a ako do Európy, ale aj keď sa v BiH dohodnete nejako odlišne, my to prijmeme. Bohužiaľ sa domáci lídry odklonili od týchto štandardov a smerujú k takým riešeniam, ktoré nie sú dobré. Preto musí OHR znova posilniť svoju úlohu.

-

RS ťažko prevedie nejaké kompetencie na úroveň štátu, avšak ak si želáme moderný štát súčasnosti, bolo by dobré na štátnu úroveň preniesť napríklad vzdelávanie, poľnohospodárstvo, polícia, európska integrácia, vytvorenie ministerstva pre diasporu... Entity majú podľa ústavy dostatok kompetencií, ale musíme mať aj štátne kompetencie.

-

My sa zasadzujeme za zrušenie entít, a aby sa BiH organizovala v rámci piatich ekonomických regiónov, založených na ekonomických, hospodárskych, geopolitických a demografických princípoch. Nakoniec, pred vojnou sme mali podobných päť regiónov s centrami v Bihaći, Banja Luke, Tuzle, Sarajeve a Mostare. V tom zmysle by bolo najlepšie, aj z hľadiska budúceho členstva v EU, aby vznikli takéto decentralizované ekonomické regióny s vlastnou samosprávou.

-

K tejto otázke je mnoho nesprávnych prístupov. Bohužiaľ sa tu pri hľadaní riešenia ešte prehlbujú etnické rozdiely. My si ale myslíme, že sa samotná otázka teraz dostala do ústrania, a riešia sa ňou sčasti chorvátska otázka, sčasti voľba chorvátskeho člena Predsedníctva, atď. My navrhujeme, aby bola celá BiH jedným volebným obvodom, a čo sa týka Sejdića-Finciho, možno by bolo dobré, aby sme nemali troch členov Predsedníctva. V Snemovni národov by zasadli aj zástupcovia Ostatných podľa určenej kvóty.

-

Bez entít, so štátnou vládou a piatimi multietnickými regiónmi, ktoré by mali politickú moc.

-

Synchronizáciu IC a domácich politikov, ale tak, aby sa určil cieľ. Prax ukázala, že kantóny sú enefektívne a entity sú balast, takže ak chceme byť normálnym štátom v európskej oblasti, nemôžu mať entity takúto moc a štát byť takto degradovaný. Myslím, že čas učiní svoje, a že bude pre občanov národnosť čoraz menej dôležitá v porovnaní s ekonómiou, hospodárstvom, sociálnym statusom a vzdelávaním. Myslím, že BiH nebude otrokom etnických rozdielov, ale vznikne normálny systém, kde bude mať každý svoje zamestnanie, rodinu, vzdelávanie a normálne fungovanie.

-

Nemožnosť ekonomického rozvoja. Jedno sú politické problémy, a druhé veľký zoznam problémov, ktoré BiH má. Máme drahý systém s drahým aparátom, nevybudovali sme hospodárstvo, entitárna privatizácia vyústila do etnického rozdelenia, pričom my sme sa zasadzovali za privatizáciu riadenú štátom. Tiež si mnohí myslia, že každý vidí šancu, aby dosiahol svoje historické politické ciele. Jedni rozdelenie štátu, a druhí normálny štát. Navyše sú tu hlboké etnické rozdiely, a za iných okolností banálne otázky, ako hospodárstv, ekonómia či poľnohospodárstvo sa vždy spájajú s etnickou politikou. Naakúkoľvek aktivitu sa naprv nazerá cez prizmu etnickej príslušnosti, počtu členov nejaého celku, a to iba prehlbuje krízu BiH a vyplýva z toho aj vysoká nezamestnanosť ľudí.

-

Bohužiaľ prejde dosť času, a otázka domáceho usporiadania BiH nebude otázkou pre domácich lídrov. Vidíme, že v tomto momente IC dvihla ruky od BiH, ale ja si myslím, že dvihla ruky preto, aby došlo k novým problémom a prakticky sa ukázalo, že bez nej bude ťažko, a aby potom IC ponúkla riešenie. Myslím si, že bude ťažko predovšetkým z ekonomického hľadiska, a potom lídri pod tlakom občanov prijmú riešenia, ktoré z nás spravia normálny štát. Podľa mňa ale musíme prijať Dayton 2, EU, USA a Rusko spoločne, všetky faktory zahrnuté – po prvé, aby štát zlacnel, a potruhé, aby nebol založený na etnickom princípe.

-

Bohužiaľ, Srbi a Chorváti ešte stále majú nádej, že môžu rozdeliť BiH. Posledné dva roky si ľudia myslia, a to najmä Dodik, že zmenami v ústave na základe prípadu Sejdić-Finci by sa mohli ustanoviť nejaké veci, ktoré by viedli k rozdeleniu, čo je nemožné. To nám všetkým berie čas na európskej ceste. Na tom nesie veľkú vinu IC, ktoré stále a deklaratívne opakuje, že BiH nie je silný štát a nesankcionuje tých, ktorí ju želajú rozdeliť, a ešte s nimi aj vedie rozhovory o rozhodnutiach štátu. My si myslíme, že sme rukojemníkmi nejakých geopolitických pohybov, ako na európskej, tak aj svetovej úrovni.

-

My sa bojíme prijatia zlého riešenia, ktoré bude na škodu BiH, a v tom zmysle sme vyzývali aj pracovnú skupinu. Myslíme si, že sa ani jedna otázka do volieb nevyrieši, ale zároveň, ak

zorganizujeme voľby starým systém, stratíme ďalši štyri roky. Bol dostatok času, ale táto štruktúra ukázala, že posledné dva-tri roky sa nemôže dobrať výsledku. Hoci mala IC veľké očakávania, všetko je premárnené a teraz sa bojíme, aby sme v rýchlosti neprijali zlé riešenie s dlhoročnými následkami, podobné Daytonskej dohode.

RESPONDENT FBiH2

Je to mierová dohoda, ktorá nevytvorila predpoklady na rozvoj krajiny. Je dokonca jeho prekážkou, a to v zmysle ekonomickom, spoločenskom, sociálnom a hociktorom inom. Ak sa bavíme o entitách, tie sú usporiadané rôznym spôsobom. RS je centralizovaná v modele centrálnej vlády a okresov, a potom tu je problém Federácie s desiatimi kantónmi, ktoré sú samé štátmi v štáte. My sa zasadzujeme o to, aby sa administratíva zmenšila, a kantóny boli nahradené regiónmi, ktoré budú spojené logicky, ekonomicky a podobne. Druhá vec je, že sa týmto spôsobom urýchli aj prúdenie peňazí, pretože v dnešnom stave sa míňajú obrovské prostriedky, dokonca väčšina HDP, na neefektívnu administratívu.

-

Čo sa týka štátnej úrovne, musíme vytvoriť jednu zastrešujúcu organizáciu, ktorá sa volá Vláda BiH, ktorá by mala mať viac kompetencií. Politický stav by som veľmi nekompentoval, pretože to je jeden veľký zmätok. Príliš veľa strán, príliš veľa záujmov, príliž veľa želaní. Ak ale hovoríme o našich ministroch, tak si subjektívne myslím, že pracujú korektne. Čo sa týka entitárnych vlád, menovite tej federálnej, v niektorých veciach je badať istý pokrok, ale ostáva tu stále chaos, a mnohé strany si ani neželajú, aby sa dospelo k nejakej dohode. V prípade RS neviem, ako veľmi to môžem komentovať, pretože to všetko drží pod kontrolou jeden človek a z hľadiska výkonu moci to tam majú omnoho ľahšie. Ako vravím, najväčším problémom sú kantóny a ich administratíva, kde sa míňa mnoho peňazí. Celková situácia je ale tiež veľmi zlá.

-

Politické obštrukcie zavedených politických strán, ktoré sú už 15 rokov pri moci a dúfajú, že si udržia pozície, ktoré im prinášajú benefity. To je jednoznačne hlavná prekážka napredovania v rozvoji BiH. A samozrejme je tu delenie na národnostnom kľúči, ktoré treba napraviť ako prvé, a potom môžme prejsť na ostatné otázky.

-

Sčítanie iba veci zhorší. V každom normálnm štáte sa v ňom zaujímajú iba o ekonomické a sociálne otázky, ale tu je to inak. Keď som bol napríklad sčítavaný ja, prvá otázka bola, akej som národnosti, vierovyznania a akým jazykom hovorím. Na otázku “z čoho žijete” je odpoveď “z výplaty”, ale nikto sa nepýta, akej výšky je tá výplata, alebo z čoho a čím žije moja rodina. Ale ak už nič iného, ukáže aspoň skutočný stav, koľko kde žije ľudí, koľko ich kde ubudlo, a dokonca možno aj to, že je RS viac multietnická, než FbiH. Na základe tohto sčítania sa ale ešte nebudú meniť kvóty v terajšom administratívnom usporiadaní, to bude až na základe sčítania v roku 2021.

-

Určite z entít na štátnú úroveň. Konkrétne myslím na vzdelávanie, šport, kultúru a políciu. Na štátnej úrovni by mali byť aj kompetencie a orgány, ktoré by umožňovali väčšiu koordináciu. Teraz máme na štátnej úrovni iba deväť ministersitev v Rade ministrov s nedostatočnými kompetenciami. Tiež by sa mali posilniť kompetencie lokálnych jednotiek, čo tiež indikuje oslabenie entít a likvidáciu kantónov, pretože silná lokálna samospráva prináša viac demokracie.

-

Entity tu v zásade existujú už iba z nejakých sentimentálno-politických dôvodov v RS. Určite sa musí nájsť nejaký stred. Čo sa týka nejakého zaťaženia štátu, problém je v FBiH - desať kantónov, fedrálna vláda atď. Najprv treba zreformovať túto časť, a potom sa môžeme baviť o ďalších

krokoch, ktoré by mali byť postupné zrušenie entít a posilňovanie štátnej a lokálnej úrovne. V RS ale zatiaľ neexistuje politická klíma na zrušenie entí, a to bohužiaľ ani medzi občanmi.

-

Myslíme, že je nutné, aby sa tento rozsudok implementoval, ale zatiaľ si na tom iba robia politiku chorvátske strany. Nielen náš názor je, že všetci občania z každej časti BiH budú rovnoprávni. Aby každý mohol kandidovať a byť kandidovaný na každú úroveň moci, a aby sa mohlo zaňho hlasovať v každej časti BiH, čo znamená model s jedným prezidentom. A nie ako teraz, že do Predsedníctva sa môžu dostať iba Srbi z RS a Chorváti s Bosniakmi z FBiH. Ja ako Chorvát zo Sarajeva napríklad nemôžem kandidovať na nejakú pozíciu v RS, musí na to byť Chorvát z RS.

-

Jeden prezident, jena vláda, jeden parlament s dvoma komorami, pretože musí existovať Snemovňa národov hájaca národnostné záujmy, pretože nesmieme dopustiť, aby bol niekto diskriminovaný. Tomu treba aj prispôsobiť systém, ale veľkou prekážkou je volebný zákon, v ktorom treba zväčšiť volebnú klauzulu z aktuálnych troch percent. Na druhej strane, ak sa táto zvýši v RS, Chorváti a Bosniaci nebudú zastúpení v entitárnom parlamente. Štát by mal byť usporiadaný na základe silných samosprávnych regiónov, presne tak, ako to bolo aj pred vojnou.

-

V prvom rade politickú dohodu a zmenu ústavy, aby sa zmenilo vnútorné usporiadanie BiH. Najprv vo vnútri entít, to znamená regulovanie vzťahov v FBiH za súčasného rešpektovania národnostných práv a zaistenia národnostných záujmov. To by malo prebehnúť v štýle oslabovania kantónov a posilňovania lokálnej samosprávy. Ďalším krokom by malo byť vytvorenie národného občianstva. Ale hlavné je dosiahnuť všetko dohodou, nie silou. Môže byť čokoľvek, len nech nie je puška a streľba.

-

V tejto krajine sú za každým rohom. V prvom rade v politických štruktúrach, ktoré tu ostali ešte od vojny a ktorí robia všetko možné v záujme udržania status quo. Druhá prekážka existuje v politikoch z nacionalistických strán, ktorí ešte stále žijú vo vojnových časoch a tým spôsobom aj rozmýšľajú. Bojujú za blahobyt svojho národa a nikoho iného. Ďalšia komplikácia je súčasné ústavné usporiadanie. Musím ale povedať, že pre národnostné strany je prekážkou naša strana, pretože my sa snažíme nájsť balans medzi nacionálnym a občianskym, ako aj napraviť vzťahy. Oni si zase neželajú, aby to rozdelenie, ktoré tu vzniklo v roku 1992, niekedy zaniklo.

-

Myslím, že momentálne sa treba sústrediť na FBiH, a reálnym modelom by mohlo byť ustanovenie nejakých regiónov. To je niečo, na čom sa dá reálne dohodnúť. V roku 2014 budú voľby a veľmi záleží, ako dopadnú. Ak vyhrajú národnostné strany, bude veľmi ťažké sa dohadovať o nejakom normálnom modeli štátu, ktorý by fungoval ekonomicky, sociálne či spoločensky. Ale ak aspoň vo Federácii vyhrajú multietnické strany, je tam možno nádej na zmenu. Bohužiaľ ale asi ostane status quo. Iba ak by sa do procesu zamiešlo medzinárodné spoločenstvo a napravilo to, čo pokazilo. Nemôžme ich z toho vylúčiť, lebo oni vytvorili Dayton a ten nás doviedol tam, kde sme dnes. Musia teda nejako pomôcť aj oni.

-

Myslím, že z mojich doterajších odpovedí máte dostatok materiálu, aby ste zodpovedal túto otázku.

-

Neviem, skutočne neviem. My ponúkame ten kompromis, o ktorom som hovoril, ale prijať čokoľvek bude veľmi ťažké. Ak sa na niečom dohodne, rozhodne to ale spraví BiH o niečo normálnejšou krajinou. Národnostné strany sa to ale pokúšajú komplikovať. Z ich pohľadu má napríklad iba HDZ BiH právo na výber chorvátskeho člena Predsedníctva, SNSD či SDS zase iba na srbského. Preto sa aj udialo toľko problémov okolo Komšića ako reprezentanta chorvátskeho národa.

RESPONDENT FBiH3

Daytonská dohoda zastavila vojnu a všetky nemilé udalosti na území BiH. Avšak tiež priniesla negatívne konotácie. Takáto Ústava bohužiaľ uväznila všetkých občanov BiH, a po 19 rokoch BiH kvôli takémuto konceptu nedokáže prijať demokratickú ústavu, ktorá by uspokojila záujmy všetkých národov a občanov v BiH.
-
Tak ako som spomenul v prvej odpovedi, takýto koncept je len väzením pre všetkých občanov BiH a nedovoľuje nám, aby sme sa pohli čo i len krok vpred smerom k priblíženiu sa EÚ.
-
Každý normálny štát s demokratickým zriadením, ktoré je vhodné na normálne fungovanie spoločnosti, zahŕňa aj zrelých politikov, ktorí za blaho celej spoločnosti musia nájsť vo svojich dohovoroch aj kompromisy. To nie je prípad BiH. Daytonský nespravodlivý mier vnútený medzinárodným spoločenstvom, iba doviedol BiH do stavu, že jej lídri nie sú roky schopní dohodnúť sa a hľadať kompromisy v záujme občanov. A medzinárodné spoločenstvo, ktoré nám s Daytonskou dohodou vnútilo aj takýto stav, nám nepomôže.
-
Sčítanie rozhodne neprinesie žiadne pozitívne zmeny.
-
Myslím, že OHR bohužiaľ neplní svoju funkciu, a teda buď nech nám pomôže, alebo nech odíde z BiH.
-
Bez komentára.
-
V súčasnosti je politicky nereálne rozmýšľať o zrušení entít.
-
Jeden parlament, z ktorého by sa vyberal jeden prezident BiH, jedna vláda a jeden ústavny súd pre všetkých občanov BiH sú riešeniami pre túto krajinu. My sme to predkladali v parlamente, ale lídri vládnej šestky si to očividne neželajú.
-
Štát, mestá a okresy.
-
Politickú moc.
-
Dedičstvo z minulosti a sktky, ktoré zatriasli týmto územím.
-
Bez komentára.
-
Bez komentára.
-
Otázka je príliš hypotetická a my máme svoj návrh.

RESPONDENT FBiH4

V otázke Daytonskej dohody je náš názor taký, že Dayton je dobrý iba z pohľadu zastavenia a riešenia vojnového konfliktu v BiH, ale je zlý, čo sa týka riešenia otázky pozície chorvátskeho národa v BiH, ktorý daytonským konceptom troch národov a dvoch entít utrpel najviac.
-

Stav v štáte je zlý. Neporiadok je prítomný na federálnej aj štátnej úrovni, čo je dôsledok zlého konceptu vytvoreného OHR.
-
Vysoký predstaviteľ a jeho úrad sú hlavnými pôvodcami politickej krízy v BiH.
-
Ak vysvitne, že chorvátsky národ tvorí v BiH menej než 17 % obyvateľstva, potom to bude nutné považovať za genocídu na chorvátskom národe.
-
OHR spravil strašný neporiadok v FBiH, a teraz všetci očakávajú, že naši politici nájdu riešenie a napravia to, čo OHR pokazil.
-
V tejto situácii sa ťažko môžu preniesť nejaké kompetencie z entít na štátnu úroveň. Naopak, stále sa oslabujú záujmy štátu na úkor posilňovania záujmov entít, a pritom by to malo byť opačne.
-
Ak by štát normálne fungoval, my by sme so zrušením entít ľahko súhlasili. Avšak Srbi z RS také niečo nikdy nedovolia.
-
V rámci riešenia prípadu Sejdić-Finci sa musí nájsť aj adekvátne riešenie chorvátskej otázky v FBiH, ako aj v BiH.
-
Jeden štát s jedným prezidentom a jednou vládou, v ktorom sú rovnoprávne zastúpené záujmy všetkých troch konštitutívnych národov v BiH. Vždy tu ostáva náš návrh troch federatívnych jednotiek so Sarajevom ako dištriktom.
-
Bez pomoci medzinárodného spoločenstva sa iba ťažko priblížime k takémuto ideálnemu modelu.
-
Prekážkou v ceste k ideálnemu modelu je súčasný stav. Nič nie je definované, v FBiH je rozkol a štát nemá dostatok kompetencií ani sily, aby niečo konkrétne proti tomuto rozkolu učinil.
-
Reálny obraz budúcnosti sú tri federatívne jednotky so Sarajevom a Brčkom ako dištriktami.
-
Chybná politika medzinárodného spoločenstva v BiH a fakt, že Chorvátov v BiH zastupujú tí, ktorí nie sú ich politickými predstaviteľmi. To znamená, že hoci došli k moci ako predstavitelia chorvátskeho národa, vo voľbách v roku 2010 nedostali jeho hlasy. Konkrétne hovorím o Željkovi Komšićovi, členovi Predsedníctva BiH za chorvátsky národ zvolený hlasmi Bosniakov, a politických stranách Radom za boljitak a HSP BiH, ktoré získali ministerské kreslá v FBiH tým, že uzavreli koalíciu s bosniackymi stranami. Výsledky volieb ale ukazujú, že tieto strany ukradli moc víťaznej strane HDZ, ktorá získala 70 % hlasov chorvátskych voličov.
-
Ideálne by bolo, aby tu bol štát, ktorého základom je dôvera všetkých troch národov v BiH. Ale dokiaľ sa tak nestane, my budeme pracovať na ochrane chorvátskych záujmov v FBiH.

RESPONDENT FBiH5

Daytonská dohoda, ktorej integrálnou súčasťou je aj Ústava BiH, bol veľmi potrebnou podmienkou pre ukončenie krviprelievania, predchádzanou podpísaním Washingtonskej dohody medzi Bosniakmi a Chorvátmi, a zároveň výsledkom protichodných globálnych záujmov veľkých svetových mocností, ktoré boli jeho iniciátorom, a neskôr aj garantom. Zo všetkých týchto dôvodov, ako aj kvôli následným udalostiam na európskej a svetovej politickej scéne, sa BiH stáva, a podľa

toho ako veci vyzerajú aj dlho ostane, uväznená v tomto jedinečnom politickom rámci, ktorý bráni akémukoľvek ďalšiemu pokroku.

-

Všetko je jednostranne zamerané na úzke národné, a veľmi často aj nacionalistické záujmy, ktorých skutočná podstata je úplne opačná - to znamená obalená straníckymi záujmami, ktoré sú zase založené na záujmoch niekoľkých jedincov alebo menších skupín, ktoré za oponou čerpajú dostupné zdroje.

-

Pozornou analýzou skôr povedaného sa dajú nájsť aj príčiny terajšieho stavu, ku ktorým treba pridať aj zmenšený záujem medzinárodného spoločenstva o BiH. Ten je ale do značnej miery zapríčinený aj vypuknutím veľkého počtu ozbrojených konfliktov vo veľmi krátkom čase.

-

Už len obdobie pred sčítaním v značnej miere zatriaslo už tak krehkou politickou situáciou, a to z jednoduchej príčiny. Naše vládnuce elity sú najlepšie v tom, že aj dobré, kvalitné a veľmi potrebné pozitívne efekty pretvoria v pravý opak, takže aj sčítanie, namiesto ako štatistika, vzniklo a skončilo ako predvolebná kampaň s úzkymi národnostnými a nacionalistickými záujmami.

-

OHR aj medzinárodné spoločenstvo zohrali kľúčovú úlohu v dnešnom stave v BiH, a to tak, že predstavujú hodnoty. Zodpovednosť a vinu za to, že nie je lepšie, majú nepochybne domáci lídri a domáce sily. Ak sa na to zhruba pozrieme, nanútené riešenia by spravili súčasnú situáciu lepšou, ale myslím, že by sme potom v budúcnosti čelili dvojitému problému. V takom prípade by sa problémom stal aj samotný OHR.

-

Všetko, čo bolo dobré pre jednu národnostnú skupinu alebo entitu, sa veľmi rýchlo ukáže byť smrteľným nebezpečenstvom pre protistranu, a tak isto je to aj s eventuélnym prechodom ingrediencí na úroveň štátu, ktoré sú často logicky, ekonomicky a v každom inom ohľade absolútne prijateľné a nevyhnutné. V tomto večnom súboji racionálneho a iracionálneho takmer vždy víťazí to iracionálne a cenu platia všetci občania BiH. A to je najväčšia tragédia.

-

To je možné iba teoreticky a prejde veľa rokov, než sa dohodnú aj omnoho menšie pokroky v BiH. Čo je možné v relatívne krátkom časovom období, je racionalizácia administrácie a, v prenesenom zmysle, rozbalenie a prestavba FBiH, s cieľom vytvorenia lacnejšieho štátu a efektívnejšieho štátneho aparátu.

-

Jediným správnym by bol izolovaný prieskum rozsudku a jeho implementácia. Lenže rozsudok ožil a dostal svoj doplnok, a tým je chorvátska otázka v BiH, a čo je ešte horšie, tento dodatok sa stal jadrom. Teraz to vyzerá tak, že rozsudok je dodatkom riešenia chorvátskej otázky.

-

Ideálny model by bol možno taký, aký majú vo Švajčiarsku, a to by prijal v zásade každý. Lenže, ak by sa zistilo, že musia byť obetované úzke stranícke záujmy, hneď by sa všetko skončilo neslávne.

-

Jedinou možnosťou, ktorá garantuje premenu súčasného modelu, je aktívne a silné zapojenie medzinárodného spoločenstva, ktorá by musela zhromaždil sily, silno sa vydať nejakou treťou cestou a za sebou nechať všetky terajšie štruktúry. Určite že by to stálo veľa času a prostriedkov, ale keby sa tou cestou išlo pred piatimi-šiestimi rokmi, dnes by sme už boli blízko cieľa. Takto máme nestabilnú BiH a chudobných občanov, a to nie je v nikoho záujme.

-

Prekážky sú prakticky vo všetkých štátnych orgánoch a inštitúciách, politických stranách, ale aj v občanoch, ktorí sú pretvorení v stranícke ovce. Pod dlhoročným tlakom, všetky vrstvy tento stav pokladajú jednoducho zlýma katastrofálnym, ale na každú možnú zmenu reagujú veľkým odporom

a takto sa posúvame nazad.

-

Predpokladám rekonštrukciu FBiH, symbolické zosilňovanie vládnej moci a príležitostné posilňovanie okresných úrovní moci s tým, že sa určite udeje aj nejaká reorganizácia okresov.

-

Nezlúčiteľnosť občianskeho a nacionalistického (v čom sú spojené národnostný a stranícky) princípu je určite najväčšou prekážkou každému racionálnemu a dobrému riešeniu. Tiež si myslím, že medzinárodné spoločenstvo príliš dlho váhalo a príliš veľa chybovalo pri výbere lokálnych partnerov v BiH.

-

Bojím sa, že riešenie nebude. Popri tom, čo sme si už povedali, netreba strácať zo zreteľa ani fakt, že sa pri implementácii rozsudku politická moc a vplyv dodatočne delia na viac častí, a to predstavuje prekážku implementácii rozsudku.